

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רזיה (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	---	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

מה לי חובל בממונו, הלא שניהם עניין אחד הוא, שהוא חבלה בחבירו, ואם זה נידון בשלושה מומחים, גם זה כן.

[כן הוא דעת התנא של המשנה. ובדף ג' יתבאר בעזה"י, שלדעת רבי, דיני ממונות נידונים בחמישה דיינים].

וכתבו התוס' בפירוש האחרון [בדף ג'], שאף שכן הוא דין התורה, שאין דנים דיני גזלות וחבלות אלא דיינים מומחים, מכל מקום אמרו חכמים, מאחר שאם לא ידונו אותם אלא מומחים, לא יוכלו לדון אותם בחו"ל, שאין סמיכה אלא בארץ, ואין ראוי שלא יוכלו לדון בחו"ל דברים שכיחים, ולכן תיקנו, שגם דיינים שאינם מומחים ידונו אותם בשליחות המומחים, [ורק גזלות שעל ידי חבלות אינן שכיחות, ואין דנים אותן אלא מומחים].

ולפירוש הראשון של התוס' [הני"ל], לא תיקנו חכמים שדיינים שאין סמוכים ידונו בשליחות המומחים אלא בהלוואות, אבל לא בגזלות וחבלות, ומה שמצינו שדנו דיני גזלות בבבל, היה על ידי שהתובע תפס, או שאמר לנתבע לבוא עמו לארץ ישראל, ועל ידי זה התרצה לדון עמו.

דיני הלוואות בשלושה הדיוטות

נחלקו חכמים, מניין שדיני ממונות בשלושה הדיוטות, אולם **קודם שנבאר** דבריהם, **יש להקדים** את המבואר במסכת בבא קמא, **שיש אומרים, עירוב פרשיות כתוב כאן**, כלומר שהפרשיות הכתובות בפרשת משפטים מעורבות הן, ויש מקרא הכתוב בפרשה זו, ובאמת הוא שייך לפרשה אחרת, כגון, "אֲשֶׁר יאמַר כִּי הוּא זֶה", הכתוב בפרשת שומר חנם, ובאמת שייך לפרשת "אִם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי", [שמהפסוק "אֲשֶׁר יאמַר כִּי הוּא זֶה" אנו למדים שבעת מודה במקצת בהלוואה, אבל שומר חנם נשבע אף בלא שיודה במקצת, ולא מתקיים בו הכתוב "אֲשֶׁר יאמַר כִּי הוּא זֶה"]. **ויש אומרים, אין עירוב פרשיות כתוב כאן**, וכל מקרא כתוב בפרשה שהוא שייך לה.

- **ומבואר בגמרא, שלדעת האומרים, עירוב פרשיות כתוב כאן**, והפסוק "אֲשֶׁר יאמַר כִּי הוּא זֶה" מדבר בהלוואה, **מדין התורה דיני הלוואות נידונים בשלושה דיינים מומחים**, שהרי נאמר באותה פרשה, "עַד הָאֲקִים לְבַא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשָׁעוּ אֲקִים יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרַעְהוּ", ויש ללמוד מזה שצריך שלושה דיינים מומחים, [כשם שהדבר נלמד לעניין דיני גזלות, ממה שנאמר בפסוק "אֲקִים"]. וכתבו התוס', שלדעת רבי אבהו, הכל מודים, שמדין התורה דיני הלוואות נידונים בשלושה דיינים מומחים, אף אם אין עירוב פרשיות כתוב כאן, כי יש ללמוד זאת ממה שנאמר "מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם", להשוות דיני הלוואות לדיני גזלות וחבלות. **אלא**

מסכת

סנהדרין

פרק ראשון דיני ממונות

סידור מסכת סנהדרין אחר בבא בתרא

כתבו התוס', **אחר ששנה התנא דינים בשלושת הבהות**, [בבא קמא בבא מציעא ובבא בתרא], **בא עתה להשמיענו בכמה דיינים דנים אותם**.

דיני המשנה יתבארו בעזה"י על סדר דפי הגמרא.

מה נחשב גזל

רש"י מפרש, **שהמחזיק דבר ששייך לחבירו, על כורחו של חבירו**, נקרא גזלן, **בין אם** בשעה שבא הדבר לידו היה על כורחו של חבירו, כגון שחטף ממנו, [ככתוב "ויגזל את החנית מיד המצריי"], **ובין אם מתחילה הפקיד אצלו חבירו את הדבר**, ואחר כך שלח בו יד ולא השיב לו, שמכל מקום משעה ששלח בו יד, הוא מחזיק בדבר השייך לחבירו כנגד רצונו.

אבל מי שלווה ממון מחבירו ואינו משלם, אינו נקרא גזלן, כי אין בידו ממון של חבירו, שכן משעת ההלוואה נעשה הממון של הלווה [=הלוואה להוצאה נתנה], אלא שיש ללווה חוב, להשיב ממון אחר תחת מה שקיבל, ומאחר שאין בידו דבר שייך לחבירו, אין זה גזלן.

דיני גזלות וחבלות בשלושה מומחים

[=סמוכים ונטלו רשות מנשיא לדון]

דיני גזלות נידונים בשלושה דיינים מומחים, [לכל הפחות]. ודבר זה למד מהכתוב, "וְיִקְרַב בְּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֲקִים כו'", כפי שיתבאר בעזה"י בדף ג'.

ודיני חבלות, [שיש בהם חמישה מיני תשלומים, נזק, צער, ריפוי, שבת, ובושת], **נידונים גם הם בשלושה דיינים מומחים**, [לכל הפחות], שהרי חובל את חבירו בממונו, [כלומר גוזלו], נידון בשלושה מומחים, כמבואר מהפסוק הני"ל, **ומה לי חובל בגופו**,

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הדברים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

החמירו שלא ידונו פחות משלושה, אם עברו על כך, **ודנו שנים או אחד דיניהם דין, אלא שנקראים ביי"ד חצוף**, שעברו על תקנת חכמים. [וכן דעת שמואל^א. וכן פוסק בה"ג, ומכל מקום רק לעניין דין, אמר שמואל ששנים שדנו דיניהם דין, אבל לעניין קיום שטרות, אין נחשב קיום אלא בפני שלושה].

ביאור המשנה "דיני ממונות

בשלושה גזלות וחבלות בשלושה"

לדעת רבי אבהו, דין אחד אמור כאן, והוא, שדיני ממונות, שהם גזלות וחבלות, נידונים בשלושה מומחים. [אבל לדיני הלוואות אין צריך מומחים לדון אותם].
ולדעת רבא ורב אחא בריה דרב איקא, שני דינים אמורים כאן. (א) דיני הלוואות נידונים בשלושה, אפילו אינם מומחים. (ב) דיני גזלות וחבלות נידונים בשלושה מומחים.

אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה

בדיני נפשות מקבלים את עדות העדים, רק אחר דרישה וחקירה, [ובפרק היו בודקים יתבאר בעזה"י מהם החקירות שיש לחקור].

ומדין תורה, כן הוא גם בדיני ממונות, שנאמר, "מִשְׁפֵּט אָחֶד יִהְיֶה לָכֶם", להשוות דיני ממונות לדיני נפשות.

אלא כדי שלא תינעל דלת בפני לווים, שמא ימנעו בני אדם מלהלוות, משום שלא יוכלו לתבוע את חובם בנקל, כי רק על ידי דרישה וחקירה של העדים יזכו בתביעתם, לכן הקלו חכמים **בדיני הלוואות, ותיקנו, שאין צריך בהם דרישה וחקירה,** וכך לא יחששו בני אדם מלהלוות לחבריהם. **ומבואר בתוס', שדין תביעת כתובת אשה, וירושות, ומתנות, כדין הלוואות, שאין צריך בהם דרישה וחקירה.**

- ולפירוש הראשון בתוס', גם דין גזלות וחבלות כדין הלוואות הוא, ואין צריך בו דרישה וחקירה. והטעם לכך, **כדי שתנעל דלת בפני גזלנים,** כלומר כשידעו הגזלנים שיוכלו לתבוע מהם בנקל בעדות בלא דרישה וחקירה, ימנעו מלגזול. [ודווקא בזה הושוו דיני גזלות לדיני הלוואות להקל מדין תורה משום נעילת דלת, אבל לעניין שאין צריך מומחים, לא הושוו, כי בהלוואה יש לחוש, שאדם לא ילווה לחבירו אם יצטרך לתבוע רק בפני מומחים, אבל בגזל ודאי יתבע אדם את

^א ובדף ה' מבואר שכן דעתו כשמתחילה ישבו על מנת לדון בשנים, אבל אם מתחילה ישבו לדון בשלושה, ושנים מוכים או מחייבים ואחד אומר איני יודע, שהשלישי נחשב כמי שאינו, בזה מודה שמואל שאינם גומרים את הדין בשנים, אלא מוסיפים דינים אחרים, כי ישבו על מנת לדון בשלושה.

ועוד מבואר שם, שאף שמואל מודה, שרבו שמעון בן גמליאל אינו סובר כן, אלא כמו הדעה הראשונה, אלא שלדברי שמואל כן היא דעת חכמים.

כדי שלא תינעל דלת בפני לווים, שאם המלווים לא יוכלו לתבוע את חובם בפני כל אדם אלא בפני מומחים, ימנעו מלהלוות, שמא לא ימצאו בנקל מי שידון בתביעתם, לכן הקלו חכמים בדיני הלוואות, **ותיקנו, שידונו גם בפני שלושה הדיוטות שאינם מומחים.** ומכל מקום, אין נחשבים כדיינים מומחים, שפטורים מלשלם אם טעו בדין. [וגם אין לפטור אותם מלשלם על טעותם, כדי שיתרצו לדון, ותפתח יותר הדלת לפני הלווים, כי כשיהיו הדיינים מצויים, ודאי לא יחושו המלווים שלא יהיה מי שידון]. כי אם היו פוטרים אותם מלשלם מה שיטעו, לא היה המלווה סומך על שיתבע בפניהם, כי עלולים לטעות, וכשיטעו יפסיד, ואם כן חזרה הדלת להינעל בפני הלווים, שלא ירצו להלוות להם, ולכן תיקנו חכמים שכל שלושה ישראלים כשרים, דנים דיני ממונות, אבל [כשאינם מומחים], אינם פטורים מלשלם מה שטעו. [ומשמע מתוך סוגיתנו, שכן דעת רבי אבהו ורבא].

דף ג'

ולדעה זו, מאחר שמעיקר הדין דנים דווקא שלושה מומחים, וחכמים הקלו שאפילו שלושה שאין מומחים דנים, אין לנו אלא מה שהקלו, אבל **פחות משלושה שדנו, לא עשו כלום.**

- ולדעת רב אחא בריה דרב איקא, מדין תורה כל אחד כשר לדון ביחידות, שנאמר בלשון יחיד, "בְּצִדְקַת תְּשֻׁפֵּט עַמִּיתְךָ", כלומר היחיד ידון את עמיתו, [רש"י מפרש, שלדעת רב אחא אין עירוב פרשיות כתוב כאן, ולכן אי אפשר ללמוד שצריך שלושה מומחים מהכתוב בפרשת גזלות. אולם התוס' כתבו, שלדעת האומרים אין עירוב פרשיות כתוב כאן, אין צריך פסוק להכשיר דין אחד, שהרי אין מניין ללמוד שצריך שלושה, ורב אחא בא לומר, שאפילו לדעת האומרים עירוב פרשיות כתוב כאן, דין אחד כשר לדון דיני הלוואות, כי נאמר "בְּצִדְקַת תְּשֻׁפֵּט עַמִּיתְךָ". ועוד כתבו התוס', שלדעה זו, אין ללמוד שדיני הלוואות בשלושה מומחים, מהכתוב "מִשְׁפֵּט אָחֶד יִהְיֶה לָכֶם", כי הכתוב הזה לא בא להשוות דיני הלוואות לדיני גזלות וחבלות, אלא להשוות דיני ממונות לדיני נפשות]. **ומאחר שיחיד כשר לדון מהתורה, מעיקר הדין אם טעה אינו צריך לשלם. אולם חכמים חששו שמא ידונו יושבי קרנות [=תגרים שאינם בקיאים בדין] ביחיד, ויחייבו את הזכאי, ויזכו את החייב, ולכן תיקנו, שלא ידונו אלא בשלושה [לכל הפחות], שכשישבו שלושה, בוודאי יהיה אחד מהם יודע דיני הלוואות, ועוד תיקנו, שאם יטעו בדין, ישלמו לנפסד מה שהפסידו אותו, כדי שיזדרזו בני אדם ללמוד, שלא יטעו בדיניהם ויתחייבו לשלם.**

ולדעה זו, מאחר שמעיקר הדין אפילו אחד כשר לדון, ורק חכמים

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רזזה (שושנה יסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הדברים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

מזכים, הדין נפסק כדעת הרוב. ודבר זה יש ללמוד בקל וחומר מדיני נפשות, שבהם מפורש בכתוב ללכת אחר הרוב.

ולדעת רבי יונתן, מתוך הפרשה הזו אין ללמוד אלא שצריך שני דיינים מומחים, שאין דורשים את הפעם הראשונה שהדין כתוב, ללמוד ממנה את המניין, אולם מפסוק אחר [המבואר בהמשך] יש ללמוד, שאין עושים ב"ד שקול, כלומר ב"ד שהוא זוגות שאפשר לחלק אותו לחצי, ומאחר ששני דיינים הם ב"ד שקול, על כרחך יש להוסיף עליהם שלישי². [ולפי זה פשוט שהדין נפסק כדעת הרוב, ואין צריך שכולם יאמרו דבר אחד, שהרי רק משום חילוקי הדעות בין הדיינים אנו מצריכים שלא יהיה ב"ד שקול, כי אם אין נפסק הדין עד שיאמרו כולם דבר אחד, מה תועלת בב"ד נוטה, הלא בכל אופן צריך שכולם יסכימו לדבר אחד, אלא על כרחך אין צריך שיסכימו לדבר אחד, והולכים אחר הרוב].

- ומתחילה אמרו שנחלקו האם דורשים תחילות או לא, כלומר האם דורשים את הפעם הראשונה שהדין כתוב, ללמוד ממנה את המניין.

- ומסקנת הסוגיה, שלדברי הכל אין דורשים תחילות, אלא שלדעת רבי יאשיה, יש לדרוש את הכתוב הראשון, משום שאין אנו דורשים את המניין מגוף הכתוב, אלא ממה ששינתה התורה לכתוב אלהים, ולא כתבה שופט, [שגם הוא לשון מומחה]. ולדעת רבי יונתן, אין ללמוד זאת מהשינוי, כי אין כאן שום שינוי, משום שאם היתה תורה כותבת שופט, לא היינו יודעים שהכוונה למומחים, אלא לדיינים אף שאינם מומחים.

בי"ד שקול או נוטה

שנינו בברייתא, רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, "לְנִטָּת אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטָּת", אמרה תורה עשה לך בי"ד נוטה, כלומר שאינו זוגות, שבכל אופן שיחלקו הדיינים בדין, תהיה הטייה אחר הרוב, ולא יהיו חלוקים מחצה מחצה.

לדעת רבי יאשיה, הדין הזה אמור רק בדיני נפשות, [שכן נאמר בכתוב הזה "לא תהיה אחרי רבים לךעת", שמשמע שהוא בדיני נפשות, ששייך בהם רעה בלבד בלא טובה, כאשר מחייבים את הנידון, שלא כבדיני ממונות, שחובה לזה הוא זכות לזה], אבל בדיני ממונות עושים גם בי"ד שקול, ולכן עושים בי"ד של ארבעה, או

תבירו אף אם יצטרך לכך מומחים].

- ולפירוש השני בתוס', בדין גזלות וחבלות אין מקבלים עדים אלא בדרישה וחקירה כדין תורה, ולא הקלו בהם חכמים.

דברים נוספים שאמרו נידונים בפני שלושה מומחים

א. נזק [של שור מועד או אדם שהזיקו] – ואמנם נזק הוא בכלל דין חבלות המבואר לעיל, אלא שנשנה שוב, משום שדומה לדין חצי נזק שנמנה אחריו.

ב. חצי נזק [של שור תם שאין משלמים אלא חצי נזקו] – י"א שחיוב זה מעיקר הדין הוא [=פלאג ניזקא ממונא], כי סתם שוורים נגחנים הם, ויש לבעלים לשלם אם לא שמרום, ואם כן גם דין זה בכלל דין חבלות המבואר לעיל, אלא שנשנה בפני עצמו, משום שדומה לדיינים המנויים אחר כך, שאין התשלום כפי הנזק אלא או פחות ממנו או יותר ממנו. וי"א שחיוב זה הוא קנס [=פלאג ניזקא קנסא], כי סתם שוורים בחזקת שמורים הם, ולא היה לבעלים חיוב לשומרם, אלא שקנסה תורה אותם שישמרו יותר, ולכן נשנה דין זה, לחדש שגם דיני קנסות בשלושה.

ג-ד. תשלומי כפל [של גנב], ותשלומי ארבעה וחמישה [של מי שגנב שור או שה וטבחו או מכרו] – דין זה נשנה, ללמד, שגם דינים אלו, שמשלמים יותר מהנזק, נידונים בפני שלושה מומחים.

מניין שדיני ממונות בשלושה מומחים

כל מקום שנאמר בו שצריך לדון לפני "האלהים", הכוונה שהדיוטות פסולים לדון, ורק דיינים מומחים כשרים, שאלהים לשון שררה ורבנות הוא^א, [כמו שמתרגם אונקלוס את הפסוק "תִּתֵּן לְאֱלֹהִים לְפָרְעָה", "תְּזִי מִיַּתְדְּךָ לְפָרְעָה"]. ושלוש פעמים נאמר כן בפרשת שומר חנם, (א) "וְיִקָּרַב בְּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים", (ב) "עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דָבָר שְׁנִיָּהֶם", (ג) "אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַ אֱלֹהִים שְׁלֹם שְׁנַיִם".

לדעת רבי יאשיה, מאחר שנאמר בפרשה שלוש פעמים "אלהים", הרי זה מלמד שצריך שלושה דיינים מומחים. [ומכל מקום הדין נפסק כדעת הרוב, ואין צריך שכולם יאמרו דבר אחד, ובין כשאחד מזכה ושנים מחייבים, ובין כשאחד מחייב ושנים

^א ומה שאמרו במסכת גיטין, שהדיוטות פסולים לדון, משום שנאמר, "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", כלומר לפני הסמוכים ולא לפני ההדיוטות. אינו סותר לאמור כאן, כי גם שם הכוונה כך, אשר תשים לפני הסמוכים האמורים בפרשה, שקרויים בה אקים, ולא לפני ההדיוטות. אי"נ שתי דרשות נפרדות הן, שם דרשו לענין דברים שהדיינים עושים בכפייה, וכאן דרשו לענין סתם דין מי כשר לדונו. [תוס' בדף ב].

² ובדף ד' מבואר, שלדעת רב אחא בר יעקב, אין לומדים את מניין הדיינים ממספר הפעמים שזכר אקים בפרשה, כי בכל הפעמים מוזכרים אותם הדיינים, ואין בכל הזכרה דין אחר, אלא שמתוך שנאמר "ירשיעו" בלשון רבים, יש ללמוד, שדנים לפחות שנים, ומאחר שאין עושים בי"ד שקול, על כרחך יש להוסיף שלישי.

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

ולדברי חכמים, יש אם למסורת, כלומר כשיש חילוק בין הכתיב והקרי, העיקר הוא הכתיב ולא הקרי, ומאחר שכתוב "אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים" בלשון יחיד, מוכח מזה שאלהים האמור כאן הוא דיין אחד, וכמו כן אלהים האמור בפסוק הקודם הוא דיין אחד, סך הכל שני דיינים, ומאחר שאין עושים ב"ד שקול, מוסיפים עוד אחד, הרי כאן שלושה. [ולפי זה דברי חכמים הם ממש כדברי רבי יונתן שנתבאר לעיל].

דף ד'

ג. **ורב אחא בר יעקב אמר, שלדברי הכל, יש אם למקרא**, ומאחר שקוראים "אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים" בלשון רבים, מוכח מזה שאלהים האמור כאן אינו דיין אחד אלא שני דיינים [לכל הפחות]. וכשם שאלהים האמור כאן אינו דיין אחד אלא שנים, כך אלהים האמור בפסוק הקודם הוא שני דיינים. ובזה נחלקו.

לדברי רבי, מאחר שנזכרו שני דיינים שתי פעמים, הדבר מלמד שצריך ארבעה דיינים, [ועוד אחד שלא יהיה ב"ד שקול].

אולם לדברי חכמים, אין לומדים את מניין הדיינים ממספר הפעמים שנזכר אלהים בפרשה, כי כל הפעמים מוזכרים אותם שני דיינים, ואין בכל הזכרה דיינים אחרים, ואם כן אין ללמוד מהכתוב אלא שצריך שני דיינים, [ועוד אחד שלא יהיה ב"ד שקול].

משך טומאת יולדת נקיבה

נאמר לעניין טומאת לידה, "וְיִטְמָאָה שְׁבַע יָמִים כַּנְּדָתָהּ". לפי הקרי [=המקרא] היא טמאה שבועיים [=14 יום], ולפי הכתיב [=מסורת] היא טמאה שבועים [=70 יום].

ולפיכך שאלו תלמידים את רבי יהודה בן רועץ, האם היולדת טמאה שבועים יום או שבועיים ימים, ואמר להם שהיא טמאה שבועיים בלבד. **ודבר זה יש ללמוד בשני אופנים:**

א. **בבבין אב**. התורה טימאה וטיהרה יולדת זכר, וטימאה וטיהרה יולדת נקבה, מה מצינו לעניין הטהרה, טיהר יולדת נקבה [66 יום] כפלים ממה שטיהר יולדת זכר [33 יום], אף לעניין הטימאה יש לומר, שטימא יולדת נקיבה כפלים ממה שטימא יולדת זכר [=7 ימים], ואם כן טמאה שבועיים בלבד.

וכתבו התוס', שכמו כן היה יכול לענות להם, התורה טימאה וטיהרה יולדת זכר, וטימאה וטיהרה יולדת נקבה, מה כשטיהר יולדת זכר [33 יום], ימי טהרתה מרובים מימי טומאתה, כך כשטיהר יולדת נקבה [66 יום], ימי טהרתה מרובים על ימי טומאתה, ואם כן, לא יתכן

ששה דיינים, [אבל של שנים, לא, כי לכל הפחות צריך שלושה כמבואר לעיל].

ולדעת רבי יהודה, הדין הנ"ל שאין עושים ב"ד שקול אמור ברוב הדינים, אבל סנהדרין גדולה היא של שבעים איש אף על פי שבי"ד שקול הוא, משום שיש על כך פסוקים מפורשים, [שיתבאר בעזה"י בדף י"ז], ומכל מקום מודה הוא, שגם בסנהדרין גדולה היו שבעים ואחד עם מופלא שבבי"ד, אלא שהוא אינו מחשבון הסנהדרין הגדולה.

ולדעת החולקים עליהם, הדין הנ"ל שאין עושים ב"ד שקול, אמור בכל הדינים כולם.

[וכשאחד אומר איני יודע, ומוסיפים שנים לשאר הדיינים, הכל מודים שעושים ב"ד שקול, כמבואר בדף י"ז].

דיני ממונות בשלושה רבי אומר בחמישה

א. **מתחילה אמרו**, שלדברי הכל יש ללמוד מהפסוקים שצריך שלושה דיינים לדון דיני ממונות, [כדעת רבי יאשיה או כדעת רבי נתן]. אלא שבה נחלקו.

לדברי חכמים, הפסוקים באו ללמד את מניין כל הדיינים שצריך להיחשב כבי"ד.

ולדברי רבי הפסוקים לא באו ללמד את מניין כל הדיינים, אלא את מניין הדיינים שעל פיהם ניתן לפסוק את הדין כשיש חילוקי דעות, כלומר את הרוב הקטן ביותר שעל פיו יפסקו, ומאחר שהרוב הוא שלושה, המיעוט הם שנים, וסך כל הדיינים הם חמישה. [אולם דברים אלו נדחו, כי ודאי הפסוקים מלמדים את מניין כל הדיינים].

ב. **ורבי אבהו ורבי יוחנן אמרו**, [וכן משמע שמסקנת הגמרא], **שלדברי הכל יש ללמוד את מניין [כל] הדיינים שצריך לדון דיני ממונות, מהכתוב השני והשלישי שמוזכר בו אקים**, [אבל מהראשון אין ללמוד כדברי רבי יונתן לעיל]. ובכתוב השלישי נחלקו.

לדברי רבי, יש אם למקרא, כלומר כשיש חילוק בין הקרי והכתיב, העיקר הוא הקרי ולא הכתיב, ומאחר שקוראים "אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים" בלשון רבים, מוכח מזה שאלהים האמור כאן אינו דיין אחד אלא שנים [לכל הפחות], וכשם שאלהים האמור כאן אינו דיין אחד אלא שנים, כך אלהים האמור בפסוק הקודם הוא שני דיינים, סך הכל ארבעה דיינים. ומאחר שאין עושים ב"ד שקול, מוסיפים עוד אחד, הרי כאן חמישה.

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת ררזה (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	---	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

ללמוד שכן הדין גם בחטאות החיצונות, ומכל מקום **רק מתנה אחת מעכבת, משום שנאמר בחטאות החיצונות, שלוש פעמים "וכיפר"**, ללמד שיש כפרה גם בלא מתנה, ואם כן גם בלא שלוש מתנות יש כפרה, ורק מתנה אחת מעכבת את הכפרה.

כמה מתנות מעכבות את הכפרה בעולה ושלמים ואשם

כל הקרבנות שנאמר בהם לכתחילה שתי מתנות שהן ארבע, [כלומר שתי מתנות על שתי קרנות זו כנגד זו], כגון עולה ושלמים ואשם, **אם נתן מתנה אחת, כיפר**, שנאמר "וְיָדַם וְזָבַחַיְךָ וְשָׁפַךְ", ומשמע שפיכה אחת.

וכתבו התוס', שהפסוק הנ"ל נצרך לבית שמאי, האומרים, שבחטאת שתי מתנות מעכבות את הכפרה. אבל לבית הלל, האומרים, שאפילו בחטאת די במתנה אחת, כל שכן באלו, ואין צריך פסוק ללמוד זאת.

בכמה מחיצות הסוכה כשרה

הכל מודים שמניין המחיצות שעל ידיהן הסוכה כשרה, נלמד מהפעמים שנזכרת סוכה בפרשה, [מלבד המילה הראשונה שהיא נזכרת, שנאמרה ללמד שצריך סוכה, ולא ללמד את מניין המחיצות], שתי פעמים כתוב בלשון יחיד "בסכת", ופעם אחת כתוב בלשון רבים "בסוכות", אולם בכל שלוש הפעמים אנו קוראים בלשון רבים "בסוכות".

א. לדעת רבי יוחנן:

חכמים אומרים, יש אם למסורת, ואם כן נותרו שלוש סוכות, ["בסכת", "בסוכות"], ללמד שצריך שלוש מחיצות, והלכה למשה מסיני, שאחת דיה באורך טפח, אם כן הסוכה כשרה **בשתי מחיצות גמורות, ושלישית טפח**.

ורבי שמעון אומר, יש אם למקרא, ואם כן נותרו ארבע סוכות, ["בסוכות", "בסוכות"], ללמד שצריך ארבע מחיצות, והלכה למשה מסיני שאחת דיה באורך טפח, אם כן הסוכה כשרה, **בשלוש מחיצות גמורות, ורביעית טפח**.

ולדעת רב אחא בר יעקב:

הכל מודים שיש אם למקרא, ואם כן נותרו ארבע סוכות ללמד את מניין המחיצות.

לדעת חכמים, המחיצה העליונה של הסכך בכלל זה, ואם כן נותרו שלוש סוכות, ללמד שמניין מחיצות הצדדים הוא שלוש, [שתים כהלכתן ושלישית טפח].

שטמאה 70 יום, ועל כרחך טמאה רק שבועיים.

וכן היה יכול להוכיח זאת מהכתוב "וְטִמְאָה שְׂבָעִים כְּנִדְתָּהּ", המלמד, שתוספת טומאת יולדת נקיבה על יולדת זכר הוא כימי נידתה שהם שבעה.

ב. יש אם למקרא, כלומר כשיש חילוק בין הקרי והכתיב, העיקר הוא הקרי ולא הכתיב ומאחר שקוראים שבועיים אינה טמאה אלא שבועיים.

כמה מתנות מעכבות את הכפרה בחטאת

לכתחילה, המקריב חטאת מזה מן הדם ארבע מתנות, מתנה אחת על כל אחת מארבע קרנות המזבח. וכל זה לכתחילה, אבל **לדעת בית שמאי, אם נתן שתי מתנות בלבד, כיפר. ולדעת בית הלל, אפילו אם נתן מתנה אחת, כיפר**. ונחלקו חכמים בביאור מחלוקת בית שמאי ובית הלל.

א. לדעת רבי יוחנן ורב הונא, מניין מתנות הדם שצריך בחטאת נלמד מהפעמים שהוזכרה קרן מזבח הנחושת בפרשיות קרבנות חטאת. בשעיר נשיא כתוב "קרנת" חסר. בכבשת יחיד כתוב "קרנות" מלא. ובשעיר יחיד כתוב "קרנת" חסר. אולם בכל המקומות קוראים זאת "קרנות" מלא.

בית שמאי אומרים, יש אם למקרא, כלומר, כשיש חילוק בין הקרי והכתיב, העיקר הוא הקרי ולא הכתיב, ומאחר שקוראים שלוש פעמים "קרנות", הרי נאמר בפרשה 6 קרנות, 4 מהם באו ללמד שיש מצווה לתת מתנות הדם על ארבע הקרנות, ושתי הקרנות הנוספות באו ללמד ששתי מתנות הן חובה, ואם לא נתן שתי מתנות לא כיפר.

ובית הלל אומרים, יש אם למסורת, כלומר כשיש חילוק בין הכתיב והקרי, העיקר הוא הכתיב ולא הקרי, ומאחר שכתוב "קרנות" "קרנת" "קרנת", סך הכל 4 קרנות, למדנו שיש לתת את הדם על ארבע הקרנות, ורק מתנה אחת מעכבת את הכפרה, [אבל לא יתכן ששום מתנה לא מעכבת, ואדם מתכפר בלא שישו עליו את הדם].

ב. ולדעת רב אחא בר יעקב:

לדברי הכל יש אם למקרא, ומשום הכתוב "קרנות" "קרנות" "קרנות", שתי מתנות מעכבות את הכפרה כמבואר לעיל. וכן היא דעת בית שמאי.

ודעת בית הלל, שעוד היה מקום לומר שכל המתנות מעכבות את הכפרה, שהרי בחטאות הפנימיות כל המתנות מעכבות, והיה לנו

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

עצמו לרבות טומאת דם, אף על פי שטומאת הבשר ידועה, [וגם לעניין נבילה יש איזה ריבוי]. אלא אחר שנתרבה טומאה לדם, מסתבר ששיעורו [למת ונבילה] ברביעית, הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית, שהוא שיעור טומאת הבשר [למת ונבילה].

מניין הבתים בתפילין של ראש הם ארבעה

לדעת רבי ישמעאל, דין זה נלמד ממה שנאמר בתורה שתי פעמים בלשון יחיד "לטטפת", ופעם אחת בלשון רבים "לטוטפות", סך הכל ארבעה בתים.

והקשו התוס', שלא נמצא בשום מקום כתוב "לטוטפות". וי"מ שהכוונה לכתוב "ולטוטפת", שגורעים את הוי"ו מראש המילה, ומוסיפים אותו בין הפ"א לתי"ו. ורבינו תם מפרש, שמהמילה "ולטוטפת" יש לדרוש שני בתים, משום שהוי"ו והלמ"ד שבראשה נחשבים כריבוי, לרבות בית נוסף.

ולדעת רבי עקיבא, דין זה נלמד ממה שנקראו התפילין טטפת, שמשמעות טט בארץ כתפי הוא שתיים, ומשמעות פת בארץ אפריקי הוא שתיים, סך הכל ארבעה בתים.

והקשו התוס', אם כן יש הרבה יותר מארבעה בתים, כי נאמר שלוש פעמים טטפת. וי"מ שמאחר שבתובה אחת רמוזים ארבעה בתים, הרי זה מלמד שבתפילין אחד יש ארבעה בתים. וי"מ שאי אפשר לרבות יותר מארבעה בתים, כי אין בתפילין אלא ארבע פרשיות, ואין לחלק פרשיה אחת לשני בתים. וי"מ שמ"טטפת" הראשון אין ללמוד, כי נכתב ללמד את עצם דין תפילין, ומשני הפסוקים האחרים אין ללמוד אלא שבכל מקום יש ארבעה בתים, כי אין כאן אלא שני טט, שהם ארבעה בכתפי, ושני פת, שהם ארבעה באפריקי.

סומא בראה

יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה בן תימא: **הסומא** [אפילו] **באחת מעיניו, פטור ממצוות ראייה**, [שנצטוונו בה בכמה מקומות, "שִׁלַּשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה פֶּלַע זְכוּרָךְ אֶל פְּנֵי הָאָדָם הַזֶּה", והטעם שהוא פטור], **כי כתוב "יִרְאֶה" וקוראים "יִרְאֶה"**, ללמד, שחיוב ראייה נאמר במי שיכול לבוא לראות את השכינה כדרך שהשכינה רואה אותו, ומאחר שהשכינה רואה ראייה שלימה, למדנו שמי שאין ראייתו שלמה, אינו חייב במצוות ראייה.

לעניין בשר בחלב הכל מודים שיש אם למקרא

כתוב בתורה "לא תבשל גדי בחלב אמו", ולדברי הכל האיסור הוא שלא לבשל בשר בְּחֶלֶב, כפי שקוראים את הפסוק [=המקרא] "לא תִבְשֵׁל גְּדֵי בְּחֶלֶב אִמּוֹ", ולא כפי הכתיב [=המסורת] "לא תִבְשֵׁל גְּדֵי בְּחֶלֶב אִמּוֹ".

ולדעת רבי שמעון, המחיצה העליונה של הסכך אינה בכלל זה, ואם כן נותרו ארבע סוכות, ללמד שמניין מחיצות הצדדים הוא ארבע, [שלוש כהלכתן ורביעית טפח].

טומאת מת ברביעית דם

רבי עקיבא אומר, שרביעית דם הבאה משני מתים, מטמאה באהל. וחכמים אומרים, שרביעית דם מן המת אינה מטמאה באהל, אלא כשכולה באה ממת אחד. ושניהם לומדים זאת מהכתוב, "וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא", ["נפש" האמור בפסוק, היינו דם המת, שהנפש תלויה בו. וי"מ" האמור בפסוק, הכוונה לשיעור רביעית, שרביעית דם היא שיעור חיות האדם].

ב. לדעת רבי יוחנן:

רבי עקיבא אומר, יש אם למקרא, ומאחר שקוראים בלשון רבים "נפשות", למדנו שדם הבא משני מתים מצטרף לטמא בשיעור רביעית.

וחכמים אומרים, יש אם למסורת, ומאחר שכתוב בלשון יחיד "נפשת", למדנו שאין הדם מטמא אלא אם בא ממת אחד.

ג. ולדעת רב אחא בר יעקב:

הכל מודים שיש אם למקרא, אלא שלדעת חכמים, אף שקוראים בלשון רבים "נפשות", אין ללמוד מכאן שדם הבא משני מתים מצטרף לטמא, כי אין כוונת הפסוק לדם הבא משני מתים, אלא לדם הבא מאחת הנפשות שבעולם.

טומאת דם

כתבו התוס' בפירוש הראשון, שדם בכלל בשר הוא. ומעיקר הדין, כל מקום שבשר מטמא, גם הדם מטמא כמותו, ולכן דם מת ונבילה מטמאים ברביעית, הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית, שזהו שיעור טומאה לבשר המת והנבילה.

ואף שכן הוא מעיקר הדין, ולכן לא נאמר שום פסוק ללמד שדם הנבילה טמא, כי נכלל הוא בטומאת בשר הנבילה. מכל מקום נאמר פסוק לרבות טומאת דם במת ובשרץ. כי במת אין מטמא בשר שמעלה ארוכה, ואם כן היה מקום לומר, שדם לא יטמא, אף על פי שהוא כבשר, שהרי כשזב דם, בא דם אחר תחתיו, ובאופן הזה בשר עצמו אינו מטמא.

וכן נאמר פסוק לרבות טומאת דם השרץ, משום דם הצלול שבו, שכשנקרש נפחת הרבה.

ולפירוש השני בתוס', דם אינו בכלל בשר, ולכן יש בכל דבר פסוק בפני

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

טעה, ישלם מביתו, אבל הדין שדן אינו בטל]. **ואם קיבל רשות לדון** מריש גלותא או מהנשיא שבארץ ישראל, **אפילו טעה בדינו אינו מחויב לשלם**. [ולכאורה כל זה רק בדיני הלוואות, שמהתורה די בהם בדין אחד, אבל בדיני גזלות וחבלות, שמהתורה צריך בהם שלושה מומחים, אין דינו של היחיד המומחה כלום].

ב. שיטת תוס'

תקנת חכמים היא, **שיחיד מומחה דן לבדו**, [וכשהוא גמיר וסביר בלבד, דינו קיים, אבל אם טעה ישלם. ואם קיבל רשות לדון, אפילו טעה לא ישלם]. והתקנה הזו היא **אף לדעת האומרים שמהתורה צריך שלושה דיינים מומחים**. [ולכאורה לפי זה אף בגזלות וחבלות הדין כן].

- **וי"מ שרב נחמן** [שהיה גמיר וסביר ונטל רשות מריש גלותא], **נהג למעשה כדין הנ"ל**, והיה דן יחידי דיני ממונות. ואף על פי שאמרו חכמים במסכת אבות, אל תהי דן יחידי, שאין דן יחידי אלא הקב"ה, אין זו חובה, אלא עצה טובה, שלא לדון יחידי, כדי שלא יטעו, אבל רב נחמן היה רגיל בדינים, ולא היה חשש שיטעה.

- **וי"מ שרב נחמן אמר על עצמו שהוא ראוי לדון יחידי, אבל למעשה לא היה דן יחידי**.

דין בכפיה

כתבו התוס', שכל אלו שאמרנו שדיניהם דין, [יחיד מומחה, או שלושה הדיוטות, וי"א אף שנים או אחד], הרי אלו דנים בכפיה, ואין הנידון יכול להימנע, אלא כשיאמר, לא אדון בפני אלו אלא בפני אחרים, אבל אם אינו רוצה לדון כלל, דנים אותו על כורחו.

[אולם מתוך פירוש רש"י משמע, שכל שדנו בפני שאין מומחים, רק אם הסכימו שידונו אותם דיניהם דין].

נטילת רשות

[המועילה לדין להיפטר מלשלם את הטעות]

א. נטילת רשות מראשי הגולה שבבבל, מועילה לפטור את הדיין מלשלם את טעותו בכל מקום.

ב. נטילת רשות מנשיאי ארץ ישראל, מועילה לפטור את הדיין מלשלם את טעותו בארץ ישראל ובעירות העומדות על הגבולים, אבל בבבל לא.

ג. מי שקיבל רשות, יכול לתת רשות, אף על פי שהוא עצמו לא נשיא ולא ראש הגולה, ובלבד שאינו עומד בעירם של הנשיא וראש הגולה, אבל בעירם רק הם נותנים רשות. [ומסתבר שנתנת רשות של המקבל רשות מועילה כפי כוחו שלו. שאם קיבל רשות מראשי הגולה, מועילה נתנת רשותו בכל מקום. ואם קיבל רשות מנשיאי ארץ ישראל,

לדעת רב אחא בר יעקב – הטעם לכך שהפסוק הזה נדרש כפי המקרא ולא כפי המסורת, **כי לדעתו כן יש לדרוש בכל מקום, ואין מי שאומר שאין המקרא עיקר**.

ודחו דבריו, ממה שמצינו, שרבי ישמעאל דורש את מניין הבתים בתפילין של ראש, ממה שנכתב "טטפת" שתי פעמים, ו"טוטפות" פעם אחת, ומחשיב הכל כארבע כפי המסורת, ולא כפי המקרא שנקראים כולם טוטפות ויש כאן שש^א.

ולאחר מכן אמרו – הטעם לכך שלדברי הכל הפסוק נדרש כפי המקרא ולא כפי המסורת, **כי רק כשהמקרא שונה מהמסורת, כגון שכתוב "טטפת" וקוראים "טוטפות"**, **ויש להוסיף אותיות על הכתוב כדי שיהיה כפי המקרא, יש אומרים שאין דורשים את המקרא, אבל כשהמקרא הוא כפי הכתיב, ואין צריך להוסיף כלום על הכתוב כדי שיתאים עם המקרא, המקרא עיקר, אף על פי שניתן לפרש את הכתיב באופן שונה, כגון זה, שכשקוראים "בְּחֻלְבֵּי" אין צריך לשנות כלום מהכתוב, בזה לדברי הכל המקרא עיקר, אף על פי שניתן לפרש שכתוב "בְּחֻלְבֵּי". [ודחו דברים אלו, שהרי בכתוב "יִרְאֶה כֹּל זְכוּרֵךְ" המקרא הוא כפי הכתיב, ובכל זאת דורשים גם את המסורת כאילו כתוב "יִרְאֶה"]**.

ולמסקנה – הטעם לכך שלדברי הכל הפסוק נדרש כפי המקרא ולא כפי המסורת, **כי אין נקרא בישול אלא בדבר צלול כמים, אבל בְּחֻלְבֵּי אין זה נקרא בישול אלא טיגון, ומאחר שנאמר "לא תבשל", על כרחך הכוונה לחֻלְבֵּי**.

ותוס' פירשו, שעל כרחך הפסוק מדבר בחֻלְבֵּי ולא בְּחֻלְבֵּי, כי הפסוק בא לאסור דבר על ידי בישול וחלב אסור אף בלא הבישול.

דף ה'

יחיד מומחה בדיני ממונות

א. שיטת רש"י

כבר נתבאר בדף ג', **שלעניין דיני הלוואות, יש אומרים שמהתורה צריך שלושה מומחים, וחכמים הקלו בשלושה הדיוטות, [ולדעה זו יחיד אינו דן אפילו אם הוא מומחה]. ויש אומרים, שמהתורה די בדיין אחד, וחכמים החמירו בשלושה, ולדעה הזו, מה שהחמירו חכמים שלא ידון דיין יחידי, אין זה אלא בסתם בני אדם, אבל מי שהוא גמיר [=למד שמועות ודינים מרביתין] וסביר [=ידוע להוסיף וליישב טעמים מדעתו], **רשאי לדון יחידי כדין התורה, [אלא שאם****

^א ולכאורה יש להקשות, מניין למקשה שכן דעת רבי ישמעאל, הלא אפשר לומר, שלדעתו יש אם למקרא, ויש כאן שלוש פעמים טוטפות, אלא שמהראשון אין לומדים כי אין דורשים תחילות, וממילא משתי המקראות הנוספים יש ללמוד ארבע בתים, [ועיין בתוס' בדף ג'], וי"ל.

קבלת רשות של כמה אמוראים

מועילה נתינת רשותו לארץ ישראל ולעירות העומדות על הגבולים].

א. קבלת רשות של רבה בר רב הונא.

מבואר בגמרא שרבה בר רב הונא קיבל רשות **מרב הונא** אביו. ורב הונא קיבל רשות **מרב**. ורב קיבל רשות **מרבי חייא**^נ. ורבי חייא קיבל רשות **מרבי**.

ב. קבלת רשות של רבה בר חנה.

מבואר בגמרא, שלבקשת רבי חייא, קיבל רבה בר חנה רשות **מרבי**, להורות איסור והיתר, ולדון דיני ממונות, [שאם יטעה לא ישלם], ולהתיר בכורות, [לראות אם יש בהם מום קבוע, שעל ידו נפסלים למזבח, ומותרים להישחט בחוץ].

ג. קבלת רשות של רב.

מבואר בגמרא שלבקשת רבי חייא, קיבל רב רשות **מרבי**, להורות איסור והיתר, ולדון דיני ממונות, [שאם יטעה לא ישלם], אבל לא קיבל רשות להתיר בכורות, [וי"א שהטעם לכך, כדי לחלוק כבוד לרבה בר חנה. וי"א שהטעם לכך הוא משום שרב היה בקי יותר מדי במומי בהמות, כי גדל 18 חודש אצל רועה בהמה, עד שידע מה הם המומים הקבועים ומה הם המומים העוברים, ויש לחוש שיבוא להתיר בכורות בדברים שאין ידועים לשאר בני אדם, והרואים יאמרו, שהתיר בכור בלא מום קבוע].

אחיו ובני אחיו של רבי חייא

אלו הם בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי: (א) איבן. (ב) חנה. (ג) שילא. (ד) מרתא. (ה) רבי חייא.

לחנה היה בן ששמו רבה [בר חנה], ומאחר שהיה בן אחיו של רבי חייא, כינה אותו רבי חייא 'בן אחי'.

ולאיבו היה בן ששמו אבא וכינויו 'רבי', אולם אותו לא כינה רבי חייא 'בן אחי', אלא 'בן אחותי'. י"א שכינה אותו 'בן אחותי', כי רב היה גם בן אחיו וגם בן אחותו, שאימו של רב היתה אחותו של רבי חייא מהאם, [ואיבו אביו של רב היה אחיו של רבי חייא רק מהאב]. וי"א שכינה אותו 'בן אחותי' על שם שהיה רב חכם ביותר, ונאמר "אמר לחקמה אחתי אָתָּי".

חלל אינו מוזהר על הטומאה

רבי ראה בן כהן עומד בעכו בחציה שנחשב כחולל, והוכיחו על כך, כי ארץ העמים טמאה, ואסור לכהן לשהות בה.

ראשי הגולה והנשיאים

"לא יסור שְׁבֵט מִיְהוּדָה", אלו ראשי גלויות שבבבל, שרודים את ישראל בשבט. "ומחֻקֵּק מִבְּיַן כְּגָלְיוֹ", אלו [הנשיאים] בני בניו של הלל, שמלמדים תורה ברבים.

ושתי שררות אלו יצאו מיהודה, ראשי גולה שבבבל מזכרים של יהודה, ונשיאי ארץ ישראל מנקבות של יהודה.

ראשי גלויות שבבבל [משום שיצאו מזכרים], לעניין השררה הם **עדיפים** על נשיאי ארץ ישראל, ולכן נקראו "שבט", ויש להם רשות להפקיר ממון, וגם קבלו רשות ממלכי פרס לרדות בעם, וכשהם נותנים רשות לדיין לדון, הדבר מועיל לכל מקום אף לארץ ישראל.

ונשיאי ארץ ישראל עדיפים לעניין החכמה, משום שאויר ארץ ישראל מחכים, ולכן נקראו "מחוקק", ובהוראת איסור והיתר בני בבל כפופים להם.

נתינת רשות להורות איסור והיתר

אף על פי שאדם יודע הלכות איסור והיתר, אין לו להורות לאחרים, אלא אם כן קיבל רשות לכך מרבו.

משום שפעם הורה תלמיד אחד שמי ביצים אינם בכלל שבעת המשקים המכשירים את האוכלים לקבל טומאה, ולא דייק בלשונו, והיו סבורים השומעים שאמר להם שמי בצעים [=בוץ] אינם מכשירים, והיו מגבלים את עיסותיהם במי ביצות בטומאה. [וכמו כן טעו במה ששנינו, שמי הנהרות קרמיון ופיגה פסולים למי חטאת, והיו סבורים שכמו כן אינם מכשירים. אולם האמת היא שהטעם לכך שפסולים למי חטאת, כי אינם מים בפני עצמם, אלא מעורבים בעפר וחול, והחול חוצץ בינם לכלי, ואין כאן "מים חיים אל כלי", אבל לעניין טומאה, גם מי בוץ מכשירים, כי סוף סוף מים הם]. באותה שעה גזרו, שתלמיד [אפילו הגיע להוראה], לא יורה, אלא אם כן נוטל רשות מרבו, וכשיתן לו רבו רשות, יבדוק אותו תחילה, שידוע לדבר בלשון ברורה, שלא יבואו לטעות בדבריו.

ואף אחר שקיבל רשות מרבו, לא יורה בפניו משום כבודו, אלא חוץ לשלוש פרסאות ממקום רבו. [אבל מותר לתלמיד להפריש את החוטא מהאיסור במקום רבו, ואין בזה איסור של מורה הוראה בפני רבו].

^נ ל"ע בזה, הלא בהמשך מבואר, שרבי עצמו נתן לרב רשות [יורה וידן].

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

[שלדעתו גם דין נעשה בפני שלושה, ויש לעשות פשרה כפי שעושים דין].

וענה לו אותו אדם, שאף שאביו כהן, הוא חלל, כי בן גרושה הוא, ולכן אין לו איסור להיטמא.

ולדעת חכמים, אפילו יחיד עושה פשרה, אלא שראוי לעשותה בשנים, כדי שיהיו שני עדים על כך. [לדברי שמואל, יתכן שהם סוברים שגם דין כשר בפני יחיד, והוא הדין לפשרה. ולדברי רבי אבהו, הם סוברים, שאף שאין עושים דין אלא שלושה, פשרה שונה מדין, ואפשר לעשותה ביחיד].

וכתבו התוס', שאף לדעת המשווים דין לפשרה, אינם שווים בכל, שבדין הולכים אחר הרוב, אבל פשרה אינה כלום עד שיסכימו כל המפשרים לדעה אחת, ואין הולכים בה אחר הרוב.

האם מחילה צריכה קניין

התוס' הוכיחו מכמה מקומות, שמחילה אינה צריכה קניין, ומשעה שאדם מוחל על חובו או על דבר אחר, הרי זה מחול.

ומה שמצינו שעושים קניין על פשרה, אין הכוונה שעושים קניין על קיום הפשרה, כי מחילה שמוחל מחמת הפשרה מועילה בלא קניין, אלא הכוונה שיעשו קניין קודם לכן, להתחייב לקיים את מה שיתפשרו, ולא יחזרו בהם כשישמעו את הפשרה.

א"נ עושים קניין אחר הפשרה, אבל רק זה שנתבע ומתחייב לשלם צריך לעשות קניין, אבל זה שתובע ומתחייב למחול על כך, אינו צריך לעשות קניין.

ואף לדברי בה"ג שמפרש שעושים קניין על מה שמוחל בפשרה, אין זה אלא משום שמחילה שעל ידי פשרה נראית כמחילה בטעות, שאם היה יודע שיזכה בדין, לא היה מתפשר ומוחל, ולכן יש לעשות קניין לחזק את המחילה של הפשרה, אבל סתם מחילה מועילה בלא קניין.

מתי עושים פשרה

א. קודם שבאו לדין.

הכל מודים שקודם שבאו בעלי הדין לפני הדיינים לדין, מותר [ואפשר שאף מצווה] לאחריים לומר להם שיתפשרו ולא יבואו לדין. ולדעת רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, כן היה מנהגו של אהרן הכהן, כיון שהיה שומע מחלוקת בין בעלי דינים, היה רודף אחריהם קודם שיבואו לדין, ומטיל שלום ביניהם, שנאמר "ותורת אמת היתה בפייהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון".

ב. כשבאו לדין.

לדעת רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, אחרי שבאו בעלי הדין לפני הדיינים לדין אותם, אסור לבצוע [=לפשר], וכל

נתינת רשות על תנאי

כשם שמועילה נתינת רשות למחצה, [כגון להורות ולדון ולא להתיר בכורות כפי שנתן רבי לרב].

כך מועילה נתינת רשות לזמן מסוים, כגון לשנה או שנתיים, או עד שילך למקום פלוני ויחזור. וכן אמר רבי יוחנן לרב שמן, כשיצא רב שמן לבבל, 'הרי אתה ברשותנו עד שתבא אצלנו'.

דף ו'

מתי הכל מודים שאחד דן את הדין

אם בעלי הדין מתרצים שידונו אותם מי שאינם ראויים לכך, ומקבלים אותם עליהם לדיינים, ודנו כהלכה, הרי זה דין גמור.

ולכן מודה רבי אבהו, שאף שמדין תורה אין ביי"ד פחות משלושה, **אם בעלי הדין קבלו עליהם דיין אחד לדון אותם כדין תורה, ודן כהלכה, דינו דין. אולם אם טעה בדבר משנה, הדין בטל. ואם טעה בשיקול הדעת,** [שיש מחלוקת בדין מסוים, ולא נפסקה הלכה בפירוש כדעה מסוימת, אבל המנהג בבתי הדינים כדעה מסוימת, והוא פסק כדעה השניה], **הדין אינו בטל,** ואי אפשר להפסיד את מי שזיכה אותו, כי לא פסק לטובתו כנגד ההלכה, אבל מאחר שרגילים לדון באופן שונה, עליו לשלם לזה שחייב אותו, כי הפסיד אותו במה שלא פסק כפי המנהג בבתי הדין.

ואם בעלי הדין קבלו עליהם דיין אחד, כפי מה שיפסוק, אפילו טעה, הדין אינו בטל, ואינו משלם כלום לזה שחייבו שלא כדין.

פשרה

אם בעלי הדין מתרצים שלא לדון כפי דין התורה, אלא שיפשרו ביניהם, וקבלו עליהם את הפשרה בקניין, שוב אינם יכולים לחזור בהם, אלא מחויבים לקיים את הפשרה.

- **וי"מ שעושים את הקניין קודם הפשרה,** והקניין הוא התחייבות לקיים את הפשרה שיאמרו להם, הן לשלם הן למחול.

- **וי"מ שעושים את הקניין אחר הפשרה,** וזה שצריך לשלם עושה את הקניין, כדי שתחול התחייבותו. ובה"ג מפרש שגם זה שצריך למחול על תביעתו עושה קניין, שלא יתבע עוד, אלא ימחל לעולם.

לדעת רבי מאיר, רגילים לעשות את הפשרה בפני שלושה.

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

והמברך את הדיין הבצוע, הרי זה מנאץ.

ולדעת רבי אליעזר, בצע האמור כאן **לשון גזלה** הוא, [כמו "כן אַרְחוֹת כָּל בַּצֵּעַ בַּצֵּעַ אֶת נַפְשׁוֹ בְּעַלְיוֹ יִקָּח"], והפסוק בא לומר, שמצווה הבאה בעברה אינה אלא עברה, כגון מי שגזל סאה, והפריש ממנה חלה, שאינו יכול לברך, ואם בירך, אין זה אלא מנאץ.

ולדעת רבי מאיר, בצע האמור כאן **לשון ממון** הוא, והפסוק בא לומר, שלא יפה עשה יהודה כשאמר, "מה בַּצֵּעַ כִּי נִהְרַג אֶת אֶחָיו", אלא היה לו לומר, נחזירנו לאבינו, שהרי היו דבריו נשמעים, והמברך את יהודה על כך, אינו אלא מנאץ. [ומה ששיבח יעקב את יהודה "מִטָּרַף בְּנֵי עֲלִית", על מעשה תמר שיבחו, שהודה ולא בוש].

ולדעת רבי תנחום בר חנילאי [בדף ז' כפירוש רש"י], בצע האמור כאן **לשון פשרה** הוא, והכוונה לפשרה **שעשה אהרן** בינו לבין עצמו, **והורה היתר לעצמו לעשות את העגל** לישראל, שכשראה שהרגו את חור על שמחה בהם מלעשות את העגל, חשש שמא אם לא יניח להם לעשותו יהרגו גם אותו, ויתקיים בזה "אם יִהְרַג בְּמִקְדָּשׁ ה' כֶּהֵן וְנָבִיא", שהוא דבר חמור שאין לו תקנה, [כמו שארע עם זכריה הנביא, שהרגוהו, ונענשו על כך מאד], ולכן העדיף לתת להם לחטוא בעבודה זרה, שיש לה תקנה בתשובה, ולא לתת להם מקום להרוג כהן ונביא. [ותוסי מפרשים, שרבי חנילאי לא דרש עניין זה על הפסוק "ובצע בְּרַךְ נָאץ ה'", אלא על הפסוק "וְרַבִּים הָשִׁיב מַעֲוֹן", שעל ידי מעשהו היה להם תקנה].

וַיְהִי דָוָד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה לְכָל עַמּוֹ

לדעת רבי יהושע בן קרחה, משפט שיש בו צדקה זה **פשרה**, והפסוק בא לומר, שדוד היה מפשר בין בעלי הדינים, ומכאן יש ללמוד, שמצווה לעשות פשרה.

ולדעת רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, אסור לעשות פשרה, ומשפט שיש בו צדקה, שהיה עושה דוד, אין זה פשרה, אלא **שכשהיה העני מתחייב בדיון**, היה **דוד משלם לו מתוך ביתו**, וכך היה עושה משפט לזכאי, וצדקה לעני החייב.

ולדעת רבי, כל משפט אמת הוא משפט שיש בו צדקה, משפט לזכאי, שמחזירים לו את ממונו, וצדקה לחייב שמוציאים גזלה מתחת ידו.

לֹא תְּגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ

בדף ז' מבואר, שאגירה לשון הכנסה ואסיפה היא, [שנאמר

הבוצע הרי זה חוטא, וכל המברך את הבוצע הרי זה מנאץ, ועל זה נאמר "ובצע בְּרַךְ נָאץ ה'", אלא יקוב הדין את ההר, שנאמר "כִּי הַמְשַׁפֵּט לְאִקִּים הוּא".

ולדעת תנא קמא ורבי שמעון בן מנסיא, גם כשבאו בעלי הדין לפני הדיינים, מותר לבצוע, כלומר מותר לדיינים לומר לבעלי הדין, אם תירצו נדון אתכם, ואם תירצו נפשו ביניכם.

ולדעת רבי יהושע בן קרחה, מצווה לבצוע, כלומר מצווה לדיינים לומר לבעלי הדין, אם תירצו נדון אתכם, ואם תירצו נפשו ביניכם, שנאמר "אֲמַת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם", ואיזהו משפט שיש בו שלום, זה ביצוע, וכן בדוד הוא אומר, "וַיְהִי דָוָד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה לְכָל עַמּוֹ", איזהו משפט שיש בו צדקה זה ביצוע.

ג. כשהדיין יודע להיכן הדין נוטה אבל עדיין לא גמר את הדין.

לדעת תנא קמא, כשהדיין יודע להיכן הדין נוטה, אבל עוד לא גמר את הדין, מותר לו לבצוע. [ולדעת רבי יהושע בן קרחה מצווה לבצוע].

ולדעת רבי שמעון בן מנסיא, אסור לבצוע, שנאמר, "פּוֹטֵר מִים רֵאשִׁית מְדוֹן וְלִפְנֵי הַתְּגַלֵּעַ הָרִיב נְטוּשׁ", כלומר קודם שנתגלע הריב אתה רשאי לנטוש את הדין, ולפשר, אבל משנתגלע הריב ואתה יודע אם מי הדין, אין אתה רשאי לנטושו אלא לדון.

ד. כשנגמר הדין.

הכל מודים שאחר שנגמר הדין, אסור לדיין לומר להם להתפשר, כי מאחר שהדין כבר ברור, כשיאמר לזכאי להתפשר, הרי זה מטעה אותו להפסיד.

- **רש"י מפרש** שגמר דין הוא אחר שפסקו ואמרו להם מי חייב ומי זכאי, [שלא יאמרו להם אחר כך, יתכן שטעינו בדיון, וצריכים אנו לחזור ולהתיישב בדבר, האם תירצו שנחזור להתיישב בדבר, או שתירצו להתפשר].

- **ותוסי מפרשים**, שאף קודם שאמרו להם מי חייב ומי זכאי, משעה שגמרו הדין בדעתם, אסור לדיינים להציע לבעלי הדין להתפשר.

וכתבו התוס', שכל זה בדיון שאין בו שבועה, אבל כשאחד מהם מתחייב שבועה, מותר לומר להם להתפשר, אף אחר גמר דיון, כדי להיפטר מעונש שבועה.

ובצע בְּרַךְ נָאץ ה'

לדעת רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, בצע אמור כאן לשון פשרה הוא, והפסוק בא לומר, שאסור לדיין לעשות פשרה,

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

פשרה אלא קודם שנפתח הדין, ואין הדין יודע להיכן הוא נוטה, [כמבואר בדף ו'].

ולדעת שאר התנאים, הפסוק בא ללמד, שתחילת דינו של אדם לעתיד לבוא על שלא עסק בתורה, שהתורה נמשלה למים, והכתוב אומר, שהפותר את התורה מעליו, הוא ראשית מדונו ודינו.

י"מ שכן הוא הסדר במי שלא עסק בתורה כלל, אבל מי שעסק בה, רק שלא קבע לה עיתים, אף שגם זה עבירה, אין תחילת דינו על שלא קבע לה עיתים, אלא על שלא נשא ונתן באמונה.

וי"מ שכל בני אדם שווים, ותחילה שואלים אותם אם נשאו ונתנו באמונה, אבל העונש שמקבלים תחילה, הוא על שלא עסקו בתורה.

ולדעת רב הונא, הפסוק בא ללמד שמדון ומריבה דומים לצינור המוליך מים מאגפי הנהר, שכשהנהר מתמלא ועולה על גדותיו, אם סותמים את הצינור מיד, יכולים לעצור את המים, אבל אם אין סותמים מיד, המים הולכים ומתגברים, ואי אפשר לעצור אותם, וכך המריבה, **אם מבטלים אותה מיד, יכולים לה, ואם לאו, היא הולכת ומתגברת.**

ולדעת אביי קשישא, מדון ומריבה דומים לקורות גשר שעל גבי הנהר, שבתחילה כשדורסים עליהן הן מתנענעות, ולבסוף אחר שנדרסו הרבה הן נקבעות במקומן היטב, וכך **כשאדם מרבה בקטטה היא מתחזקת ונקבעת**. [רש"י מפרש, שדברי אביי קשישא אינם נלמדים מהפסוק. אולם התוס' מפרשים, שגם דבריו נלמדים מהפסוק "פּוֹטֵר מִים רְאִשִׁית מְדוֹן", שהגשר נקרא פוטר מים, על שם שמציל את האדם מהמים].

מאמרי בני אדם שיש להם מקור בכתובים

ישנם מאמרים השגורים בפי בני האדם והובאו כאן בסוגיה מאמרים כאלו שיש להם מקור מהכתובים [את רוב המקורות אמר שמואל לרב יהודה, חוץ מהאחרון, שרב הונא הביא לו מקור].

א. טוביה [=אשרי] **דשמע** [=שמע חרפתו] **ואדיש** [=ושותק], **חלפיה בישתיה מאה** [=בשתיקתו הלכו ממנו מאה רעות שהיו באות עליו על ידי התגר].

ועניין זה, שמריבה יש בה מאה רעות, מבואר בפסוק, "פּוֹטֵר מִים רְאִשִׁית מְדוֹן", שפירושו, הפותח בקטטה, ראשית מדון הוא, ומדון הוא נוטריקון מאה דינים, א"נ מדון בגימטריה מאה.

ב. אתרי ותלת גנבא לא מיקטל, כלומר אם עובר אדם עבירה

"ויינן לא תשפתה ולא תאגר". וכן "תתכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה". וכן "אגר בקיץ בן משפילי", ואם כן, כשנאמר "לא תגורו מפני איש", הכוונה שלא לכנוס דברים, ולהימנע מלאומרם מפני איש, ונאמרו בזה כמה עניינים.^א

לדעת ריש לקיש, שנים שבאו לדין, אחד רך ואחד קשה, עד שלא תשמע דבריהם, או משתשמע דבריהם ואי אתה יודע להיכן דין נוטה, אתה רשאי לומר להם, אין אני נזקק לכם, שמא נתחייב חזק, ונמצא חזק רודפו, משתשמע דבריהם, ואתה יודע להיכן הדין נוטה, אי אתה יכול לומר להם, איני נזקק לכם, שנאמר "לא תגורו מפני איש".

ולדעת רבי יהושע בן קרחה, תלמיד שיושב לפני רבו, ורואה זכות לפניו וחובה לעשיר, ורבו טועה בדין, אסור לו לחלוק כבוד לרבו ולשתוק, שנאמר, "לא תגורו מפני איש", כלומר לא תכניס דבריד מפני איש.

לפני מי העדים מעידים

כשהעדים מעידים, עליהם לדעת את מי הם מעידים, ולפני מי הם מעידים, ומי עתיד להיפרע מהם אם יעידו שקר, שכן נחשבים הם כאילו מעידים הם בקב"ה, שנאמר "וְעַמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי ה'". ואם משקרים, הם מטריחים אותו להחזיר את הממון לבעליו.

לפני מי הדיינים דנים

כשהדיינים דנים, עליהם לדעת את מי הם דנים, ולפני מי הם דנים, ומי עתיד להיפרע מהם אם יעידו שקר, שכן נחשבים הם כאילו דנים הם **בפני הקב"ה**, שנאמר "אֱלֹקִים נֹצֵב בַּעֲדַת אֵל".

ושמא יאמר הדיין, מה לי בצער הזה, שאם אטעה אענש, תלמוד לומר, "וַיֹּאמֶר אֵל הַשְּׁפָטִים רְאוּ מַה אַתֶּם עֹשִׂים כִּי לֹא לְאָדָם תִּשְׁפָּטוּ כִּי לֵה' וְעַמְכֶם בְּדָבָר מִשְׁפָּט", כלומר אף שבפני ה' אתם דנים, אם תדונו כפי הנראה לכם באמת, שוב אין לכם לחוש, שאין לדיין אלא מה שענינו ראות.

דף ז'

פוטר מים ראשית מדון

לדעת רבי שמעון בן מנסיא, הפסוק בא ללמד, שאין עושים

^א כן כתבתי שלדברי הכל "יתגורו" האמור בפסוק הוא לשון הכנסה אולם העירוני שלדעת ריש לקיש הוא לשון מורא ורק לדעת רבי יהושע בן קרחה הוא לשון הכנסה.

מאמרי רבי שמואל בר נחמני

אמר רבי יונתן בעניין הדין

א. כל דיין שדן דין אמת לאמיתו, משרה שכניו בישראל. וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל.

ב. כל דיין שנוטל מזה ונותן לזה שלא כדין, הקב"ה נוטל ממנו נפשו.

ג. לעולם יראה דיין עצמו, כאילו חרב מונחת לו בין ירכתיו, וגיהנם פתוחה לו מתחתיו.

אין לדיין לומר את הדין אלא אם הוא ברור לו

לדעת רבי יאשיה או רב נחמן בר יצחק, עניין זה למד, ממה שנאמר, "בית דָּוִד כה אָמַר ה' דִּינוֹ לְבַקֵּר מִשְׁפָּט", שאין הכוונה שדנים רק בבוקר, שהרי דנים כל היום, אלא הכוונה שאין לפסוק את הדין, אלא אם כן הוא ברור לדיין כבוקר.

ולדעת רבי חייא בר אבא, עניין זה למד, ממה שנאמר, "אָמַר לְחַכְמָה אַחֲתֵי אֶתְ", כלומר אם ברור לך הדין, כמו שברור לך שאחותך אסורה לך, אומר, ואם לאו אל תאמרהו.

לכאורה אין כאן מחלוקת, אלא הפסוק הראשון מדבר בדיני ממונות, והפסוק השני מדבר בהוראות איסור והיתר.

עונש הטעות מוטל על כולם

אמר רבי יהושע בן לוי, עשרה שיושבים בדין, קולר [=עונש הטיית משפט] תלוי בצואר כולם, ואפילו בצואר תלמיד היושב שם לפני רבו, ובא הדין לפני רבו, וראה ברבו שטעה, ושתק.

וכפי שיתרבו היושבים בדין, כך יוקל העונש מכל אחד מהם, כי ישתלש על כולם יחד.

ולכן כשרב הונא היה יושב בדין, היה אוסף עשרה תלמידי חכמים שישבו עמו, שאם יטעו בדין, יוקל עונשו, [אמר, כי היכי דלימטייה שיבא מכשורא, כלומר שיגיענו נסורת קטנה מן הקורה].

וכשרב אשי היה פוסק בדיני טרפות, היה אוסף את כל שוחטי עירו [מתא מחסיא], שהיו בקיאים בטרפות, שיהיו עמו.

הדיין צריך להיות דומה למלך ולא לכהן

דרש רב נחמן בר כהן, מאי דכתיב, "מֶלֶךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֶרְךָ וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִקְרָסְנָה", אם הדיין דומה למלך, שאינו צריך כלום, [שבקי בטיב דינים, ומלא חכמה, כמלך שהוא עשיר], יעמיד

פעמים ושלוש, ולא באה עליו פורענות, אל יתמה, שעל פעמים או שלוש הגנב אינו נהרג, אבל סופו ללקות באחרונה.

ועניין זה מבואר בפסוק, "כֹּה אָמַר ה' עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֶשְׁיָבֵנּוּ".

ג. **שב בירי לשלמנא** [=שבע בורות כרויות לרגלי איש שלום ומכולם ינצל], **וחד לעביד ביש** [=ועושה רשעה יפול בתקלה הראשונה שתבוא לו].

ועניין זה מבואר בפסוק, "שָׁבַע יפול צַדִּיק וְקָם וְרָשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בְרָעָה", [ולגרסת הגמרא לפנינו סוף הפסוק "ורשע יפול באחת].

ד. **דאזיל מבי דינא שקל גלימא** [=מי שנטלו ב"ד את טליתו לפריעת חובו], **ליזמר זמר וליזיל באורחא** [=ישמח על כך, כי הואיל ודין אמת דנו אותו, לא הפסיד כלום, אלא גזילה הוציאו מידו].

ועניין זה מבואר בפסוק, "וְגַם כָּל הָעָם הִזָּה עַל מְקוֹמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם", כל העם, בין הזכאים בדין, ובין החייבים בדין.

ה. **היא ניימא** [=האשה מנמנת], **ודיקולא שפיל** [=והסל שנותנת בו מלאכתה שפל, כי מתוך שהיא עצלה, אין מלאכתה נעשית כראוי].

ועניין זה מבואר בפסוק, "בַּעֲצָלְתֵּיךְ יִמָּךְ הַמְּקָרָה".

ו. **גברא דרחיצנא עליה** [=האיש שבטחתי בו], **אדייה לגזיזיה וקם** [=הרים אגרופו עלי ועמד לנגד].

ועניין זה מבואר בפסוק, "גַּם אִישׁ שְׁלוֹמֵי אָשֶׁר בְּטַחְתִּי בּוֹ אוֹכֵל לְחֶמֶי הַגְּדִיל עָלַי עֶקֶב".

ז. **כי רחימתין הוה עזיזא** [=כשאהבתנו היתה עזה ביני לאשתנו], **אפותיה דספסירא שכיבן** [=על רוחב הסיף, כלומר מקום צר מאד, היינו שוכבים שנינו, כלומר היה מספיק לנו], **השתא דלא עזיזא רחימתין** [=עתה שאין אהבתנו עזה], **פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן** [=מיטה של ששים אמות אינה מספיקה לנו].

ועניין זה מבואר מהכתובים, **שבתחילה** כשהיתה אהבה גדולה בין ישראל לקב"ה נאמר, "וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדַבַּרְתִּי אֵתְךָ מֵעַל הַפְּתָח מִבֵּין שְׁנֵי הַרְבָּבִים אֲשֶׁר עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת", ומקום מצומצם הוא אמתים וחצי בגובה עשרה טפחים. **ולאחר מכן נאמר**, "וְהַבֵּית אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַה' שְׁשִׁים אַמָּה אֶרְכוֹ וְעֶשְׂרִים קָהַפּוּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ", ואף על פי כן כשחטאו לא הספיק המקום, ונאמר להם, "כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי וְהָאָרֶץ הַדָּם רָגְלֵי אֵי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי".

כלי הדיינים

נאמר בתורה, "וְאֵלֶּה הַמְשֻׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשֵׂים לְפָנֶיךָ", שמלבד לימוד המשפטים, יש לשים לפני הדיינים את כלי אומנותם.

ואלו הם:

(א) **רצועה**. [להלקות מי שעבר איסור תורה ונתחייב מלקות ארבעים].

(ב) **מקל**. [להכות מכת מרדות].

(ג) **שופר**. [לשמתא ונידון].

(ד) **סנדל**. [לחליצה].

וכשמטילים אימה על הציבור [על ידי מקל ורצועה שבידם], יעשו זאת לשם שמים, [ולא ירדו את הציבור יותר מדאי], שנאמר "וְאֶצְנֶה אֶת שְׁפָטֶיךָ בְּעַת הַהוּא", ואין ציווי אלא זירוז, כלומר שיעשו לשם שמים.

לשמוע דברי בעל דין אחד קודם שיבוא חבירו

אמר רבי חנינא, אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין חבירו, שנאמר, "שְׁמַע בֵּין אֲחִיכֶם וּשְׁפָטֶתֶם", כלומר כשהיו שניהם יחד, שמעו דבריהם, ולא תשמעו דברי זה בלא זה, שמסדר דברי שקר כדברי אמת, ואין בעל דינו מכחישן, ומכיון שלב הדיין נוטה לזה לזכות, שוב אין לבו מהפך בזכות השני כל כך. וזו גם אזהרה לבעל דין, שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו, שיש לקרוא גם כך, "שְׁמַע בֵּין אֲחִיכֶם", כלומר השמע דבריך בין אחיכם, כשתהיו שניכם יחד.

ורב כהנא אמר, שיש ללמוד דינים אלו מהכתוב, "לא תשא שְׁמַע שְׁוֹא", שהוא אזהרה לדיין שלא יקבל דברי האחד לבדו, ויש לקרוא גם "לא תשא שְׁמַע שְׁוֹא" אזהרה לבעל דין.

ושְׁפָטֶתֶם צְדָק בֵּין אִישׁ וּבֵין אֲחִיו וּבֵין גֵּרוֹ

אמר ריש לקיש, צדק את הדין, ואחר כך חתכהו, שנאמר, "ושְׁפָטֶתֶם צְדָק"^א.

^א כתב מהרש"א בח"א: דרשה זו אינה מפורשת בפירוש רש"י. ויש לפרש, דקשיא ליה, מאי ושפטתם צדק, מלשון צדקה, והא אמרין לעיל, במקום משפט אין צדקה, ובמקום צדקה אין משפט, אלא משפט שיש בו צדקה הוי אומר זה פשרה, וקאמר נמי הכא, דמתחילת הדין קאמר צדק את הדין לעשות פשרה, ואחר כך בסוף הדין חתכהו, כדאמר לעיל משתשמע דבריהם ואתה יודע להיכן הדין נוטה, אי אתה רשאי לומר להם צאו ובצעו.

וכתב רש"י: הרש"א בח"א נדחק בבניאורו. ולי נראה, דבא לומר, אם בא דין לפניך, אשר תמצאהו מפורש, אולם יש לך קושיה או סתירה ממקום אחר, אל תאמר אפסקהו כמו שהוא, ואחר כך אראה ליישב הקושיה או הסתירה, על דרך שאמרו [במסכת עירובין], בדרבנן עבדינן

ארץ. ואם דומה לכהן שמחזר בבית הגרנות [לשאול תרומותיו, וכך זה צריך לחזור לשאול אחרים ההלכות], יהרסנה.

[כאן דרשו זאת לעניין שצריך הדיין להיות מלא בחכמה ובינה. אולם במסכת כתובות דרשו זאת לעניין שצריך הדיין להיות עשיר בממון, שלא יבוא לקבל שוחד].

העמדת דיין שאינו הגון

עמיד הקב"ה להיפרע ממעמידים דיינים שאינם הגונים.

ואמר ריש לקיש, כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשירה בישראל.

ואמר רב אשי, והמעמיד דיין שאינו הגון במקום שיש תלמידי חכמים, כאילו נטה אשירה אצל המזבח.

יראת הדין

כשרב היה בא לדון, היה אומר, ברעות נפשיה לקטלא נפיק [=מרצונו יוצא להריגה, שמכניס עצמו לחשש טעות בדין], וצבי ביתיה לית הוא עביד [=ואין בזה עשיית צורכי ביתו], וריקן לביתיה עייל [=ונכנס לביתו ריקן כי אינו משתכר מהדין כלום], ולואי שתהא ביאה כיציאה, [שאחזור לביתי כיציאה שיצאתי בלא חטא שלא אטעה ואענש].

הנהגות ענווה של רב ומר זוטרא חסידא

כשהיה רב רואה [אמבוהא=] סיעת בני אדם הולכים אחריו לכבודו, היה אומר לעצמו שלא יתגאה, "אם יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע" [כלומר שיהיה בכבוד גדול] "פגללו לנצח יאבד" [כלומר גם הוא יאבד כגלל].

כשהיו נושאים את מר זוטרא חסידא על הכתפים היה אומר, "פי לא לעולם חסון ואם נזר לדור נדור"

ולא תעלה במעלת על מזבחי ... ואלה המשפטים

דרש בר קפרא, שמסמיכות הכתובים הללו יש ללמוד, מה שאמרו חכמים, הוו מתונים בדין, שנשמכו כתובים אלו זה לזה ללמד, שלא ימהר הדיין לעלות בדין ולשפוט, אלא יעיין בדין יפה קודם שיפסוק.

ורבי אלעזר אמר, שמכאן יש ללמוד שלא יפסע הדיין על ראשי עם קודש, שנשמכו כתובים אלו זה לזה ללמד שגם לשופטים אסור לעלות במעלות על עם קודש.

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

לדעת רבי יאשיה, לא היה למשה לומר, "תקרבון אלי ושמעתי", אלא "תקרבון לפני השכינה", ומאחר שנטל לעצמו שררה זו, שיקרבו אליו את כל הדבר הקשה, נענש, שלא נאמרה לו פרשת נחלות עד שבאו בנות צלפחד לפניו, ולא ידע מה להשיב.

ולדעת רב נחמן בר יצחק, משה דיבר כהוגן, שהרי לא אמר, "ואשמיעכם", שבוודאי יידע כל דבר קשה, ויאמר להם, אלא כך אמר, "ושמעתי", שישמע בלבד, ואם ידע לומר, ידע, ואם לאו, ישאל את השכינה. ופרשת נחלות שנאמרה על ידי בנות צלפחד, ופרשת חיוב מיתה בשבת שנאמרה על ידי המקושש. באמת היו ראויים להיאמר על ידי משה, כשאר דיני התורה, אלא שמגלגלים זכות על ידי זכאי, וחובה על ידי חייב.

אזהרת דיין וציבור זה על זה

"ואצוה את שפטיכם בעת ההוא", זו אזהרה, לדיין שיסבול את הציבור, [עד כפאשר ישא האמן את הינק על האדמה אשר נשבעת לאבתיו]."

"ואצוה אתכם בעת ההוא", זו אזהרה לציבור, שתהא אימת הדיין עליהם.

דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור

משה אמר ליהושע, "כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ה' לאבתם לתת להם", כלומר אתה תבוא עם העם כאחד מהם, שיהיו הזקנים שבדור עמך, ולא תשתרר עליהם, אלא על פיהם תנהיג.

אבל הקב"ה אמר לו ליהושע, "כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם ואנכי אהיה עמך", כלומר אתה לבדך תנהיג את הדור, טול מקל והך על קדקדם, דבר [=מנהיג] אחד לדור, ולא שני דברים לדור.

בשם מי מזמינים לדין

כששליח ביי"ד מזמין אדם לדין **שלא ביום הדין**, בשם דיין אחד או שנים, אין זימונו כלום, ורק אם מזמין את בעל הדין **בשם שלושה דיינים**, מחויב לבוא.

וכששליח ביי"ד מזמין אדם לדין **ביום הדין**, [שני וחמישי שיושבים בהם בתי דינים מתקנת עזרא], בעל הדין חייב לבוא, אף על פי שאין השליח מזמינו בשם כל הדיינים.

אמר רב יהודה, **שני אחים שנפל להם בית בירושה, אל תאמר, יטול האחד בית והאחד עליה ומה בכך, הרי לכל אחד יש לו דירה, אלא העלה אותם בדמים, והשווה חלוקתם על ידי מעות, שנאמר, "ושפטם צדק בין איש ובין אחיו". וכן אם נפלו להם תנור וכרים, אל תאמר יטול זה תנור וזה כירה, שהרי תנור עודף על הכירה וצריך להוסיף דמים, שנאמר "ושפטם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו", וגר לשון מגורים הוא, כלומר תשמישי דירה.**

לא תכירו פנים במשפט

אמר רב יהודה, אם אחד מבעלי הדין הוא **אוהבך, לא תהיה לו כאוהב, לזכותו שלא כדין.**

ורבי אלעזר אמר, אם אחד מבעלי הדין הוא **שונאך, לא תנכרהו [לשון נוכרי] במשפט, לחייבו שלא כדין.**

בגמרא מבואר, שרב פסל את עצמו מלדון את מארחו שהזכירו שעשה לו טובה. אולם התוס' כתבו, שמעיקר הדין אין דיין פסול לדון את אוהבו, [אלא שיהיה מלזכותו שלא כדין], ורב עשה לפנים משורת הדין, שפסל את עצמו.

דף ח'

מנודה לרב או לתלמיד

המנודה לרב [משום כבוד הרב], הרי זה מנודה לתלמידי הרב. והמנודה לתלמיד [משום כבוד התלמיד], אינו מנודה לרב. אבל המנודה לתלמיד לכבוד שמים, הרי זה מנודה גם לרב.

דין פרוטה כדין מאה מנה

אמר ריש לקיש, יהא חביב עליך דין של פרוטה, כדין של מאה מנה, [ולא רק לעניין שצריך לעיין בו כדי לדעת הדין לאמיתו, אלא גם], לעניין שאם בא לפניך ראשון דון אותו תחילה, שנאמר "בפטן כגדל תשמעונו".

דיין המטה דין מטריח הקב"ה

אמר רבי חמא ברבי חנינא, **כשהדיינים הרשעים נוטלים ממון מזה ונותנים לזה שלא כדין, מטריחים הם את הקב"ה להחזיר את הממון לבעליו**, שנאמר, "כי המשפט לאקים הוא"

והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתי

מעשה והדר מותבינו תיובתא, אלא צדקהו, רצונו לומר תרצהו תחילה מהקושיות והסתירות, ואחר כך תפסקוהו.

ב. לדברי רבא בחוששין לכבודם של ראשונים קמיפלגי.

לדברי הכל, אם מתחילה הבעל בא לתבוע בלא עדים, אין לחוש שיבואו עדים, ודי בשלושה דיינים.

אולם אם מתחילה כשבא לתבוע, אמר שיש לו עדים, ומשום כך ישבו לדון בעשרים ושלושה, ואחר כך לא יכול להביא את העדים שאמר, ונתפזרו הדיינים, וחזר ואמר לדיינים, לכל הפחות דונו לי דין ממון להפסידה את כתובתה, שאני נאמן בכך בלא עדים:

רבי מאיר אומר – מאחר שעתה הדין הוא דין ממון, די בשלושה.

וחכמים אומרים – מאחר שעד עתה ישבו בדין עשרים ושלושה, אם ידונו רק שלושה, יש בכך פחיתות כבוד לראשונים, ולכן משום כבודם של ראשונים, ידונו כל העשרים ושלושה שיסבו לדון מתחילה, אף על פי שעתה הוא דין ממון.

[דין תביעת האב את המוציא שם רע המובא כאן בגמרא כתוב אחר הבאת כל הדעות בביאור מחלוקת רבי מאיר וחכמים בדין תביעת הבעל]

ג-ד-ה-ו-ז-ח. לדברי שאר האמוראים, הכל מודים, שכמעט בכל האופנים שהבעל טוען לא מצאתי לה בתולים, דנים אותה בעשרים ושלושה, [לא רק כשטוען בעדים, אלא אף כשטוען בלא עדים], בין כשבא תחילה לטעון בלא עדים, משום שיש לחוש שעל ידי התביעה יתפרסם הדבר, ויבואו עדים, ובין כשאמר תחילה שיש לו עדים, וישבו לדון עשרים ושלושה^א, ואחר כך לא הביא עדים, ונעשה הדין דין ממון, שיש לדון בכל הדיינים, משום כבודם של הראשונים.

ורק במקום שמתחילת התביעה ברור, שלא תגיע התביעה לידי צורך של עשרים ושלושה, אפילו אם תתפרסם, די בשלושה דיינים.

לדעת רבי מאיר, יש כזה אופן, שברור מתחילת התביעה שלא יהיה צורך בעשרים ושלושה, ובזה בלבד אמר שדנים אותה בשלושה.

ולדעת חכמים, אין שום אופן כזה, מתחילת התביעה שלא יהיה צורך בעשרים ושלושה, ולכן תמיד דנים אותה בעשרים

^א כך פירש רש"י. ויל"ע בזה, כי אם ביידי יושבים בעשרים ושלושה על פי דבריו של זה שאומר שיש לו עדים, כל שכן שיושבים בעשרים ושלושה כשהביא עדים בפועל, ואם כן מדוע כשהביא עדים, ואחר כך נתברר שאי אפשר להרוג על פיהם, כגון שלא התרו באופן הראוי, או שנמצא אחד פסול, או שהוכחו בבדיקות, חוזרים לדון בשלושה [לדעת רבי מאיר], הלא מסתבר שעד שלא נתברר לבי"ד שלא התרו כראוי, או שאחד פסול, או שהוכחו בבדיקות, ישבו עשרים ושלושה.

מי דן דיני קנסות

דיני קנסות, שמשלמים יותר ממה שהזיקו, כתשלומי כפל, ותשלומי ארבעה וחמישה. וכתשלומי אונס ומפתה, שמשלמים חמישים שקל נוסף על הנזק. אין דנים אלא בשלושה מומחים, אבל יחיד מומחה או מאה הדיוטות פסולים.

בכמה דנים תביעת מוציא שם רע [התובע את האשה]

[א] שיטת רש"י.

הנושא נערה בתולה, ובא אחר כך ואמר, שלא מצא לה בתולים, כי זינתה בעודה ארוסה, **אם האמת עמו יש כאן שני דינים:**

(א) דין ממון. שכשמוציאה פטור מלשלם לה כתובתה, [אפילו כשאינה נהרגת מאיזו סיבה]. ולעניין זה הבעל נאמן בלא עדים, כי חכמים הם שתיקנו כתובה לבנות ישראל, והם האמינו לו, כשטוען שזינתה ואין לה כתובה, משום שהדבר ידוע [=חזקה] שלא היה טורח ומוציא הוצאות בסעודת הנישואין לחנם, ובוודאי רצה לכונסה, ורק משום שבאמת מצא שזינתה, הוא בא להוציאה.

(ב) דין נפשות. שנסקלת מחמת זנותה. ולעניין זה, אין הבעל נאמן, ואינה נסקלת אלא בעדות גמורה של שני עדים, עם התראה שהתרו בה שלא תזנה.

ומאחר שדיני ממונות נידונים בשלושה, [כפי שהתבאר לעיל], ודיני נפשות נידונים בעשרים ושלושה, [כפי שיתבאר בעזה"י בהמשך], מעיקר הדין, כשהבעל בא וטוען בלא עדים, לא מצאתי לה בתולים, יש כאן דין ממון, ונידון בשלושה, וכשבא וטוען בעדים, לא מצאתי לה בתולים, יש כאן דין נפשות, ונידון בעשרים ושלושה. אולם למעשה נחלקו חכמים במניין הדיינים, כשדנים על הכתובה בלבד, ויש כאן רק דין ממון, האם די בשלושה, או שצריך עשרים ושלושה.

א. לדברי עולא בחוששין ללעז קמיפלגי.

כשמתחילה הבעל בא לתבוע בלא עדים, ותובע רק את הכתובה.

רבי מאיר אומר, מאחר שבאים לדון רק על הכתובה, דיני ממונות הוא זה, ודי בשלושה דיינים.

וחכמים אומרים, אף על פי שהבעל טוען דבריו בלא עדים, יש לחוש שיש עדים על זנותה, והבעל אינו יודע, וכשיבוא לתבוע אותה בבי"ד, יתפרסם הדבר, וישמעו העדים ויבואו, ויהיה הדין דין נפשות, ולפיכך יש לדון מתחילה בעשרים ושלושה.

בעשרים ושלושה, כדעת רבי ישמעאל, האומר, שאף דיני מלקות נידונים בעשרים ושלושה.

1. לדברי רבינא [בדף ט'] כשהיה אחד קרוב ופסול ושתק נחלקו.

לדעת רבי מאיר, אם היו שלושה עדים בדיני נפשות, ואחד מהם קרוב או פסול, כל העדות בטלה, אף אם הפסול שתק, ולא התרה בחוטא, [כדעת רבי יוסי]. ולפיכך, אם היו שלושה עדים על זנותה, ואחד מהם קרוב או פסול, **כל העדות בטלה**, אף אם הפסול שתק, ולא התרה בה, **ושוב ברור הדבר שאין כאן דיני נפשות**, אלא דיני ממונות, **ודי בשלושה דינים**.

ולדעת חכמים, אם היו שלושה עדים בדיני נפשות, ואחד מהם קרוב או פסול, אבל הוא שתק, ולא התרה בחוטא, אין העדות בטלה, ומתקיימת בשנים הכשרים, [כדעת רבי]. ולפיכך, אם היו שלושה עדים על זנותה, ואחד מהם קרוב או פסול, ושתק, ולא התרה בה, **מתקיימת העדות בשנים הכשרים, ויש כאן דיני נפשות, ונידונית בעשרים ושלושה**.

2. י"א [בדף ט'] שכשהתרו בה אחרים שאינם העדים נחלקו.

לדעת רבי מאיר, אם לא התרו בה העדים, אלא אחרים אינה חייבת מיתה [כדעת רבי יוסי], **מעתה ברור שלא תיהרג**, ולא יהיה צורך בעשרים ושלושה, **ואין כאן אלא דין ממון ונידונית בשלושה**.

ולדעת חכמים, אף אם התרו בה אחרים שאינם העדים היא נהרגת, ויש כאן דיני נפשות, ונידונית בעשרים ושלושה.

3. י"א [בדף ט'] שכשהוכחשו העדים בבדיקות [ולא בחקירות] נחלקו.

לדעת רבי מאיר, אם הכחישו העדים זה את זה בבדיקות, [כגון זה אומר כליו של בועל שחורים, וזה אומר כליו של בועל לבנים], **עדותם בטלה**, [כדעת בן זכאי], **ומעתה אין כאן אלא דיני ממונות, ונידונית בשלושה**.

ולדעת חכמים, אם הכחישו העדים זה את זה בבדיקות, **עדותם קיימת**, שאין על העדים לדעת דברים אלו, **ואם כן יש כאן דיני נפשות, ונידונית בעשרים ושלושה**.

[ב] שיטת רבינו תם

הנושא נערה בתולה, ובא אחר כך ואמר, שלא מצא לה בתולים, כי זינתה בעודה ארוסה, אם האמת עמו, **יש כאן שני דינים**:

ושלושה.

ונחלקו אמוראים, מהו האופן, שלדעת רבי מאיר, ברור מתחילת התביעה, שלא יהיה צורך בעשרים ושלושה:

ג. לדברי אבני כשהתרו בה סתם נחלקו.

לדעת רבי מאיר, אין אדם מתחייב מיתה, [כשעובר עבירה שעונשה מיתה], אלא אם כן התרו בו תחילה באיזו מיתה ימות, אבל אם התרו בו סתם, שאם יעבור, ימות, אינו נהרג [כדעת רבי יהודה]. ולפיכך, אם העדים אומרים, שכשהתרו בה קודם שזינתה, לא אמרו לה באיזו מיתה תמות, ברור שלא תיהרג, ולא יהיה צורך בעשרים ושלושה, [ובזה אין לחוש שיבואו עדים אחרים, שיאמרו שהתרו בה, כי אלו שבפנינו היו שם בשעת זנותה, ולא ראו שהתרו בה], ובאופן הזה שהבעל תובע את אשתו, די בשלושה דינים.

ולדעת חכמים, אדם מתחייב מיתה, [כשעובר עבירה שעונשה מיתה], גם אם התרו בו סתם, שאם יעבור ימות. ולפיכך גם כשהעדים אומרים שכשהתרו בה קודם שזינתה, לא אמרו לה באיזו מיתה תמות, היא נהרגת, ויש לדונה בעשרים ושלושה.

ד. לדברי רב פפא כשלא התרו בה והיא חברה נחלקו.

לדעת רבי מאיר, אין אדם נהרג בלא התראה, אפילו הוא חבר, שיודע שהדבר אסור. ולפיכך אם העדים אומרים, שלא התרו בה קודם שזינתה, ברור שלא תיהרג, ולא יהיה צורך בעשרים ושלושה. [ובזה אין לחוש שיבואו עדים אחרים, שיאמרו שהתרו בה, כי אלו שבפנינו היו שם בשעת זנותה, ולא ראו שהתרו בה]. ובאופן הזה שהבעל תובע את אשתו, די בשלושה דינים.

ולדעת חכמים, חבר שעבר עבירה שעונשה מיתה, נהרג, אף על פי שלא התרו בו, שלא ניתנה התראה אלא לדעת אם העובר שוגג או מזיד, אבל מי שיודע שהדבר אסור, ודאי שהוא מזיד, ונהרג בלא התראה, [כדעת רבי יוסי ברבי יהודה]. ולפיכך, מאחר שהיא חברה, היא נהרגת אף על פי שלא התרו בה, ויש לדונה בעשרים ושלושה. [ולכאורה אם אינה חברה, ולא התרו בה, מודים חכמים שאינה נהרגת, ודנים אותה בשלושה].

ה. לדברי רב אשי [בדף ט'] כשהתרו בה למלקות נחלקו.

לדעת רבי מאיר, אם לא התרו בה העדים, שכשתעבור תתחייב מיתה, אלא אמרו לה שתלקה, מעתה ברור שלא תיהרג, ולא יהיה צורך בעשרים ושלושה, אלא חייבת היא מלקות, ונידונית בשלושה, ככל חייבי מלקות.

ולדעת חכמים, אף על פי שאינה נהרגת אלא לוקה, נידונית

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

חכמים אומרים, שלא ידונו שלושה אלא עשרים ושלושה, כי אם ישבו תחילה שלושה, ואחר כך כשיבואו עדים אחרים, יוסיפו על הדיינים, יצא לעז על שלושת הראשונים, ויאמרו הכל, שהוסיפו עליהם, כי לא ידעו לדון לבדם, ולכן יש לדון מתחילה בעשרים ושלושה.

ורבי מאיר אומר, שאין לחוש לכך, וכל זמן שהדין הוא על תשלום הקנס, די בשלושה דיינים.

ולדעת רבה [בחוששים לכבודם של ראשונים קמפלגי, כלומר], **לדברי הכל, אף כשלא הוזמו עדי הבעל, אלא הוכחשו, כל זמן שאין כאן עדים אחרים שזינתה, האב תובע את הבעל קנס בשלושה דיינים, כי עתה דין ממון הוא.**

אולם כשהאב בא לתבוע את הבעל על ידי שמביא עדים שמזימים את עדי הבעל, אם באו אחר שנגמר דין האשה למיתה על ידי הזוממים, יש כאן דיני נפשות לעדי הבעל, שזממו לחייב את האשה מיתה, ומשום כך צריכים עשרים ושלושה.

ואם באו המזימים קודם שנגמר הדין על ידי הזוממים, הזוממים אינם חייבים מיתה, [שאינו עד זומם נהרג, אלא אם כן נגמר הדין על פיו], ואין כאן אלא דין ממון של תביעת הקנס, שהוא בשלושה.

ואם מתחילה באו המזימים אחר שנגמר הדין על פי הראשונים, וישבו לדון בעשרים ושלושה, כדי לחייב את הזוממים מיתה, וקודם שגמרו לדון, נתפזרו הדיינים מחמת אונס או טעם אחר, ונותרו שלושה, ואמר להם האב, לכל הפחות דונו לי דין ממון לחייב את הבעל קנס:

רבי מאיר אומר, שהדין עמו, כי אין כאן אלא דין ממון, וידונו שלושה לחייב את הבעל קנס.

וחכמים אומרים, שאין דנים אותו שלושה, כי מתחילה ישבו בדין עשרים ושלושה, ואין זה מכבודם של הראשונים שידונו בלא הם.

ולדעת אביי ושאר האמוראים בסוגיה, הכל מודים שאם יתכן שיבוא הדין לידי דיני נפשות, יש לדון בעשרים ושלושה, כי אם יתחילו בשלושה, ואחר כך יוסיפו, יש לעז על הראשונים.

ומחלוקת רבי מאיר וחכמים היא באופן מסוים, שבו לדעת רבי מאיר לא יתכן שיבוא הדין להיות דין נפשות, ולדעת חכמים יתכן שיבוא לידי דין נפשות. [כפי שהתבאר לעיל בשיטת רש"י].

דף ט'

תירוצי רב אשי, ורבינא, ושני "ואיבעית אימא", כבר נתבאר לעיל.

(א) דין ממון. שכשמוציאה פטור מלשלם לה כתובתה, [אפילו אינה נהרגת מאיזו סיבה], ולעניין זה, לדעת האומרים שהכתובה תקנת חכמים היא, הבעל נאמן להפסידה את כתובתה בלא עדים, כי חכמים הם שתיקנו כתובה לבנות ישראל, והם האמינו לו, כשטוען שזינתה, משום שהדבר ידוע [=חזקה] שלא היה טורח ומוציא הוצאות בסעודת הנישואין לחנם, ובוודאי רצה לכונסה, ורק משום שבאמת מצא שזינתה, הוא בא להוציאה. אבל לדעת האומרים שחייב הכתובה הוא מהתורה, הבעל אינו נאמן להפסידה בלא עדים שיעידו שזינתה.

ומאחר שדיני ממונות בשלושה, כשהאשה תובעת את כתובתה, התביעה היא בשלושה דיינים [שאינם מומחים] כשאר דיני הלוואות.

(ב) דין נפשות. שנסקלת מחמת זנותה, ולעניין זה, לדברי הכל, אין הבעל נאמן, ואינה נסקלת, אלא בעדות גמורה של שני עדים, עם התראה שהתרו בה שלא תזנה. ומאחר שדיני נפשות נידונים בעשרים ושלושה וכשהבעל מביא עדים על זנותה, ובאים לסוקלה, דנים אותה בעשרים ושלושה.

וכל סוגית הגמרא כאן, אינה מדברת באופן שהאשה זינתה, ותובעים אותה להפסיד את הכתובה או למות, אלא כשנודע שלא זינתה, והאב תובע את הבעל קנס מאה סלעים של מוציא שם רע, [כפי שיתבאר בעזה"י בהמשך].

בכמה דנים כשהאב תובע את המוציא שם רע

א. שיטת רש"י.

כשהבעל טוען בעדים, לא מצאתי לה בתולים, והוזמו העדים, נתברר שהוא שקרן המביא עדים שקרנים, ושוב אינו נאמן כלל אף לעניין הכתובה. ומעתה האב הוא התובע את הבעל, על שהוציא שם רע על בתו, וחייב לשלם לו קנס מאה שקלים.

ותביעה זו, לדברי הכל בשלושה, ככל דיני ממונות, שבוזה אין לחוש שיגיעו עדים אחרים ויאמרו שזנתה, ותבוא לידי דיני נפשות, שהרי על עדים אלו סמך הבעל, ונודע שהם שקרנים. וגם אין לחוש לכבודם של הדיינים הראשונים, שדנו תחילה את תביעת הבעל בעשרים ושלושה, כי תביעת האב דין חדש הוא.

ב. שיטת רבינו תם.

לדעת עולא [בחוששים ללעז קמיפלגי, כלומר], **אם הוזמו עדי הבעל, שוב אין לחוש שיעידו אחרים שזינתה, כי וודאי שקר הדבר, ומעתה כשהאב תובע את הקנס, ידונו שלושה בלא שום חשש.**

אולם כשלא הוזמו עדי הבעל, אלא הוכחשו, בזה, אף שעתה כשהוכחשו, יש לבעל לשלם את הקנס, מכל מקום יש לחוש שמא האמת עמהם, ויבואו אחרים להעיד על כך, ואם כך יארע, יהיו כאן דין נפשות הצריך עשרים ושלושה, ולכן:

זממו לעשות שני דברים. (א) לסקול את העדים הראשונים. (ב) לחייב את הבעל לשלם מאה שקלים.

ואף על פי שכבר נתבאר, שבדרך כלל, המתחייב מיתה ותשלומים, נענש רק במיתה החמורה, ופטור מהתשלומים. מכל מקום, אין זה אלא כששני החיובים הם מחמת אותו אדם. כגון שזממו להרוג אדם מסוים, וגם להפסיד לו ממון. אבל **כשכל חיוב הוא מחמת אדם אחר** [=ממון לזה ונפשות לזה], שזממו להרוג את עדי הבעל, ולהפסיד ממון לבעל עצמו, אינם פטורים מהתשלומים, אלא **מתחייבים בתשלומים נוסף על חיובם במיתה**.

נרבע פסול לעדות

בסוגיתנו מבואר, שהנרבע לרצונו פסול לעדות, והטעם לכך, שכל החוטא לצורך הנאתו, חשוד הוא, שכשם שחוטא בחטא הזה להנאתו, כך יעיד שקר להנאתו, [וכך כשישלם לו הנידון להעיד שקר, יעיד].

- **לפירוש הראשון בתוס'**, דין נרבע [למשכב זכור], ודין בא על עריות שווה, שאם ידוע בעדות גמורה שחטאו, הם פסולים לכל עדות, [ומה שאמר שהחשוד על העריות כשר לעדות, הכוונה למי שגס בעריות, ומתייחד עמהן, אבל לא ידוע שגס עליהן].

- **ולפירוש השני בתוס'**, יש חילוק בין בא על עריות לבין נרבע, שעריות תאונת מרובה, והחוטא בהן דומה לאנוס, ואינו חשוד גם על עדות שקר, אפילו נודע בעדות גמורה שחטא, אבל משכב זכור אין בו תאוה כל כך, ומי שחוטא בו, חשוד גם על עדות שקר.

- **ולפירוש השלישי בתוס'**, דין נרבע [למשכב זכור], ודין בא על עריות שווה, שאפילו אם ידוע בעדות גמורה שחטאו, אינם פסולים לעדות, כי יש בהן תאוה מרובה, ומי שחוטא בהן אינו חשוד שגס יעיד שקר, אלא שכל זה להעיד דברים אחרים, כגון נרבע יעיד על עריות, ובא על עריות יעיד על נרבע, אבל להעיד על אותו דבר שחשוד בו, שניהם פסולים.

פלוני רבעני לאונסי או לרצוני

א. מי שנרבע לאונסו [במשכב זכור], כשר להעיד על כך עם אחר, לחייב את הרובע מיתה, ואינו נחשב כנוגע בעדותו.

ב. ומי שנרבע לרצונו [במשכב זכור], ובא להעיד על כך עם אחר, לחייב את הרובע מיתה :

לדעת רב יוסף, מאחר שהנרבע לרצונו פסול לעדות, [לכל הפחות לעניין עדות רביעה כמבואר לעיל], כשמעיד שפלוני רבעו לרצונו,

ומה שיש להרחיב בביאור דין שלושה עדים שהוקשו לשני עדים, יתבאר בעזה"י במקום אחר.

זוממים זוממי זוממים במוציא שם רע

כשהבעל נשא נערה בתולה, ואחר כך הביא עדים, שהעידו שזינתה בעודה ארוסה, [והתרו בה קודם לכן], על פי העדים הללו בי"ד פוסקים שני דברים :

א. האשה נסקלת על זנותה.

ב. האשה מפסידה את כתובתה, [אפילו אם גירש אותה בעלה קודם שהרגוה], כי לסוטה אין כתובה.

בא האב והביא עדים שהזימו את עדי הבעל, [שאמר, עמנו היו במקום אחר, בשעה שאומרים שראו את זנותה], על פי העדים הללו בי"ד פוסקים שני דברים :

א. העדים הראשונים נסקלים. כי מאחר שנמצאו הראשונים זוממים, יש לקיים בהם את הכתוב, "וְעִשְׂתֶּם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו", ואף על פי שהם זממו לעשות שני דברים. (א) להרוג את האשה. (ב) להפסיד לאשה את כתובתה. ואם כן ראוי שינשנו הראשונים גם בתשלום הכתובה שרצו להפסיד לאשה, [וישלמו לה לפי טובת הנאה שבה, כלומר כמה היתה הכתובה שווה להימכר לאחרים], מכל מקום כלל בידנו, שהמתחייב מיתה ותשלומים, קם ליה בדרכה מינה, כלומר נענש במיתה החמורה, ופטור מהתשלומים.^א

ב. הבעל מתחייב לשלם קנס מאה שקלים, על שהוציא שם רע על אשתו.

חזר הבעל, והביא עדים שהזימו את עדי האב, [שאמר עמנו היו במקום אחר, בשעה שאומרים שהיו הראשונים עמהם], על פי העדים הללו בי"ד פוסקים שני דברים :

א. עדי האב נסקלים.

ב. עדי האב משלמים לבעל מאה שקלים.

והטעם לכך הוא משום שכשנמצאו עדי האב זוממים, יש לקיים בהם את הכתוב, "וְעִשְׂתֶּם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו", והם

^א ומבואר בגמרא בדף י', שכן הדין כשהבעל הביא את העדים אחר הנישואין, שהכתובה שייכת לאשה, ואם כן עדי רצו להרוג את האשה, ולהפסיד לה את הכתובה, אבל כשהבעל הביא את העדים קודם הנישואין בעודה ארוסה, שהכתובה שייכת לאב, אם כן רצו להרוג את האשה, ולהפסיד לאב את הכתובה, ובוה, כשהזממו, נהרגים ומשלמים, שכל חיוב הוא מחמת אדם אחר [=ממון לזה ותשלומים לזה], כפי שמבואר בדין הסמוך, כשחזר הבעל והביא עדים שהזימו את עדי האב.

<p>כל הלומר תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רזזה (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	---	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

אמר, 'פלוגי בא על אשת איש אחר', [ואין לומר מתוך שנאמן על הבעל, נאמן גם על האשה].

ג. המעיד 'פלוגי בא על שורי', אינו נחשב כקרוב לשורו, ולכן נאמן בכל דבריו, ומחייב מיתה את הבעל ואת השור [כשמעיד יחד עם עד נוסף].

לדעת חכמים מכות בשלושה

מי שעבר באיסור לאו, לוקה על כך מלקות ארבעים, ודנים אותו על כך בפני שלושה דיינים, שנאמר בפרשת מכות, "וְנִגְשׁוּ אֶל הַמִּשְׁפָּט וְשִׁפְטוּם", הרי כאן שני דיינים, ומאחר שאין עושים בי"ד שקול, יש להוסיף דין שלישי.

עדים זוממים שאי אפשר לעשות

בהם כאשר זממו לוקים על חטאם

נאמר בתורה בפרשת מכות, "וְהַצְדִּיקוּ אֶת הַצְדִּיק וְהַרְשִׁיעוּ אֶת הַרְשָׁע וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת הַרְשָׁע", וכוונת הפסוק הזה הוא, שאם מתחילה באו עדים זוממים, והרשיעו את הצדיק בשקר, ואחר כך באו עדים אחרים והזימו את הזוממים, ועל ידי זה "הצדיקו את הצדיק" שזממו עליו הראשונים, "והרשיעו את הרשע", כלומר את הזוממים, "והיה אם בן הכות הרשע", כלומר הזוממים ילקו על שהעידו עדות השקר.

ואי אפשר להעמיד את הפסוק הזה בכל עדים זוממים, כי עונשם כבר מבואר, "וְעִשְׂתֶּם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו", ואין לחייבם שני עונשים.

שהעידו ועל כרחך הפסוק הנ"ל, הבא לחייבם מלקות, מדבר באופן שאי אפשר לקיים בהם את הכתוב, "וְעִשְׂתֶּם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו".

כגון, עדים שזממו לפסול בן כהן מהכהונה, ולעשותו חלל, על ידי שאמרו, שאמו היתה גרושה, ואסורה לכהונה. אפילו אם הם כהנים, אי אפשר לקיים בהם "וְעִשְׂתֶּם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו". [כי הם זממו לפסול אותו ואת זרעו, ואי אפשר לפסול אותם ואת זרעם, שנאמר "וְעִשְׂתֶּם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם", כלומר העד הזומם יענש אבל זרעו לא, ואם יפסלו רק אותם ולא את זרעם, לא קיימנו "כַּאֲשֶׁר זָמַם"].

ולולא הפסוק הנ"ל, אין לחייב עדים זוממים מלקות על שהעידו שקר, ועברו על איסור לאו, שנאמר "לֹא תַעֲנֶה בְרַעַךְ עַד שִׁקְרָה", [גם כשאי אפשר לענוש אותם כאשר זממו], כי עדות שקר לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו.

פוסל את עצמו מלהעיד, וממילא אינו יכול להעיד על הרובע לחייבו מיתה.

ולדעת רבא, אף על פי שהנרבע לרצונו פסול לעדות, [כמבואר לעיל], מכל מקום אינו נפסל אלא אם יעידו אחרים עליו שנרבע לרצונו, אבל כשהוא אומר זאת על עצמו, אינו נאמן, משום שאדם קרוב לעצמו, וקרוב פסול לעדות, ואם כן אינו יכול להעיד על עצמו שנרבע, וממילא אינו יכול לפסול את עצמו. ומאחר שאינו פוסל את עצמו, הרי זה בחזקת עד כשר, ונאמן להעיד על הרובע. ואף שאינו נאמן לומר שהרובע רבע אותו לרצונו, שהרי אינו יכול להעיד על עצמו, אנו מחלקים את דבריו [=פליגין דיבורא], ואומרים, שבמה שאמר 'פלוגי רבע' הוא נאמן, ובמה שאמר 'אותי אינו נאמן', אלא כאילו אמר 'פלוגי רבע אדם אחר'.

דף י'

פליגין דיבורא כשמעיד על עצמו

או על אשתו אבל לא על ממונו

נתבאר, שהמעיד על חטא שעשה הוא ואחר, אינו נאמן על עצמו, אבל נאמן על חבירו, ומחלקים את דבריו, כאילו העיד רק על חבירו, ולא על עצמו.

ומבואר בגמרא, שכשמעיד על אשתו, אינו נאמן לומר שחטאה, כי אשתו כגופו, וכשם שאינו נאמן על עצמו לומר שחטא, כך אינו נאמן על אשתו.

אבל כשמעיד על ממונו, נאמן לומר שחטא, ואין דינו כמי שמעיד על עצמו. [ובלבד שיעיד על אחר עם ממונו].

שכך אמרו:

א. המעיד 'פלוגי רבעני לרצוני', אינו נאמן על עצמו, ולכן אינו נפסל לעדות, וממילא נאמן לחייב את חבירו [עם עד נוסף], ומחלקים את דבריו, במה שאמר 'פלוגי רבע', נאמן, ובמה שאמר 'אותי', אינו נאמן, אלא כאילו אמר, 'פלוגי רבע אדם אחר'.

ב. המעיד 'פלוגי בא על אשתי', מאחר שאדם קרוב לאשתו, אינו נאמן לומר שאשתו נבעלה באיסור, אבל נאמן לחייב את הבעל, ומחלקים את דבריו. במה שאמר 'פלוגי בא על אשת איש', נאמן [עם עד נוסף]. ובמה שאמר 'על אשתי', אינו נאמן, אלא כאילו

^א ל"ע בדבר הלא כשם שהנרבע מעיד על הרובע, כך הרובע יעיד על הנרבע, ויצטרף עם האחר, וממה נפשך אי אפשר להרוג את הרובע, כי אם אנו מאמינים לנרבע על הרובע, יש לנו להאמין לרובע על הנרבע, ויש כאן שני עדים האומרים, שהנרבע נרבע לרצונו, וממילא הוא פסול לעדות ואין להאמין לו.

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת ררזה (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	---	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

עליהם, שלא יעידו לקדש את החודש באותו יום, כדי שיתעבר החודש הקודם, וידחה החודש הבא ביום אחד.

ופעמים כשלא באו עדים ביום שלושים, היו מאיימים על עדים לומר שיעידו לקדש את החודש, כדי לחסר את החודש הקודם, ולהקדים את החודש הבא ביום אחד.

והטעם שהיו עושים זאת, הוא **משום ירקיא** [=ירקות]. כלומר כדי להפריד שבת ויום טוב זה מזה, כדי שלא יכמשו ירקות הנאכלים חיים, בשבת שאחר יו"ט, או ביו"ט שאחר שבת], או **משום מתיא** [=מתים]. כלומר להפריד שבת ויום הכפורים זה מזה, שלא יסריח מת שימות באחד מהם שיהא ראשון, ולא יקבר לא היום ולא למחר].

ומכל מקום, כשמאיימים על העדים מהטעמים הנ"ל, יש לחשב תחילה מתי תראה הלבנה באמת, שאם על ידי איחור החודש תקדים הלבנה להראות שלושה ימים או שני ימים קודם ראש חודש, הדבר תמוה לבני אדם, ודחיית החודש נראית כשקר, ואין לעשות זאת. ורק אם על ידי דחיית החודש תקדים הלבנה יום אחד קודם ראש חודש, מותר לאיים על העדים שלא יעידו לקדשו, וידחה החודש.

עיבור החודש אין צריך אמירה

לדברי הכל, אם לא קדשו ביי"ד את החודש ביום שלושים, ונעשה החודש הקודם מעובר [=בן 30 יום], ביי"ד אינם צריכים לומר שהחודש הקודם מעובר, אלא מאחר שלא נתקדש החודש הבא, ממילא החודש הקודם מעובר בלא שום אמירה.

עיבור השנה צריך אמירה

רש"י מפרש, שכשקובעים את ראש חודש אדר השני, צריכים לומר בפירוש, שזהו חודש אדר השני, שאם יאמרו סתם, זהו ראש חודש, נקבע לשם ניסן, ואין השנה מעוברת.

ותוס' כתבו, שהאמירה של העיבור אינה בשעה שנקבע ראש חודש העיבור, אלא קודם לכן יושבים ומעברים את השנה, ואומרים, שנה זו תהא מעוברת, ולאחר מכן, כשמקדשים את החודש שאחר אדר הראשון, ממילא הוא חודש אדר השני.

אמירת "מקודש מקודש" לקידוש החודש

לדעת רבי אלעזר ברבי צדוק, אם נראית הלבנה ביום שלושים של החודש הקודם, ביי"ד צריכים לומר "מקודש מקודש", כדי לקדש את ראש חודש באותו יום. אבל אם לא נראית הלבנה באותו יום, על כרחך מתקדש החודש למחרת, [שאין חודש יותר משלושים יום], ואין ביי"ד צריכים לומר "מקודש

ואף רבי יהודה, שאומר, לוקים עליו, אינו לומד זאת אלא מכאן, אבל לולא היה כתוב הפסוק הנ"ל, "וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הַקָּשָׁעַ", שעדים זוממים לוקים על עדותם, היה מודה שאין ללקות על עדות שקר, אף על פי שנאמר "לֹא תַעֲנֶה בְרַעַךְ עַד שִׁקְרָא", משום שהוא לאו שאין בו מעשה.

מסוגית הגמרא משמע לכאורה, שהעדים לוקים מחמת הפסוק, "וְהַצְדִּיקוּ אֶת הַצְדִּיק וְהַקָּשָׁעַ אֶת הַקָּשָׁעַ אִם בֶּן הַכּוֹת הַקָּשָׁעַ".

אולם התוס' כתבו, שבאמת הם לוקים מחמת שעברו באיסור "לֹא תַעֲנֶה בְרַעַךְ עַד שִׁקְרָא", שהפסוק "וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הַקָּשָׁעַ" לא בא אלא ללמד שלוקים על איסור "לֹא תַעֲנֶה בְרַעַךְ עַד שִׁקְרָא", אף על פי שאין בו מעשה.

לדעת רבי ישמעאל מכות בעשרים ושלושה

לדברי אב"י, רבי ישמעאל לומד זאת בגזרה שווה "רשע" "רשע", שנאמר בפרשת מכות, "וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הַקָּשָׁעַ", ונאמר בפרשת חיוב מיתה, "אֲשֶׁר הוּא קָשָׁע לְמוֹת", וכשם שדיני נפשות דנים בעשרים ושלושה דיינים, כך חיוב מכות דנים בעשרים ושלושה דיינים.

ולדברי רבא, רבי ישמעאל לומד זאת מסברא, כי עונש מכות תחת מיתה הוא בא [=מכות תחת מיתה עומדת].

- רש"י פירש, שהעובר על אזהרת בוראו ראוי למות, והרי עונש מכות כשאר עונשי מיתה הוא, ולפיכך נידון בעשרים ושלושה.

- וי"מ מכות תחת מיתה, כלומר בני נח חייבים מיתה בכל איסור שעוברים בו, ולבני ישראל נתנו מכות תחת מיתה, ומאחר שמכות באו תחת המיתה שהיתה ראויה לבוא, הם נידונים בעשרים ושלושה.

- וי"מ מכות תחת מיתה, כלומר פעמים המוכה נהרג, ומאחר שעלול למות, יש לדונו בעשרים ושלושה.

ומכל מקום, אף שראוי המוכה למות, יש לאמוד כמה מכות יכול לסבול בלא למות, משום שנאמר "וְנִקְלָה אַחֲרָיִךְ לְעִינֶיךָ", ללמד, שאחרי שלקה, יהיה כאחריך, כלומר חי ולא מת.

חישוב החודש

בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי הראיה, אם באו עדים ביום שלושים לחודש, מקדשים את החודש הבא על פיהם באותו יום, והיה החודש המסתיים חסר, [=בן 29 יום]. ואם לא באו עדים ביום שלושים לחודש, מקדשים את החודש הבא למחרת, והיה החודש המסתיים מעובר [=בן 30 יום].

אולם פעמים כשבאו העדים ביום שלושים, היו מאיימים

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

מקודש", שכבר קידשוהו שמים.

ולדעת רב נחמן, כוונת המשנה, שכשמקדשים את החודש ביום שלושים ואחד, שהוא אחר יום עיבורו של החודש הקודם, צריכים שלושה דיינים לומר "מקודש מקודש", אבל אם מקדשים את החודש בזמנו, אין צריך לזה [כדעת פלימו].

בכמה דיינים מעברים את השנה

לדעת רבי מאיר, בי"ד של שלושה דיינים מעבר את השנה, [אם הרוב אומרים שהיא צריכה לכך, מהטעמים שמעברים בשבילם את השנה, שיתבארו בעזה"י בהמשך].

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, תחילה יושבים שלושה, לעיין בדבר אם צריך לעבר את השנה. אם כולם או רובם אומרים שאין צריך לעבר, אין מעברים. ואם כולם אומרים שצריך לעבר, מעברים. ואם שנים אומרים שצריך לעבר, ואחד אומר שאין צריך, מוסיפים שני דיינים, ונושאים ונותנים בדבר חמישה. ועתה אם כולם או רובם אומרים שאין צריך לעבר, אין מעברים. [ומסתבר שאם כולם אומרים שצריך לעבר, מעברים]. ואם שלושה או ארבעה אומרים שצריך לעבר, ושנים או אחד אומרים שאין צריך, מוסיפים שני דיינים, ודנים שבעה. ובזה הולכים בכל אופן אחר הרוב, בין לעבר ובין שלא לעבר, אם כולם או רובם אומרים שלא לעבר, אין מעברים, ואם כולם או רובם אומרים לעבר, מעברים.

- **י"א שהסדר הזה הוא כנגד פסוקי ברכת כהנים, שבפסוק הראשון שלוש תיבות ובשני חמש ובשלישי שבע.**

- **וי"א שהסדר הזה הוא כפי מה שמצינו גם במלכותא דארעא. פעמים שלושה ממונים, [ויניקה רב טבחים את שְׁלֵנָה כְּהֵן הָרֵאשׁ וְאֶת צְפִנְיָהוּ כְּהֵן מִשְׁנֵה וְאֶת שְׁלֹשֶׁת שְׁמַרְי הַסָּף" (מלכים ב' כ"ה י"ח וכעין זה בירמיה נ"ב כ"ד)]. ופעמים חמישה ממונים, [וימן העיר לקח סָרִיס אֶחָד אֲשֶׁר הוּא פְּקִיד עַל אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה וְחַמֶּשֶׁה אֲנָשִׁים מֵרְאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר נִמְצְאוּ בְּעִיר" (מלכים ב' כ"ה י"ט)]. ופעמים שבעה ממונים, [רש"י מפרש "וְהַקְרָב אֵלָיו פְּרָשָׁנָא שֶׁתֵּר אֲדָמְתָא תְּרִישֵׁי מְרָס מְרָסָנָא מְמוּבָן שְׁבַעַת שְׁרֵי פָרְס וּמְדֵי רְאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַיִּשְׁבִּים רֵאשְׁנָה בְּמַלְכוּת" (אסתר א' י"ד)]. ותוס' מפרשים "וימן העיר לקח סָרִיס אֶחָד אֲשֶׁר הָיָה פְּקִיד עַל אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה וְשְׁבַעַת אֲנָשִׁים מֵרְאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר נִמְצְאוּ בְּעִיר" (ירמיה נ"ב כ"ה)].**

ועיבור השנה מטכסיסי מלכות שמים הוא, ליישב סדר השנים על מכונם, ומאחר שמלכותא דרקייעא כעין מלכותא דארעא, יושבים בסדר שמצינו כמותו במלכותא דארעא.

י"מ שבי"ד של מעלה מקדשים אותו לעולם בשעת המולד, ושוב אין צריך לקידוש בי"ד של מטה, (אלא אם כן נראה בזמנו, שאז יש לפרסם את הדבר).

וי"מ שבי"ד של מעלה ממתנינים לבי"ד של מטה כל יום שלושים, לראות אם יקדשו או לא, אבל אם לא קדשוהו באותו יום, למחרת אינם ממתנינים יותר, כי אי אפשר שלא יהיה ראש חודש היום, ומיד בתחילת היום הם מקדשים את החודש].

ולדעת פלימו, אם נראית הלבנה ביום שלושים של החודש הקודם, בי"ד אינם צריכים לומר "מקודש מקודש", כדי לקדש את ראש חודש באותו יום, משום שאין צריך לעשות חיזוק לראש חודש הבא בזמנו, ויום שלושים זמנו הוא. ורק אם לא נראית הלבנה באותו יום, ומתקדש החודש ביום שלושים ואחד, בי"ד צריכים לומר "מקודש מקודש".

ולדעת רבי אליעזר [ולגרסת רש"י, רבי אלעזר ברבי שמעון], בין שנראית הלבנה ביום שלושים, ובא ראש חודש בזמנו, ובין שלא נראית הלבנה ביום שלושים, ובא ראש חודש אחר זמנו, בי"ד אינם צריכים לומר "מקודש מקודש", שנאמר "וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה", ללמד, שרק את היובל בי"ד מקדשים באמירת "מקודש", אבל ראשי חודשים אינם מקדשים באמירת "מקודש מקודש".

ביאור המשנה "עיבור החודש בשלושה"

לדעת אביי רב אשי, כוונת המשנה, שכשמחשבים את לדחות את החודש [על ידי איום העדים], צריכים לשבת שלושה דיינים. [לדעת אביי, יש לגרוס במשנה "חישוב החודש" תחת עיבור החודש. ולדעת רב אשי, כשאמרה המשנה "עיבור החודש", כוונה לחישוב העיבור^א].

ולדעת רבא, כוונת המשנה, שכשמקדשים את החודש בזמנו, שהוא יום עיבורו של החודש הקודם, [כלומר היום שעל ידו נעשה החודש הקודם מעובר, אם לא היו מקדשים את זה], צריכים שלושה דיינים לומר "מקודש מקודש", אבל אם מקדשים את החודש למחרת, אין צריך לזה, [כדעת רבי אלעזר ברבי צדוק].

^א בגמרא מבואר, שלדעה זו, הטעם שרק לחישוב החודש נאמר במשנה מניין של דיינים, אבל לקידוש החודש לא נאמר מניין, כי המשנה היא כדברי רבי אליעזר, שאין בי"ד אומרים "מקודש" על קידוש החודש, וממילא אין שום מניין של דיינים על כך. ויל"ע בזה, הלא מסתבר שגם רבי אליעזר מודה, שצריכים בי"ד לשבת לקבל את העדים, אלא שאינם צריכים לומר "מקודש", ואם כן כל המחלוקת לעניין קידוש החודש, היא רק לגבי האמירה, אבל לדברי הכל בי"ד יושבים לקדש את החודש, ואם כן למה לא תאמר המשנה את מניין הדיינים לכך.

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רזזה (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	---	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

דף י"א

לאקיננו, להוציא כל נשים והנולד מהם בעצת ה' והחרדים במצות אקיננו, וכתורה יעשה", וכלל עצמו במועלים בה', אף על פי שהוא לא נשא נכרית, ועשה זאת כדי שלא לבייש את נושאי הנוכריות.

אין מעברים את השנה, אלא מי שהוזמנו לכך על ידי הנשיא מאתמול.

ושכניה בן יחיאל למד הנהגה זאת מתשובת הקב"ה ליהושע בן נון, או מתוכחת הקב"ה למשה.

חכמי ישראל השתדלו שלא לגלות את העושה שלא כהוגן כדי שלא יתבייש [ופעמים אף הטילו את האשמה על עצמם]

ה. תשובת הקב"ה ליהושע בן נון.

א. רבי חייא.

כשנפלו ישראל בעי, והתפלל יהושע לפני ה', אמר לו ה' "קם לך, למה זה אתה נפל על פניך, חטא ישראל, וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם, וגם לקחו מן החרם, וגם גנבו, וגם פחשו, וגם שמו בכליהם, ולא יכלו בני ישראל לקום לפני איביהם ... אם לא תשמידו החרם מקרבכם". ולא רצה הקב"ה לגלות ליהושע מי החוטא, אלא כלל אותו בתוך כל ישראל, ואמר ליהושע שיגלה את הדבר בעצמו על ידי גורלות.

פעם אחת כשדרש רבי לפני התלמידים, הריח ריח שום מאחד מהם, והדבר ציער אותו, לכן אמר, מי שאכל שום, יצא.

וכדי שלא יתבייש מי שאכל את השום, עמד רבי חייא ויצא, ויצאו עמו כולם, ולא נודע מי הוא שאכל את השום.

ו. תוכחת הקב"ה למשה.

ורבי חייא למד הנהגה זו מרבי מאיר.

כשיצאו מהעם ללקוט מן בשבת, הוכיח הקב"ה את משה, "עזר אנה מאנתם לשמר מצותי ותורתיי", וכלל את כולם בתוכחה, אף שרק מקצתם יצאו ללקט את המן.

ב. רבי מאיר.

מעשה באשה אחת, שבאה לבית מדרשו של רבי מאיר, ואמרה לו, שאחד התלמידים קידש אותה בביאה.

רוח הקודש ובת קול בישראל
משמתו נביאים האחרונים, חגי זכריה ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש מישראל, ואף על פי כן היו משתמשים בבת קול.

וכדי שלא יתבייש זה שקידש אותה בביאה, [שהוא דבר שאינו ראוי כמבואר במקום אחר], עמד רבי מאיר וכתב לה גט, וכן עשו כולם, וזה שקידשה בתוכם, ועל ידי זה הותרה, בלא שייודע מי הוא.

ראויים שתשרה עליהם שכינה

ורבי מאיר למד הנהגה זו משמואל הקטן.

פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריה ביריחו, ונתנה עליהם בת קול מן השמים, יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה (כמשה רבינו), אלא שאין דורו זכאי לכך, נתנו חכמים את עיניהם בהלל הזקן.

ג. שמואל הקטן.

מעשה ברבן גמליאל, שביקש שיעלו שבעה לעליה לצורך עיבור השנה, ומצא שעלו שמונה, ואמר, שמי שלא הוזמן ירד.

וכשמת אמרו עליו, הי חסיד הי עניו, תלמידו של עזרא.

וכדי שלא יתבייש זה שעלה בלא שהוזמן, אמר שמואל הקטן, אני הוא שעליתי שלא ברשות, [והוסיף שהטעם שעלה, לא משום שחשב להצטרף עמם לעבר את השנה, אלא ללמוד איך הם מעברים].

שוב פעם אחת היו מסובין בעליה ביבנה, ונתנה עליהם בת קול מן השמים, יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה, אלא שאין דורו זכאי לכך. נתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן.

ושמואל הקטן למד הנהגה זו משכניה בן יחיאל.

וכשמת אמרו עליו, הי חסיד הי עניו תלמידו של הלל.

ד. שכניה בן יחיאל.

אף הוא, הוכיח סופו, ששרתה עליו שכינה, ונתנבא בשעת מותו, ואמר, שמעון וישמעאל לחרבא [=רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל יהרגו בחרב]. וחברוהי לקטלא [=חבריהם יהרגו

כששמע עזרא, שנשאו בני ישראל נשים נוכריות, אמר לו "שכנייך בן יחיאל מבני עילם", "אנחנו מעלנו באקיננו, ונשב נשים נכריות מעמי הארץ, ועתה יש מקנה לישראל על זאת, ועתה נכרת ברית

<p>כל הלומר תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רזזה (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	---	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

שיתבאר בעזה"י בדף י"ב.

[ב] יש ארבעה דברים, שאם יהיו שנים מהם בשנה אחת, מעברים את השנה בעבורם. ואלו הם:

א. לא יגיע האביב [=הבשלת התבואות] **עד הפסח**. י"מ משום שנאמר "בחודש האביב", ואם לא תבשיל התבואה, אין זה חודש האביב. וי"מ משום שצריך להביא את מנחת העומר מתבואה חדשה, ואם לא הבשילה התבואה לא יוכלו להביא את העומר.

- כשלא הבשילו התבואות בכל שלושת חלקי ארץ ישראל, [ניהודה, ועבר הירדן, והגליל], דבר פשוט הוא שלא הגיע האביב.

- וכן כשלא הבשילו התבואות **בשני חלקי ארץ ישראל**, אף על פי שבחלק אחד כבר הבשילו, לא הגיע האביב. [וכשלא הגיע האביב מחמת עבר הירדן והגליל, ולא מחמת יהודה, ועיברו את השנה, אינם שמחים, כי כשיבוא זמן העומר, כבר יבשו תבואות יהודה שהבשילו מוקדם, ואינם רכות ומלאות, כפי שראוי להביא את העומר, ומאחר שעיקר הבאת העומר מיהודה, ממנו יביאו ולא כראו^א, ועוד שמאריכים על בני יהודה את איסור [חדש].

- אבל אם הבשילו התבואות בשני חלקי ארץ ישראל, כבר הגיע האביב, אף על פי שבחלק אחד לא הבשילו.

- וכל שכן שאם הבשילו התבואות בכל שלושת חלקי ארץ ישראל, כבר הגיע האביב.

ב. לא יבשילו פירות האילן עד העצרת. משום שעצרת הוא זמן הבאת ביכורים [של שבעת המינים], ואם לא יביאם בבואו לרגל, צריך לטרוח ולעלות פעם אחרת.

ואף לעניין זה הולכים אחר רוב חלקי ארץ ישראל, כפי שנתבאר לעניין האביב.

ג. מתאחרת התקופה של החמה. [ובדף י"ג יתבאר בעזה"י, האם הכוונה לתקופת תשרי, שמאחרת מלבוא בחג הסוכות. או שהכוונה לתקופת ניסן, שמאחרת מלבוא בפסח].

ד. לא גדלו גדיים וטלאים דיים, ויוכלו לעשות פסח רק מהקטנים. **ולא גדלו תורים** דיים, ויוכלו להביא קיני יולדות רק מבני יונה קטנים².

^א עיין רש"י כאן ובגמרא במסכת מנחות.

² מפירוש התוס' משמע, שעניין זה מצטרף עם אחד מהשלושה הראשונים, לעבר שבבילם את השנה, ואם כן על שנים מתוך הארבעה מעברים. אלא שיל"ע מדוע נשנו השלושה בפני עצמם, וזה בפני עצמו.

במיתות אחרות כגון רבי עקיבא במסרקות של ברזל ורבי חנינא בן תרדיון (בשריפה). **ושאר עמא לביזא** [=ושאר העם יהיה לביזה]. **ועקן סגינן עתידין למיתי על עלמא** [=וצרות גדולות עתידות לבוא לעולם].

ואף על יהודה בן בבא בקשו להספיד כן, הי חסיד הי עניו, **אלא מאחר שנהרג על ידי המלכות**, מיהרו לקברו מפני יראת המלך, ולא הספידוהו כנ"ל.

עיבור השנה תלוי בנשיא

כלל בידינו, **אין מעברים את השנה אלא בהסכמת הנשיא**

וכשהנשיא אינו כאן, יכולים לעבר את השנה בתנאי, 'על מנת שירצה הנשיא כשיבוא'. ואם בא, ואמר, 'רוצה אני', הרי השנה מעוברת.

מפני מה מעברים את השנה

[א] יש דברים, שאם ארע אפילו אחד מהם בלבד, די בכך, ומעברים את השנה בעבורו. ואלו הם:

א. נתקלקלו הדרכים בימות החורף, ועדיין לא נתקנו, ומתוך כך עולי רגלים אינם יכולים לבוא.

ב. נתקלקלו הגשרים בימות החורף, ועדיין לא נתקנו, ומתוך כך עולי רגלים אינם יכולים לבוא.

ג. נמוקו התנורים שצולים בהם את הפסח בגשמי החורף, ויש להמתין עד שיתייבשו בחמה.

ד. נעקרו בני גולה ממקומם לעלות לירושלים לרגל לעשות פסחיהם, **ולא יוכלו להגיע עד הפסח**. [ודווקא לצורך בני הגולה שיצאו לדרך מעברים, אבל לצורך בני ארץ ישראל אין מעברים, כי לעולם יש די זמן מראש חודש ניסן עד הפסח להגיע מכל ארץ ישראל לירושלים].

ה. יתכן שלדעת רבן שמעון בן גמליאל, כשמתאחרת התקופה לבוא, גם כן מעברים את השנה, אף שאין טעם נוסף לעבר. [ואין זה כאביב ופירות האילן, שאין מעברים בשבילם לבד כמבואר בהמשך. רש"י פירש שעל איחור התקופה מעברים בפני עצמו, כי הוא מהתורה, שנאמר "וְיָחַג הָאֶסִיף תְּקִיפַת הַשָּׁנָה". ותוס' כתבו, שגם עיבור משום אביב ופירות האילן הוא מהתורה, אלא שעל איחור התקופה מעברים בפני עצמו, כי אי אפשר לטעות בו, מה שאין כן אביב ופירות האילן, שאפשר לטעות בהם, ואין מעברים על אחד מהם בפני עצמו].

ו. לדעת רבי שמעון, מעברים את השנה מפני הטומאה, כפי

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

ואימריא עדקין וזמנא דאביבא לא מטא ו**שפרא מילתא באנפאי ובאנפי חבריי** ואוספית על שתא דא יומין תלתין [=לאחינו בני גלות בבבל, ולאחינו שבמדי, ולשאר כל גלויות ישראל, שלומכם ירבה לעולם, מודיעים אנחנו לכם, שהגוזלים רכים, והכבשים דקים, וזמן האביב לא בא, וטוב הדבר בפני ובפני חבריי, והוספתי על שנה זו שלושים ימים].

יש לומדים מכאן, שהתקיפים של הדורות הראשונים, עדיפים על הענווים של הדורות האחרונים, שהרי רבן שמעון בן גמליאל שהיה ענו בדור מאוחר, הזכיר רק את עצמו, ורבן גמליאל שהיה תקיף בדור מוקדם הזכיר גם את חבריו.

- **ולפירוש רש"י יש לדחות זאת, כי יתכן שאחרי שהורידו את רבן גמליאל מנשיאותו נעשה עניו**, ואז הזכיר את חבריו, אבל כשהיה תקיף, לא היה מזכירם. ואם כן אין ללמוד מכאן שהתקיפים הראשונים, עדיפים על הענווים האחרונים, [אלא שהענווים הראשונים עדיפים על הענווים האחרונים].

- **ולפירוש תוס' יש לדחות זאת, כי יתכן שאחרי שמינו את רבי אלעזר בן עזריה לנשיא יחד עמו, הזכיר את חבריו**, ועשה זאת מעיקר הדין, כי לא היה נשיא יחידי, ולא מעונה. [ואם כן, אפילו ללמוד מכאן שהענווים הראשונים עדיפים על האחרונים אין ללמוד מכאן].

מדיני ביעור מעשרות

כל המפריש מעשרות של תבואות שלוש השנים הראשונות לשמיטה, או של תבואות שלוש השנים שאחריהן, כשמגיע עונת הביעור בגמר תבואות השנה השלישית, [ערב פסח של שנה רביעית], ובגמר תבואות השנה השישית, [ערב פסח של שנה שביעית], אסור לו להשהותם בידו, אלא לבערם מרשותו, ולתת אותם לבעליהם. תרומה לכהן. מעשר ראשון ללוי. מעשר עני לעני. ומעשר שני מתבער מהעולם בכל מקום שהוא, או יעלה אותו לירושלים קודם הפסח.

בראשונה היו ביי"ד מזהירים את הכל, למהר להפריש את מעשרותיהם קודם שעת הביעור, כדי שיוכלו לקיים בהם את הביעור. וכן נהג רבן גמליאל.

עד שבא רבי עקיבא ולימד, שכל שלא בא לעונת המעשר, אינו מתעשר, ופטור מהביעור.

היכן ביי"ד יושבים לעבר את השנה

לדעת תנא קמא, לכתחילה מעברים את השנה ביהודה. אולם **בדיעבד**, אם עיברו את השנה בגליל, השנה מעוברת.

- **וכשעיברו את השנה בעבור שני דברים מהמנויים כאן, ואחד מהם הוא שלא בא האביב, הכל שמחים**, כי מאחר שלא בשלה התבואה, ואינה ראויה להיקצר, לא אכפת להם שמאריכים עליהם איסור חדש.

אבל כשבשלה התבואה, ומעברים את השנה מטעמים אחרים, הם עצבים, משום שאסורים לאכול מהחדש עד הפסח, אף שכבר ראוי לאכילה.

- **ויתכן שלדעת רבן שמעון בן גמליאל, מאחר שאם התקופה באה בזמנה, ומעברים את השנה מטעמים אחרים, ונמצא שחג הסוכות מתאחר לתוך החורף, ועולי רגלים עצבים, לפיכך הכל שמחים שמעברים את השנה כשהתקופה מתאחרת, ולא כשבאה בזמנה**.

[ג] **יש דברים, שאין מעברים את השנה בעבורם אף יהיו כמה מהם יחד בשנה אחת. ואלו הם:**

א. **מפני השלג** אין מעברים את השנה, כי לא יחדלו מלבוא בגללו.

ב. **מפני הצינה** אין מעברים את השנה, כי לא יחדלו מלבוא בגלל זה.

ג. **מפני גלויות ישראל שלא עקרו ממקומם לעלות לרגל**.

כמה ימים הוא חודש העיבור

לדעת תנא קמא, חודש העיבור הוא שלושים יום.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, או שלושים יום, או עשרים ותשעה יום, כפי מה שירצו חכמים.

נוסח הודעת הנשיא על העיבור

כשמעברים את השנה, אין צריך לשלוח להודיע בארץ ישראל, כי מחמת קרבתם לביי"ד, ידעו את הדבר, אבל לבני חו"ל צריך לשלוח להודיע על זאת.

רבן שמעון בן גמליאל [שהיה דור ששי להלל, והיה ענו] **כתב** כך: מהודעין אנחנא לכוון דגוזליא רכיכין ואימריא דעדקין וזימנא דאביבא לא מטא **ושפרת מילתא באנפאי** ואוספית על שתא דא תלתין יומין. [=מודיעים אנחנו לכם, שהגוזלים רכים, והכבשים דקים, וזמן האביב לא בא, וטוב הדבר בפני, והוספתי על השנה שלושים ימים].

ורבן גמליאל [שהיה דור חמישי להלל, והיה תקיף לנהוג שררה] **כתב** כך: לאחנא בני גלוותא בבבל ולאחנא דבמדי ולשאר כל גלוותא דישראל שלומכוון יסגי לעלם מהודעין אנחנא לכוון דגוזליא רכיכין

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

ולפירוש השני של רש"י, אמנם יכולים לשבת בכל זמן שהוא [ביום], ולא רק באותה שנה שמחשבים אם צריכה להתעבר אלא אף כמה שנים מראש. אבל בכל ישיבה יחשבו שנה אחת שצריכים לעבר, או שתי שנים, אבל לא שלוש. [ורבי שמעון מתיר לחשב בישיבה אחת אפילו שלוש שנים מעוברות].

ולפירוש התוס', אין מחשבים אם צריך לעבר את השנה, אלא באותה שנה שמעברים אותה, ואם ישבו קודם לכן, אין סומכים על החשבון הזה, אלא חוזרים ומחשבים אחר ראש השנה.

איזו חודש ראוי להתעבר

אין מעברים אלא את חודש אדר, שנאמר, "לחַדֶּשׁ שָׁנִים עֶשֶׂר הוּא חַדָּשׁ אֶדְר", ואם יעברו חודש אחר, לא יהא אדר חודש שנים עשר.

מתי מודיעים שעיברו את השנה

- **לכתחילה יש להודיע זאת סמוך לחודש אדר**, שאז יהיו הכל זכורים בשעת מעשה, וידעו שפסח נדחה בחודש, ולא יאכלו בו חמץ.

- **ומפני הדחק**, כגון שחוששים שלא יוכלו להודיע סמוך לאדר מאיזו סיבה, או שיבוא מלך רשע ויעכב, **מותר להודיע** שהשנה מעוברת **מיד אחרי ראש השנה**.

- **אבל קודם ראש השנה אין מודיעים בכל אופן**, מפני שיש שכחה בדבר עד הפסח, ויבואו לאכול חמץ בפסח.

עיבור שנה ששית או שביעית או שמינית

א. שנה ששית.

רגילים לעבר את השנה הששית של השמיטה, כדי להוסיף להם חודש של היתר עבודה בקרקע.

ב. שנה שביעית.

אין מעברים את השנה השביעית, לפי שמאריכים בכך את איסור עבודת הקרקע, [ולכאורה הכוונה בזה, שאין מעברים את השביעית, אף אם היא ראויה להיות מעוברת על פי המבואר בדף י"א].

ג. שנה השמינית.

לדעת תנא קמא, אין מעברים את השנה השמינית, משום שתבואות השנה השביעית מועטות מחמת השמיטה, ויש למהר את הפסח, להקריב בו את העומר, המתיר את התבואות החדשות של השנה השמינית. [ותבואות של חו"ל אסור להביא לארץ, כי יש לחוש שיביאו עמהם גושי עפר מארץ העמים,

ולדעת חנניה איש אונו, אף בדיעבד אין השנה מעוברת בגליל אלא ביהודה, שנאמר, "לְשָׁכְנוּ תִדְרָשׁוּ וּבָאתְךָ שְׁמָה". [וי"א משום שנאמר, "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה"].

וכל זה כשיש בארץ ישראל מי שראוי לעבר את השנה, אבל אם אין בארץ ישראל מי שישב לעבר את השנה, [או שגזרה המלכות שלא לשבת לעבר בה את השנה], מעברים את השנה אפילו בחו"ל, כרבי עקיבא, שלא הניח כמותו בארץ ישראל, ועיבר את השנה בנהרדעא.

עיבור שנה וקידוש החודש ביום ולא בלילה

אין מעברים את השנה אלא ביום. ואם עיברו בלילה, אינה מעוברת.

ואין מקדשים את החודש אלא ביום. ואם קדשו בלילה, אינו מקודש, שנאמר על יום ראש השנה, "כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאֵלֵי יַעֲקֹב", ללמד, שהחוק שעושים בו, כלומר קידוש החודש, הרי הוא כמשפט, וכבר למדנו [במקום אחר], שאין דנים אלא ביום.

דף י"ב

אין מעברים שנת רעבון

שנת רעבון, אף על פי שהתקיימו בה התנאים לעיבור שנה, [המבוארים בדף י"א, כגון שאחרו האביב ופירות האילן], אין מעברים אותה.

כי כמו בכל שנה, גם בשנה זו התבואה החדשה אסורה עד הקרבת העומר בפסח, ומאחר ששנה זו שנת רעב, כבר כלו כל תבואות שנים שעברו, וצריכים ביותר לאכילת החדש, ולכן אין לעכב את התרת אכילת החדש. וכן עשה אלישע הנביא.

ממתי ביי"ד יושבים לחשב אם השנה צריכה להתעבר

לפירוש ראשון של רש"י, יכולים ביי"ד לשבת בכל זמן שהוא [ביום], ולא רק באותה שנה שמחשבים אם צריכה להתעבר, או בשנה שלפניה, אלא אפילו כמה שנים מראש^א. וכמו כן יכולים לחשב באותה ישיבה, אפילו כמה שנים מעוברות עתידות, ובלבד שלא יעשו שלוש מעוברות רצופות, שלא יתאחר ניסן לאמצע הקיץ. [ורבי שמעון מתיר אף בזה].

^א מכל הדברים שמעברים בשבילם את השנה, אי אפשר לדעת כמה שנים מראש, אלא את התקופה. ואם כן לפי פירושי רש"י כאן, מצאנו מי שאומר, שמעברים על התקופה בפני עצמה, שאם לא כן איך מחשבים שנים עתידות הצריכות עיבור. ובדף י"א הגמרא הסתפקה אם כן דעת רבן שמעון בן גמליאל.

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

טומאה הותרה בציבור, ואף על פי כן בדיעבד השנה מעוברת. או שלדעתו טומאה דחווה בציבור, ואף על פי כן אין לעבר לכתחילה מפני הטומאה].

עד מתי מעברים את השנה

שנינו במסכת עדויות, "העיד רבי יהושע ורבי פפיס ... שמעברין את השנה בכל אדר", כלומר **עד היום האחרון של חודש אדר**.

אבל אחר שקידשו את חודש ניסן, שוב אי אפשר לעבר את השנה, שנאמר בחודש ניסן, "החִדְשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים", ללמד שמשנקבע החודש להיות ניסן, אי אפשר לעשותו אדר שני, ויהיה החודש שלאחריו ניסן, אלא זה שכבר נקרא ניסן הוא ניסן ולא אחר.

ואמר שמואל, שביום שלושים של אדר, אף אם עוד לא קדשו בו את החודש הבא, מכל מקום, מאחר שראוי לקדש בו את חודש ניסן, אין מעברים בו את השנה, ואם כן, מעברים את השנה רק עד יום עשרים ותשעה באדר.

ואם עברו ועיברו את השנה ביום שלושים של אדר, כשיבואו עדים להעיד על החודש, אין מקדשים את החודש לומר מקודש הוא, אלא שותקים, וממילא מתקדש חודש אדר שני, וכשיבוא ראש חודש נוסף, יקדשוהו, להיות ניסן.

ואם עברו ועיברו את השנה ביום שלושים של אדר, וגם עברו וקידשו את החודש לומר מקודש. לדעת רבא בטל העיבור, והחודש הוא חודש ניסן. ולדעת רב נחמן לא בטל העיבור, והחודש הוא חודש אדר שני.

במה חטא חזקיה

כתוב בדברי הימים (בי' ל' י"ח) "כי מרִבֵּית הַעֵם, רִבַּת מֵאֲפָרַיִם וּמִנְשָׁה יִשְׁשָׁכָר וְזַבְלוֹן, לֹא הִטְהָרוּ, כִּי אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח בְּלֹא כִפְתוּב, כִּי הִתְפַּלֵּל יְחִזְקִיָּהוּ עֲלֵיהֶם לֵאמֹר, ה' הַטּוֹב יִכְפֹּר בְּעַדִּי. ומבואר כאן, שחזקיהו חטא בכך שעשו את הפסח שלא בזמן הראוי לו, וביקש על כך כפרה.

לדעת רבי יהודה, רוב הציבור היו טמאים בעבודה זרה [שמטמאת כמת], וכשחזקיהו הפרישם מעבודה זרה, לא יכלו להיטהר עד הפסח, ועיבר את השנה מפני הטומאה, כדי שיטהרו עד הפסח הדחוי. וחטא בזה, כי טומאה הותרה בציבור, ואין מעברים את השנה מפניה. [כן פירש רש"י. אולם בירושלמי מבואר, שעיבר את השנה מפני טומאת מת ממש, שמצאו את גלגלתו של ארונה היבوسی תחת המזבח, ונטמאו בה].

שהיא מטמאה באהל (כפירוש רש"י). או במגע ומשא (כפירוש תוס'י), ויטמאו טהרות ארץ ישראל].

ובית רבן גמליאל היו מעברים את השנה השמינית, ואינם חוששים לכך שכלו תבואות שנה שביעית, כי מותר להביא תבואות מחו"ל, ואין חוששים שיביא עמהם גושי עפר מארץ העמים.

עיבור השנה מפני הטומאה

אם רוב הציבור טמאי מתים בפסח, מקריבים את קרבן הפסח בטומאה, ככל קרבן ציבור שזמנו קבוע שעושים אותו אפילו בטומאה. [ואם רק מיעוט הציבור טמאים, אינם עושים אותו בטומאה, אלא הטהורים עושים את הראשון בטהרה, והטמאים יטהרו, ויעשו פסח שני בטהרה].

ואם היו רוב הציבור טמאי מתים בסוף אדר, וידוע שלא יוכלו להיטהר עד הפסח, כגון שכלה אפר הפרה, ואין יכולים למצוא עכשיו פרה אדומה. אם לא יעברו את השנה, יעשה הפסח בטומאה. ואם יעברו את השנה, יספיקו להיטהר עד הפסח, ויעשה הפסח בטהרה. ונחלקו חכמים אם מעברים את השנה מפני זה.

לדעת רבי יהודה, טומאה הותרה בציבור, כלומר כשאמרה תורה שקרבן ציבור שזמנו קבוע יעשה בטומאה, התירה התורה את הטומאה אצלו לגמרי, כטהרה גמורה, וכמו כן, כשרוב הציבור טמאים, והפסח קרב בטומאה, הרי זה כפסח הקרב בטהרה, ואם כן כשרוב הציבור טמאים אין שום סיבה לעבר את השנה כדי שיעשה הפסח בטהרה, כי גם בלא שתתעבר השנה, הרי זה כפסח שנעשה בטהרה, ואם עיברו את השנה מפני הטומאה, טעות היא בידם, ואין השנה מעוברת.

ולדעת רבי שמעון, טומאה דחווה היא בציבור, כלומר כשאמרה תורה שקרבן ציבור שזמנו קבוע יעשה בטומאה, לא התירה התורה את הטומאה אצלו לגמרי, כטהרה גמורה, אלא אמרה אף על פי שיש טומאה האיסור להקריב בטומאה נדחה אבל ודאי שאם היה נעשה בטהרה היה טוב יותר וכמו כן, כשרוב הציבור טמאים, והפסח קרב בטומאה, אין זה כפסח הקרב בטהרה, ואם יש אפשרות לעשות את הפסח בטהרה על ידי עיבור השנה, יש לעשות זאת לכתחילה.

ולדעת תנא קמא, לכתחילה אין מעברים את השנה מפני הטומאה, שיעשה הפסח בטהרה, אבל בדיעבד אם עיברו את השנה מפני הטומאה, השנה מעוברת. [ולא נתבאר אם לדעתו

כל הלומר תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר	לעילוי נשמת מרת ררזה (ששנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ. ב.ה.	<h1 style="margin:0;">בקיצור</h1>	<h2 style="margin:0;">סיכומי סוגיות</h2> מסכת סנהדרין פרקים א-ג [דפים ב'-ל"א]	לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה
כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)				

זאת. ומתוך כך נחלקו מתי יש לעבר את השנה מחמת איחור התקופה:

א. רבינא אמר, שלדעת אחרים, דין זה שאין לתקופה להתאחר, נלמד מהכתוב **"וְחַג הָאֶסִיף תְּקִיפַת הַשָּׁנָה"**, ולדעה זו, הכתוב **בא ללמד, שכל החג הבא בזמן אסיפה,** כלומר כל **שבעת ימי הסוכות, יהיו בתקופת השנה הנכנסת,** כלומר בתקופת תשרי של שנה זו, ולא בתקופת תמוז של שנה שעברה. **ולדעתם** יום התקופה עצמו שייך לתקופה הקודמת, [=יום תקופה גומר], ורק היום שאחריו שייך לתקופה החדשה, **ולכן:**

- **אם בלא עיבור** יחול יום התקופה ביי"ד בתשרי, אין מעברים את השנה, אבל אם **יחול יום התקופה בט"ו בתשרי** [שהוא היום הראשון של סוכות], או לאחר מכן, **מעברים** את השנה (כי אין כל שבעת ימי החג בתקופה החדשה).

ב-ג. ולדעת תנא קמא ורבי שמעון, דין זה שאין לתקופה להתאחר, נלמד מהכתוב **"וְחַג הָאֶסִיף תְּקִיפַת הַשָּׁנָה"**, ולדעת שניהם, הכתוב **בא ללמד, שכל** זמן האסיף שבחג הסוכות, כלומר כל **חולו של מועד,** שמותר לאסוף בו דבר האבד, **יש לו להיות בתקופת השנה הנכנסת,** כלומר בתקופת תשרי של שנה זו, ולא בתקופת תמוז של שנה שעברה.

ואם כן, אם בלא עיבור תחל תקופת תשרי באחד מימי חול המועד או אחר כך, ולא קודם לימי חול המועד, יש לעבר את השנה. אלא שבזה נחלקו.

- **אחד מהם אומר,** שיום התקופה עצמו שייך לתקופה הקודמת [=יום תקופה גומר], ורק היום שאחריו שייך לתקופה החדשה. **ולכן, אם בלא עיבור** יחול יום התקופה בט"ו בתשרי, אין מעברים את השנה. אבל אם **יחול יום התקופה בט"ז בתשרי** [שהוא היום הראשון של חול המועד], או לאחר מכן, **מעברים** את השנה.

- **ואחד מהם אומר,** שיום התקופה עצמו שייך לתקופה החדשה [=יום תקופה מתחיל], **ולכן אם בלא עיבור** יחול יום התקופה בט"ז בתשרי, [שהוא היום הראשון של חול המועד], אין מעברים את השנה, אבל אם **יחול יום התקופה בי"ז בתשרי** או לאחר מכן, **מעברים** את השנה.

ד-ה. ולדעת רבי יהודה ורבי יוסי, דין זה שאין לתקופה להתאחר נלמד מהכתוב **"וְחַג הָאֶסִיף תְּקִיפַת הַשָּׁנָה"**, ולדעת שניהם, הכתוב **בא ללמד, שמקצת** מזמן האסיף שבחג הסוכות,

ולדעת רבי שמעון, חזקיה חטא בכך שעיבר את השנה ביום שלושים של אדר.

ולדעת רבי שמעון בן יהודה, חזקיה חטא בכך, שאמר לטמאים לעשות פסח שני, כשהיו מותרים לעשות את הראשון בטומאה. שהיו רוב הזכרים טמאים, ורוב הנקבות טהורות, והטהורים והטהורות מרובים על הטמאים והטמאות, הוא סבר בטעות, שנשים חייבות בפסח כאנשים, ואם כן רוב הציבור טהורים, והטמאים נדחים לפסח שני. אולם האמת היא, שנשים אינן חייבות בפסח כאנשים, ומאחר שרוב האנשים טמאים, עושים את הפסח בטומאה.

דף י"ג

ועל התקופה

החמה מקיפה^א את כדור הארץ היקף יומי [עם כל גלגל המזלות], והיקף שנתי [שהיא מהלכת בתוך גלגל המזלות]. ומהלך החמה בהיקף השנתי הוא מעט יותר מ-365 יום.

כל רבע שנה [=91 יום ו-7.5 שעות] **נקרא תקופה. ושם התקופה נקרא בשם החודש שהיא מתחילה בו** בדרך כלל, [לבני ארץ ישראל כמו לשאר יושבי החצי הצפוני], **תקופת תשרי** [היא תחילת הסתו], **תקופת טבת** [היא תחילת החורף], **תקופת ניסן** [היא תחילת האביב], **ותקופת תמוז** [היא תחילת הקיץ].

תקופות אלו אין להם זמן קבוע בשנה העברית, כי הן תלויות בהיקף החמה, והשנה העברית תלויה בחודשי הלבנה, שהם 29 יום 12 שעות ו-793/1080 [של שעה]. ולפי זה, שנה פשוטה שיש בה שנים עשר חודשים, היא מעט יותר מ-354 יום.

ואם כן, בכל שנה התקופה של החמה מתאחרת מהשנה הקודמת ב-11 יום. אלא אם כן מעברים את השנה, ומאריכים אותה בחודש שלם, שעל ידי זה התקופה שאחר העיבור מקדימה לבוא בחודש שלם.

וכבר נתבאר בדף י"א, שאיחור התקופה הוא אחד הסיבות שבשבילם מעברים את השנה. ונחלקו חכמים, מניין אנו לומדים

^א בכל החשבונות של העיבור וקביעת העיתים, אנו מתייחסים לחמה כמקיפה את הארץ ולא להיפך, ולכן כתבתי כך בפשיטות, אף שבעצם העניין מי מקיף את מי כבר נשפך דיו רב, ולא כאן המקום לבאר זאת.

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת ר' רודה (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

סמיכת זקנים על ראש פר העלם דבר של ציבור

בפרשת פר העלם דבר של ציבור, [היא חטאת הבאה כשחטאו הציבור באיסור כרת על פי הוראת טעות של הסנהדרין], נאמר, "וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּה". ולהלן יתבאר בעזה"י, מי הסומכים, כיצד סומכים, וכמה סומכים.

א. מי הם הסומכים. מתוך שנאמר "וְזִקְנֵי הָעֵדָה", למדנו שהכוונה לזקנים מהסנהדרין הגדולה, [שאם הכוונה לזקני השוק, היה כתוב "זקני" בלבד, ואם הכוונה לזקני סנהדרין קטנה, היה כתוב "זקני עדה"].

ב. כיצד סומכים. סומכים ממש, שמניחים ידיהם על ראש הפר, ולא רק עומדים סמוך. [לדעת רבי שמעון, הדבר נלמד מהכתוב "וְסָמְכוּ". ולדעת רבי יהודה, הדבר נלמד בגזרה שווה "ראש" "ראש" מפרשת עולה, שנאמר בה סמיכה, וצריך לסמוך ממש].

ג. כמה סומכים. לדעת התנא של המשנה, ולדעת רבי שמעון, סומכים שלושה, שנאמר "וְזִקְנֵי" בלשון רבים, ללמד שיהיו שנים, ומאחר שאין בי"ד שקול, מוסיפים שלישי. ולדעת רבי יהודה, סומכים חמישה, כי הכתוב "וְסָמְכוּ" אינו צריך ללמד דין סמיכה, הנלמד בגזרה שווה, אלא לרבות עוד שני סומכים, ואם כן יש חמישה.

סמיכת זקנים להיות מומחים

יש סמיכה נוספת הנקראת סמיכת זקנים כפי שיתבאר.

א. מהי הסמיכה. שהסומכים קוראים לנסמך בשם "רבי", ונותנים לו רשות לדון דיני קנסות, אבל אין צריכים להניח את ידיהם על ראשו.

ב. כמה סומכים. שלושה. [וכן הלכה, אף שלא נמצא טעם לדבר, שהרי אם נלמד ממשה שסמך את יהושע, יש לנו ללמוד שיחיד סומך, כמשה שסמך יחידי. אי"נ יש ללמוד ששבעים ואחד סומכים, שהרי משה שקול כשבעים ואחד].

ג. היכן סומכים. אך ורק בארץ ישראל, ולא רק הסומכים צריכים להיות בארץ, אלא גם הנסמכים, כי הנסמכים צריכים להיות אצל הסומכים. [כן מבואר בדף י"ד].

דף י"ד

רבי יהודה בן בבא מסר נפשו על הסמיכה

פעם אחת גזרה מלכות הרשעה, שכל הסומך יהרג, וכל הנסמך

כלומר מקצת מחולו של מועד, שמותר לאסוף בו דבר האבד, יש לו להיות בתקופת השנה הנכנסת, כלומר בתקופת תשרי של שנה זו, ולא בתקופת תמוז של שנה שעברה.

ואם כן, אם בלא עיבור תחל תקופת תשרי אחר גמר ימי חול המועד, יש לעבר את השנה. אלא שבזה נחלקו.

- רבי יהודה אומר, שיום התקופה עצמו שייך לתקופה הקודמת [=יום תקופה גומר], ורק היום שאחריו שייך לתקופה החדשה, ולכן, אם בלא עיבור יחול יום התקופה בכ' בתשרי, אין מעברים את השנה, אבל אם יחול יום התקופה בכ"א בתשרי, [שהוא היום האחרון של חול המועד], או לאחר מכן, מעברים את השנה.

- ורבי יוסי אומר, שיום התקופה עצמו שייך לתקופה החדשה [=יום תקופה מתחיל], ולכן אם בלא עיבור יחול יום התקופה בכ"א בתשרי, [שהוא היום האחרון של חול המועד], אין מעברים את השנה, אבל אם יחול יום התקופה בכ"ב בתשרי או לאחר מכן, מעברים את השנה.

ורבינו תם מפרש, שלדעת רב אחא בר יעקב, יש להוסיף יום אחד על כל השיעורים הנ"ל, כי כשחסר רק יום אחד לתקופה, אין צורך לעבר את השנה, ודי בכך שיעברו את חודש אלול, ויוסיפו לו יום אחד.

ו. ורב שמואל בר יצחק אומר, שלדעת אחרים, דין זה שאין לתקופה להתאחר, נלמד מהכתוב "שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב", הבא ללמד, שיהיה האביב, כלומר תקופת ניסן, שבה הפירות מבכרים, בתוך זמן חידוש הלבנה של חודש ניסן.

רש"י מפרש שלדעה זו, חידוש הלבנה הוא ארבעה עשר יום ראשונים של החודש, שבהם הלבנה גדלה, וכן לדעתם יום התקופה מתחיל.

ותוסי מפרשים, שלדעתם, חידוש הלבנה הוא גם ביום חמישה עשר של החודש, וכן לדעתם יום תקופה גומר.

- ואם כן [לכל הפירושים], יש לתקופה לחול עד לארבעה עשר בניסן, ולכן אם לפי החשבון, תחול תקופת ניסן בט"ו בניסן, אין מעברים את השנה, אלא מוסיפים לחודש אדר יום אחד, כך שתחול התקופה בי"ד בניסן.

אבל אם תחול תקופת ניסן בט"ז בניסן [או אחר כך], לא יועיל אם יוסיפו יום אחד לחודש אדר, ומעברים את השנה.

ומבואר בסוגיה, שלמעשה, שיעור זה קרוב לשיעורו של רבי יהודה, כי כשתחול תקופת ניסן בט"ז בניסן, תחול תקופת תשרי בכ"א בתשרי.

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

יהרג, ועיר שסומכים בה תיחרב, ותחומין שסומכים בהם יעקרו.

ב. כשסמכו את רבי אמי ורבי אסי, שרו כך, כל מן דין = כל כמו
אלו] כל מן דין **סמוכו לנו**, [שראוים הם לסמיכה], **לא תסמכו**
לנא, לא מסרמיטין [לשון סמרטוט, שאין נותנים טעם הגון
לדבריהם], **ולא מסרמיטין**, [שמהפכים טעמי תורה], **וי"א לא**
מחמיטין, [שחומסים ומונעים מלומר טעמי תורה], **ולא**
מטורמיטין.

שבח ששבחו את רבי אבהו

כשרבי אבהו היה בא מהישיבה לבית הקיסר, שרות בית
הקיסר היו יוצאות, ושרות לו כך, רבה דעמיה [=נשיא בעמיו],
מדברנא דאומתיה [=מנהיג אומתו], **בוצינא דנהורא** [=נר של אור.
על שם שהיה נאה], **בריך מתייך לשלם** [=ברוך בואך לשלום].

מדידת העיר הקרובה אל החלל

החייבת להביא עגלה ערופה

בפרשת עגלה ערופה הבאה על ידי העיר הקרובה לחלל הנמצא,
לכפר על מותו, נאמר, "וּנְצִאוּ זִקְנֵיךָ וְשִׁפְטֵיךָ וּמְדַדוּ אֶל הָעָרִים
אֲשֶׁר סְבִיבֵת הַחֲלָל".

ומי הזקנים היוצאים למדידה. לדעת רבי שמעון ורבי יהודה,
מתוך שנאמר "זִקְנֵיךָ וְשִׁפְטֵיךָ", למדנו, שהכוונה לזקנים
מהסנהדרין הגדולה, [שאינם הכוונה לזקני השוק, היה כתוב "זקני"
בלבד, ואם הכוונה לזקני סנהדרין קטנה, היה כתוב "זקניך" בלבד].
ולדעת רבי אליעזר בן יעקב, "זִקְנֵיךָ" אלו זקני **סנהדרין גדולה**,
וְשִׁפְטֵיךָ" הם המלך והכהן הגדול שכולם יוצאים למדוד.

וכמה זקנים יוצאים למדידה. לדעת רבי שמעון, יוצאים
שלושה זקנים, שנאמר "זִקְנֵיךָ" בלשון רבים, ללמד שיהיו
שנים, ומאחר שאין בי"ד שקול, מוסיפים שלישי. **ולדעת רבי**
יהודה, יוצאים חמישה, כי יש לרבות עוד שנים מהוי"ו של
המילה "וְשִׁפְטֵיךָ". [אך ממה שנאמר "וּנְצִאוּ ... וּמְדַדוּ" אין לרבות
עוד זקנים, כי מהכתובים הללו לומדים דברים אחרים, "וּנְצִאוּ" הם
ולא שלוחם, "וּמְדַדוּ" אפילו ברור הדבר מי העיר הקרובה]. **ולדעת**
רבי אליעזר בן יעקב, יוצאים כל שבעים ואחד זקנים של
סנהדרין גדולה, [עם המלך והכהן הגדול].

מניין הדיינים שבלשכת הגזית

בכל זמן צריך שיהיו בלשכת הגזית, לכל הפחות, עשרים
ושלושה דיינים, כמניין סנהדרין קטנה.

הלך רבי יהודה בן בבא, וישב בין שני הרים גדולים, ובין שתי
עיירות גדולות, ובין שני תחומי שבת, בין אושא לשפרעם, וסמך
שם חמישה זקנים, **ועל כך הוא זכור לטוב**, שאלמלא הוא בטלו
דיני קנסות מישראל.

ואלו הם הזקנים שסמך. (א) רבי מאיר. (ב) רבי יהודה. (ג) רבי
שמעון. (ד) רבי יוסי. (ה) רבי אלעזר בן שמוע. (ו) רב אויא מוסיף
אף רבי נחמיה.

מי סמך את רבי מאיר

מתחילה רבי עקיבא סמך את רבי מאיר, ולא קיבלו זאת חכמים.
[משמע מכאן שמחאת החכמים מבטלת את הסמיכה].

ולבסוף רבי יהודה בן בבא סמכו, כמבואר לעיל, וקיבלו זאת
חכמים.

בני עלי אין נסמכים

בקללת בני עלי נאמר, "וְלֹא יִהְיֶה זֶקֶן בְּבֵיתְךָ כָּל הַיָּמִים ... וְכָל
מִרְבֵּית בֵּיתְךָ יָמוּתוּ אֲנָשִׁים". ואמרו חכמים, שאין אלו שתי
קללות זהות.

הקללה השניה, "וְכָל מִרְבֵּית בֵּיתְךָ יָמוּתוּ אֲנָשִׁים" היא, שזרע עלי
לא יאריכו ימים, וימותו בני שמונה עשרה.

והקללה הראשונה, "וְלֹא יִהְיֶה זֶקֶן בְּבֵיתְךָ כָּל הַיָּמִים" היא,
שאפילו אלו שיאריכו ימים, על ידי שיעסקו בתורה וגמילות
חסדים, המכפרים את עוונם, לא יזכו להיות סמוכים.

וכן היה עם רבי חנינא ורבי הושעיא, שהיו מבני עלי, ולא עלה ביד
רבי יוחנן לסומכם.

מעלת הנסמך

מתחילה נחבא רבי זירא שלא יסמכוהו, משום דברי רבי אלעזר,
'לעולם הוי קבל וקיים' [=לעולם היה בחושך ותתקיים], כלומר
הרחק עצמך מהרבנות שמקברת את בעליה.

אולם כששמע את דברי רבי אלעזר, 'אין אדם עולה לגדולה, אלא
אם כן מוחלים לו על כל עוונותיו', המציא עצמו שיסמכוהו.

שבחים ששבחו לנסמכים בשעת סמיכתם

א. **כשסמכו את רבי זירא, שרו כך, לא כחל** [לעינים], **ולא שרק**
[לפנים], **ולא פירכוס** [לשער], **ויעלת חן**. כלומר נאה הוא בלא שום

ודבר זה למד מהכתוב, "שְׁרַכְרַךְ אֶנְךָ הַסֵּהר אֶל יַחְסֵר הַמְּזַג", שדרך מזיגת יין הוא שני חלקים מים ואחד יין, ואם כן, מכאן יש ללמוד שלא יחסרו הסנהדרין שלישי, כשיעור מזיגה שהוא שלישי, ושליש של שבעים ואחד הם עשרים ושלושה.

פדיון הקדש

לדעת התנא של המשנה, כשבאים לפדות חפצי הקדש, אם הם **מטלטלים**, צריכים **שלושה** בני אדם להעריך את שוויים. ואם הם **קרקעות** צריך **עשרה** בני אדם להעריך את שוויים, [ואחד מהם יהיה כהן].

ולדעת רבי אליעזר בן יעקב, כשבאים לפדות חפצי הקדש, **אפילו** הם **מטלטלים**, צריכים **עשרה** בני אדם להעריך את שוויים.

כמה דברים נקראו צינורא

- כאן בסוגיה מפרש רש"י, שמזלג קטן שטוויים בו זהב נקרא צינורא.
- ובמסכת שבת מבואר, שהכלי שמחטטים בו את הפתילות, ומקנחים בו את הנרות, נקרא צינורא.
- וי"מ שהמזלג הגדול שמהפכים בו את אברי התמיד נקרא צינורא.
- ורבינו חננאל מפרש, שעצים שהאש שולטת בהם [עצי נורא] נקראים צינורא.

דף ט"ו

ביאור המשנה "הערכין המטלטלים"

לדעת רב גידל אמר רב, אף על פי שלא נאמרה פרשת ערכין אלא בבני אדם, [שהאומר, 'ערכי עלי', או 'ערך פלוני עלי', נותן להקדש כפי הערך הקצוב בפרשה, לפי מניין שנותיו של האדם הנערך, בין אם הוא שווה הרבה או מעט], אבל האומר "ערך כלי זה עלי", מעיקר הדין לא אמר כלום, כי לא נאמרו ערכים בתורה לכלים אלא לבני אדם. מכל מקום לדעת האומרים, שכשאדם אומר לתת דבר להקדש, אינו מוציא דבריו לבטלה, יש לומר, שהאומר כן, יודע שאין 'ערך' לכלי, וכוונתו לומר "שווי כלי זה עלי", ומתחייב בכך לתת להקדש את שווי של הכלי. וכשבאים להעריך את שווי הכלי, לדעת כמה חייב זה להקדש, יעריכו אותו שלושה בני אדם. ולדעת רבי יהודה אחד מהם יהיה כהן.

ולדעת רב חסדא אמר אבימי, מי שאמר 'ערכי עלי', או 'ערך

והוא מחללים אותם בשוויים, אבל בזמן הזה, שאין מעלים את הפירות לירושלים, ומחללים שווה הרבה על פרוטה, אין צריך להעריך את שוויים בפני שלושה.

וי"מ משום שמז"ג בגימטריה 50, ואסור שיחסרו 50 דיינים, אבל כשיחסרו 49, וישארו 22, אין לחוש, ומאחר שאין ב"ד שקול, יוסיפו אחד, והרי כאן עשרים ושלושה.

ואין כולם יוצאים יחד, אלא לדבר המוטל עליהם, כגון להוסיף על העיר והעזרות, שאי אפשר לקדש קדושות אלו בלא כל הסנהדרין. וכן למדידת עגלה ערופה לפי דעת רבי אליעזר בן יעקב.

וכל זה בזמן הקרבת הקרבנות, אבל אחר הקרבת תמיד של בין הערביים, כל אחד הולך לביתו.

חליצה ומאונן בפני כמה

לדעת התנא של המשנה, היבמה חולצת בפני שלושה דיינים, ודין זה אינו מבואר במסכת זו אלא במסכת יבמות.

לדעת התנא של המשנה, קטנה שנישאת בנישואין שתקנו חכמים לקטנה, ובאה למאן בהם, ממאנת בפני שלושה דיינים, וגם דין זה אינו מבואר במסכת זו אלא במסכת יבמות.

חילול נטע רבעי ומעשר שני

נטע רבעי [פירות שנה רביעית של נטיעה], וכן פירות מעשר שני, דינם להיאכל בירושלים, או פודים אותם בכסף, ומעלים את הכסף לירושלים, וקונים בו בירושלים דברי מאכל.

וכשבאים לפדות פירות מעשר שני, אם יש להם שער ידוע, פודים אותם כפי השער הידוע. ואם אין להם שער ידוע, כגון שהרקיבו, צריכים שלושה בני אדם להעריך את שוויים, ואפילו אחד מהם נוכרי, ואפילו אחד מהם הוא בעליהם, סומכים על אומדנם. [רש"י מפרש שיעריכו אותם שלושה סוחרים הבקיאים בשומא. וי"מ שיעריכו אותם שלושה בני אדם הרוצים לקנותם, ויקנה מי שיתן יותר].

מתוך דברי רש"י במשנה משמע, שכן הדין גם כשבאים לחלל פירות נטע רבעי. אולם התוס' מפרשים, שהבא לחלל נטע רבעי, צריך שלושה בני אדם להעריך את שוויים, אפילו כשיש להם שער ידוע, מתוך שאדם להוט לאכול את הפירות של הנטיעה, שהיו עד עתה ערלה, יש לחוש שלא יעריך אותם כראוי.

ועוד כתבו התוס', שכל זה בזמן שהיו מעלים את הפירות לירושלים,

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ. ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	---	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

ולדעת רבי מאיר, מאחר שהענבים עומדים להיבצר, חיבורם לקרקע מכחיש אותם, ואין לדונם כקרקעות, אלא כמטלטלים, ונשבע שבועת מודה במקצת.

ולפירוש הראשון בתוס', לא נחלקו אלא לעניין שבועה, אבל הכל מודים, שבעל חוב הגובה מנכסים משועבדים, שגובה מהלקוחות את הפירות המחוברים לקרקע עם הקרקע, אינו גובה את הפירות העומדים להיגזז.

ב. שער.

מצינו כמה חילוקים בין מטלטלים לבין בני אדם [שדינם כקרקעות] לעניין הקדש. (א) מטלטלים הנפדים נישומים בשלושה, וקרקעות הנפדות נישומות בעשרה. (ב) יש דין מעילה במטלטלים, ואין מעילה בקרקעות.

- **ושער גזוז הרי הוא מטלטלים.** כשנפדה נישום בשלושה, וכשהוא קדוש יש בו מעילה.

- **ושער מחובר הרי הוא כאדם שדינו כקרקעות.** כשנפדה נישום בעשרה, וכשהוא קדוש אין בו מעילה.

- **ושער העומד להיגזז.** לדעת חכמים, דינו כשער מחובר, [ואף רבי מאיר מודה לזה, כי אין השער מתקלקל בכך שאין גוזזים אותו, ולכן כל זמן שהוא מחובר דינו כמחובר]. **ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, דינו כשער גזוז.**

רובע נרבע ושור הנסקל

בהמשך יתבאר בעזה"י, שדיני נפשות של בני אדם, נידונים בעשרים ושלושה דינים, ומבואר כאן, שיש גם בעלי חיים שנהרגים בבי"ד, ונידונים בעשרים ושלושה דינים.

א. בהמה שרבעה אשה, נהרגת בבי"ד של עשרים ושלושה, כמיתת האשה, **שנאמר, "וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֵל כָּל בְּהֵמָה לְרַבְעָה אֹתָהּ וְהִרְגֹתָ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוּ דְמִיָּהֶם בָּם,"** הוקשה מיתת הבהמה למיתת האשה, ללמד שכשם שמיתת האשה בעשרים ושלושה, כך מיתת הבהמה בעשרים ושלושה.

ב. בהמה שרבעה איש, נהרגת בבי"ד של עשרים ושלושה, כמיתת האיש, **שנאמר, "כָּל שֹׂכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת,"** ואין הכתוב מדבר באיש שרבע בהמה, [המבואר כבר מהפסוק הכתוב באות ג'], אלא בבהמה שרבעה איש, ומתוך שנקרא האיש הנשכב בלשון "שוכב", למדנו, שדין הנשכב עם בהמה, כדין שוכב עם בהמה, וכשם ששוכב עם בהמה, מיתת שניהם

פלוגי עליי, ונתחייב בכך את הערך הקצוב בתורה, והיו לו מטלטלים, ואמר, **'הרי אלו לערכי', חלה עליהם קדושה, וכשבא לפדותם צריך שלושה בני אדם שיעריכו את שוים.** ולדעת רבי יהודה אחד מהם יהיה כהן^א.

ולדעת רבי אבהו, מי שאמר 'ערכי עלי', או 'ערך פלוני עלי', ונתחייב בכך את הערך הקצוב בתורה, ובא הגזבר לגבות ממנו את חובו להקדש. אם בא לגבות ממנו מטלטלים, צריך שלושה בני אדם שיעריכו את שוים. ולדעת רבי יהודה אחד מהם יהיה כהן. ואם בא לגבות ממנו קרקעות, צריך עשרה בני אדם שיעריכו את שוים.

"ואדם כיוצא בהן"

האומר 'דמי עלי', כלומר הרי עלי לתת להקדש את שוויי, מעריכים אותו, כמה היה שווה להימכר בשוק, אם היה עבד, וכך נותן להקדש. והערכה זו כהערכת קרקעות היא, שצריכים לכך עשרה בני אדם, ואחד מהם כהן.

וכן לדעת האומרים שהמקדיש את עבדו נעשה קדוש, [ואינו יוצא לחירות], כשבאים לפדותו, יש להעריך את שווי בעשרה בני אדם, ואחד מהם כהן.

דין דבר העומד להיגזז

א. ענבים.

מצינו חילוק בין מטלטלים לקרקעות לעניין שבועה, שנשבעים על המטלטלים ולא על הקרקעות [או על המחובר לקרקעות].

- והאומר לחבירו עשר גפנים תלושות מסרתי לך, והלה מודה שקיבל חמש, הרי זה מודה במקצת מטלטלים, ונשבע שבועת מודה במקצת.

- והאומר לחבירו עשר גפנים מחוברות מסרתי לך, והלה מודה שקיבל חמש, הרי זה מודה במקצת קרקעות, ואינו נשבע שבועת מודה במקצת.

- והאומר לחבירו עשר גפנים מחוברות **העומדות להיבצר** מסרתי לך, והלה מודה שקיבל חמש. **לדעת חכמים, כל זמן שהענבים מחוברים, דינם כקרקעות, ואינו נשבע שבועת מודה במקצת.**

^א לפי ביאור רבי אבימי, הדין הזה של "הערכין המטלטלין" הוא הדין האמור לעיל "פדיון הקדש", ואם כן לכאורה כשם שרבי יהודה חולק כאן, ואומר שצריך שאחד מהשלושה יהיה כהן, כך הוא חולק לעיל, ומה שאמרו במשנה, 'רבי יהודה אומר בשלושה', הולך על שני הדינים הללו. אלא שיש להקשות על הביאור הזה, לאיזה צורך נשנה הדין הזה של "הערכין המטלטליים", הלא כבר שנינו שפדיון הקדשות בשלושה. וכתב רש"י, שבא להשמיענו, שאף על פי שערך הוא דבר קצוב לפי השנים, מכל מקום, כשאמר הרי אלו לערכי, דעתו לאתפסי כל דמי שויין, אף אם המה הרבה יותר מדמי ערכו הקצוב.

<p>כל הלומר תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>	<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ. ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>	<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	---	----------------------	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש, שכל מקום שנאמר בתורה "שור", אין הכוונה לשור בלבד וכל עופות וחיות ובהמות בכלל.

ולדברי ריש לקיש [שתניא כוותיה], כך דעת רבי אליעזר, שהזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש אינם כשור, כי כשהמיתו, התברר שאינם בני תרבות, כלומר עומדים להזיק, ואי אפשר ללמדם שלא יזיקו, ומאחר שכן הם, אסור לגדלם, ותקנו חכמים, שאין צריך לדונם בבי"ד של עשרים ושלשה, אלא כל הקודם יהרוג אותם, וזכות היא לו שמציל את הבריות מהזיקם, [ואסורים בהנאה כשור שנגמר דינו לסקילה]. אבל כל זמן שלא הרגו, ולא הוכח שעומדים להזיק, מן הסתם יש להם תרבות, כלומר אדם יכול ללמד אותם שלא יזיקו, ולכן מותר לגדל אותם, ושייכים הם לבעליהם, וההורג אותם, מזיק הוא את הבעלים, וחייב לשלם להם. [רבינו תם מפרש שכל זה, כשקשורים בשלשלאות, אבל לגדל בביתו בלא שלשלאות אסור].

ולדברי רבי יוחנן כך דעת רבי אליעזר, שהזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש אינם כשור, ואפילו לא המיתו, כל הקודם רשאי להורגם, ומותר לו לקחת את עורם, כמי שהרג חיה מההפקר, כי מן הסתם אינם בני תרבות, כלומר עומדים להזיק, ואי אפשר ללמדם שלא יזיקו, ומאחר שכן הם, אסור לגדלם כלל, וכמי שאינם שייכים לבעליהם הם, אלא כהפקר הם.

ולדעת רבי עקיבא, הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס זינם כשור כדברי תנא קמא. והנחש אינו כשור כדברי רבי אליעזר.

ברדלס

רש"י פירש, שברדלס חיה היא, ובלע"ז קורין אותה פוטויו"ש [=בואש].

ותוס' כתבו, שאמנם גם חיה זו קרויה ברדלס, אבל הברדלס ששנה במשנתנו הוא מין נחש, [וקרוי גם אפא וצבוע].

מדיני עיר הנידחת

בשלהי המסכת יתבאר בעזה"י, שדין אנשי עיר שהודחה רובה לעבוד עבודה זרה, שונה מדין יחיד העובד עבודה זרה. כגון לעניין זה, שיחיד שעבד עבודה זרה נידון בסקילה, וממונו מותר ליורשיו, ואנשי עיר הנדחת שעבדו עבודה זרה, נידונים בסיף, וממונם בשרפה.

ונחלקו כאן חכמים, במניין אנשי העיר הראויה להיות נידונית בדין עיר הנידחת.

בעשרים ושלשה [כמבואר באות ג'], כך נשכב עם בהמה, מיתת שניהם בעשרים ושלשה.

ג. בהמה שנרבעה לאיש, נהרגת בבי"ד של עשרים ושלשה, שנאמר, "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שֶׁכְּבֹתוֹ בְּבִהֵמָה מוֹת יוֹמֵת וְאֵת הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ", הוקשה מיתת הבהמה למיתת האיש, ללמד שכשם שמיתת האיש בעשרים ושלשה, כך מיתת הבהמה בעשרים ושלשה.

ד. שור הנסקל, [כלומר, שור שדינו לסקילה על שהרג אדם], נהרג בבי"ד של עשרים ושלשה, שנאמר "וְאִם שׂוֹר נִגַּח הוּא מִתְמַלְּ שְׁלֹשִׁים וְהוּעַד בְּבַעְלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׂוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוֹמֵת", הוקשה סקילת השור למיתת הבעלים, ללמד שכשם שכשהבעלים נהרגים בבי"ד, הם נידונים בעשרים ושלשה דיניים, כך כשהשור נסקל, הוא נידון בעשרים ושלשה דיניים. [ופסוק זה שונה מהפסוקים הקודמים, כי בפסוק זה הבעלים עצמם אינם נהרגים כמו השור, שהרי אין אדם נהרג על רציחת שורו, שנאמר "מוֹת יוֹמֵת הַמֶּכֶּה רֵצַח הוּא", ללמד שאין אדם נהרג אלא כשרצח בעצמו], ומה שנכתבה כאן מיתת הבעלים, הכוונה היא, שכשם שכשהבעלים נהרגים במקום שמתחייבים מיתה, נידונים בעשרים ושלשה, כך השור כשהוא נסקל, מיתתו בעשרים ושלשה.

ולפירוש הראשון בתוס', רק משום שהבעלים עצמם אינם נהרגים, ניתן ללמוד מהכתוב הזה, ששור הנסקל נידון בעשרים ושלשה. משום שבדרך כלל רק כשמיתת הבעלים כתובה קודם למיתת השור, כמו בפסוקים הקודמים, יש להקיש את מיתת השור למיתת האדם, לדונו בעשרים ושלשה. אבל כשמיתת השור כתובה תחילה, אין להקיש למיתת האדם ללמוד ממנה. ורק בזה שבאמת אין האדם מת, ואם כן מה שנכתב "וְגַם בְּעָלָיו יוֹמֵת" מיותר, ניתן להקיש לו את מיתת השור הכתובה לפניו. (וכן נראה מפירוש רש"י במשנה).

שור סיני

מי שקרב להר סיני [בזמן מתן תורה] בעוד השכינה שם, בין איש ובין בהמה, נידון לסקילה בעשרים ושלשה דיניים, שנאמר, "לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ יָרֵה יִקָּה אִם בְּהֵמָה אִם אִישׁ לֹא יִחָיֶה", כשם שהאיש נידון בעשרים ושלשה, [בסנהדראות שהתקינו על ידי יתרו], כך בהמה נידונית בעשרים ושלשה.

הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש שהרגו

לדעת תנא קמא, כשם ששור שהרג אדם נסקל על ידי בי"ד של עשרים ושלשה, כך דין כל שאר החיות שהרגו, כגון הזאב

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	---	--	--

אין דנים את נביא השקר אלא

על פי ב"ד של שבעים ואחד

בדף פ"ט יתבאר בעזרה"י, שנביאי השקר מיתתם בחנק. [ושלושה מיני נביאי שקר הם שמיתתם בחנק. (א) המתנבא מה שלא שמע. (ב) המתנבא מה שנאמר לחבירו ולא לו. (ג) המתנבא בשם עבודת כוכבים]. ומבואר כאן, שנביא השקר נידון בב"ד של שבעים ואחד.

א. לדעת רבי יוסי ברבי חנינא, הדין הזה למד בגזרה שווה "יזיד" "בזדון", שבנביא השקר נאמר לשון הזדה, "יאך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צייתיו לדבר ואשר דבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא", ובזקן ממרא שהורה כנגד דעת הסנהדרין הגדולה, נאמר לשון הזדה, "והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמע אל הכהן העמד לשקת שם את ה' אלקיך או אל השפט ומת האיש ההוא ובערתה הרע מישכאל", וכשם שאין זקן ממרא אלא זה שהורה כנגד סנהדרין של שבעים ואחד, כך נביא השקר נהרג בב"ד של שבעים ואחד.

ב. ולדעת ריש לקיש, הדין הזה למד בגזרה שווה "דבר" "דבר", שבנביא השקר נאמר, "יאך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צייתיו לדבר ואשר דבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא", ובהוראת הסנהדרין הגדולה לזקן ממרא נאמר, "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא". וכשם שהדבר שיש לעשותו בהוראת הסנהדרין, הוא דבר שהורו סנהדרין של שבעים ואחד, כך מיתת נביא השקר, היא בב"ד של שבעים ואחד.

אין דנים את כהן גדול אלא בב"ד של שבעים ואחד

א. לדעת התנא של המשנה, כהן גדול, שחטא בחטא שעונשו מיתה, אינו נידון בב"ד של עשרים ושלושה, כשאר ישראלים הנידונים בדיני נפשות, אלא נידון בב"ד של שבעים אחד, כי נאמר למשה השקול כסנהדרין גדולה של שבעים ואחד, "והיה כל הדבר הגדל יביאו אליך", ללמד, שדינו של גדול בישראל, ככהן גדול, יביאו למשה או לסנהדרין אחרת של שבעים ואחד דיינים.

ודווקא כשהוא נידון בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות הרי הוא ככל ישראל, ונידון בשלושה. וכשהרג שורו אדם, ספק בגמרא אם נידון בעשרים ושלושה ככל שור הנסקל, או בשבעים ואחד כדין בעליו.

לדעת רבי יאשיה, ישוב שיש בו מעשרה בני אדם ועד מאה בני אדם, ראוי להיות נידון כעיר הנידחת, אבל ישוב שיש בו פחות מעשרה בני אדם, אינו נקרא עיר, [שנאמר "העיר היצאת ... מאה תשאיר עשקה"], וישוב שיש בו יותר ממאה בני אדם, נחשב כציבור, ובציבור שעבד עבודה זרה, לא נאמר דין עיר הנידחת.

ולדעת רבי יונתן: ישוב שיש בו ממאה בני אדם ועד רוב שבת מישראל, ראוי להיות נידון כעיר הנידחת, אבל ישוב שיש בו פחות ממאה בני אדם, אינו נקרא עיר, [שנאמר "העיר היצאת אלף תשאיר מאה"], וישוב שיש בו יותר מרובו של שבת, נחשב כציבור, ובציבור שעבד עבודה זרה, לא נאמר דין עיר הנידחת.

דף ט"ז

אין דנים את השבט אלא על פי ב"ד של שבעים ואחד

א. לדעת רב מתנה, נשיא שבט, שחטא בחטא שעונשו מיתה, אינו נידון בב"ד של עשרים ושלושה, כשאר ישראלים הנידונים בדיני נפשות, אלא נידון בב"ד של שבעים אחד, כי נאמר למשה השקול כסנהדרין גדולה של שבעים ואחד, "והיה כל הדבר הגדל יביאו אליך", ללמד, שדינו של גדול בישראל, כנשיא שבט, יביאו למשה או לסנהדרין אחרת של שבעים ואחד דיינים.

ב. ולדעת עולא אמר רבי אלעזר, כשיש דין ודברים בעניין גבולי נחלות השבטים, ונפלה מחלוקת בדבר, יש לדון זאת בב"ד של שבעים ואחד, כתחילת נחלת הארץ, שהיתה על פי ב"ד של שבעים ואחד.

ודבר זה נדחו בגמרא, שאם כן, יש לנו לדון גם על פי קלפי ואורים ותומים, כתחילת נחלת הארץ.

ג. ולדעת רבינא, שבט שחטא רובו בעבודה זרה, אין דנים את אנשי השבט בב"ד של עשרים ושלושה כשאר יחידים שנידונים בדיני נפשות, אלא דנים אותם בב"ד של שבעים ואחד, שנאמר, "והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך", ללמד, שיחידים, [כגון איש או אשה], אתה מוציא לדון בב"ד שבשעריך, [שהוא של עשרים ושלושה], אבל ציבור, אינך מוציא לדון בב"ד שבשעריך, אלא בב"ד של שבעים ואחד. [ומכל מקום, מיתתם בסקילה כיחידים, ולא בסייף כאנשי עיר הנידחת, כי לדברי הכל, אין דין עיר הנידחת לרוב שבט שחטא].

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת ררזה (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב"ל-א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	---	----------------------	---	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

נכתב מחמת שנשאלו בו באורים ותומים.

ד. "וְשָׂר צָבָא לְמַלְךְ יוֹאָב" – ורק אחרי כל זה, היו יוצאים למלחמה על ידי יואב שר הצבא.

ומכאן למדנו, שאין יוצאים למלחמת הרשות, [שאינה לכיבוש הארץ כבימי יהושע], אלא על פי ב"ד של שבעים ואחד, כדוד, שלא הוציא את העם למלחמה, אלא על ידי סנהדרין של שבעים ואחד.

מלחמה לצורך פרנסה

אמר רב אחא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, ונקב שלו כלפי צפון.

כיון שהגיע חצות לילה, רוח צפונית מנשבת בו, והיה מנגן מאליו, מיד היה דוד עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר, שנאמר "עוֹרָה כְּבוֹדֵי עוֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר אֶעֱיָרָה שְׁחָר", כלומר על ידי הכינור אני קם קודם עלות השחר, ונכבר מחצות היה עוסק בתורה, שנאמר, "חֲצוֹת לַיְלָה אֶקוֹם לְהוֹדוֹת לַךְ עַל מַשְׁפָּטֵי צְדָקָתְךָ".

כיון שעלה עמוד השחר, נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמרו לו, אדונינו המלך, עמד ישראל צריכים לפרנסה. אמר להם, לכו והתפרנסו זה מזה. אמרו לו, אין הקומץ משביע את הארי, ואין הבור מתמלא מחולייתו. אמר להם, לכו פשטו ידיכם בגדוד.

מיד יועצים באחיתופל, ונמלכים בסנהדרין, ושואלים באורים ותומים ויוצאים.

אין הבור מתמלא מחולייתו

א. רש"י מפרש, שחוליית הבור היא קבוצת עפר שמוציאים מקרקעיתו, וכוונת המאמר הוא, שהעוקר חול מקרקעית בור, וחוזר ומשליכו בתוכו, אינו ממלא בכך את הבור.

ב. ויש מפרשים, שחוליית הבור היא הקרקע שמניחים על שפת הבור [כשחופרים, וזה כל החול שהיה במקום שיש עתה בור], וכוונת המאמר, שאם יחפרו בור, ויחזרו ויכניסו בו את כל החול שהיה במקום חלל הבור, גם כן לא יתמלא הבור, כי כשמוציאים את החול, הוא נחסר, ואין בו די למלא כל הבור.

ג. ורבינו תם מפרש, שחוליית הבור היא מקור נביעת מימיו, וכוונת המאמר, שאין הבור מתמלא מהמים הנובעים בו.

קידוש ירושלים העזרות והמקדש וכליו

- בעניין עשיית המשכן נאמר, "וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָם כְּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מְרַאֶה אוֹתְךָ אֶת תְּבִנֵית הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנֵית כָּל

ב. אמנם יש תנא אחר, האומר, שכוונת הכתוב, "וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ", שכל דין קשה יביאו אל משה, ואם כן אין ללמוד מכאן שבעלי השורה ככהן גדול, נידונים בב"ד של שבעים ואחד.

מי נשאלים באורים ותומים

מבואר כאן בסוגיה ששלושה נשאלים באורים ותומים. (א) מלך. (ב) כהן משוח מלחמה. (ג) סנהדרין.

שנאמר, "וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאֵל לוֹ בְּמִשְׁפֵּט הָאוּרִים לִפְנֵי ה' עַל פִּי יִצְאוּ וְעַל פִּי יָבִיאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל הָעֵדָה". "הוא", זה מלך. "וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ", זה כהן משוח מלחמה. "וְכָל הָעֵדָה", אלו סנהדרין.

אין יוצאים למלחמת הרשות

אלא על פי ב"ד של שבעים ואחד

בעניין סדר היציאה למלחמה בימי דוד נאמר, "וְאֶחָרֵי אֲחִיתֹפֶל הָיוּדָע בֶּן בְּנֵיהוּ [כך גרסת הספרים וגרסת רבינו תם, אולם בגמרא וברש"י כתוב, "בניהו בן יהוידע"] וְאֶבְיָתָר וְשָׂר צָבָא לְמַלְךְ יוֹאָב". וכך הוא ביאור הכתוב:

א. "וְאֶחָרֵי אֲחִיתֹפֶל" – תחילה היו יועצים באחיתופל, שהיה יועץ המלך, כמבואר בכתוב, "וַעֲצַת אֲחִיתֹפֶל אֲשֶׁר יַעַץ בְּיָמֵי הָהֵם כְּאֲשֶׁר יִשְׁאֵל אִישׁ בַּדָּבָר הָאֵלִים בֶּן כָּל עַצַּת אֲחִיתֹפֶל גַּם לְדָוִד גַּם לְאַבְשָׁלִים".

ב. "וְהוֹדָע בֶּן בְּנֵיהוּ" [ולגרסת רש"י "בניהו בן יהוידע"] – לאחר מכן היו נוטלים רשות מבניהו בן יהוידע, שהוא מופלא שבב"ד, כלומר היו נמלכים בסנהדרין הגדולה אם לצאת למלחמה.

תוס' מפרשים, שעניין זה שהיה בניהו בן יהוידע ראש הסנהדרין, נלמד מהכתוב, "וּבְנֵיהוּ בֶּן הָיוּדָע עַל הַכְּרָתִי וְהַפְּלֵתִי", שלפירושו, כרתי ופלתי הם סנהדרין, ומבואר בכתוב הזה, שבניהו בן יהוידע היה ממונה על הסנהדרין וכשם שהוא היה ראש הסנהדרין מן הסתם גם יהוידע בן בניהו אביו היה ראש הסנהדרין.

ג. "וְאֶבְיָתָר" – לאחר מכן היו שואלים באורים ותומים על ידי אביתר הכהן.

רש"י מפרש, שעניין זה, שאביתר אמור בפסוק הנ"ל, משום שנשאלו על ידו באורים ותומים, נלמד מהכתוב "וּבְנֵיהוּ בֶּן הָיוּדָע עַל הַכְּרָתִי וְהַפְּלֵתִי", שלפירושו, כרתי ופלתי הם אורים ותומים, ומתוך שנכתבו אורים ותומים בפסוק זה אחר בניהו בן יהוידע, למדנו שגם אביתר הכתוב בפסוק הנ"ל אחר בניהו בן יהוידע,

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

ורבן שמעון בן גמליאל אומר, ממה שנאמר "לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוֹ", יש ללמוד, שמצווה שידונו בני השבט בבית דין של שבטם, ולא בבי"ד של שבט אחר.

אין דנים את אנשי עיר הנידחת אלא בבי"ד של שבעים ואחד

בעניין עובדי עבודה זרה נאמר, "וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוּ אֶת הָאִשָּׁה הַהוּא ... אֶל שְׁעָרֶיךָ", כלומר לבי"ד של עשרים ושלושה שבאותה העיר, ומכאן למדנו, שדווקא יחידיים שחטאו בעבודה זרה, נידונים בבי"ד של אותה העיר, אבל עיר שהודחה לעבודה זרה, אינה נידונית בבי"ד של אותה העיר, אלא בבי"ד של שבעים ואחד.

היכן אין עושים עיר הנידחת

אין עושים עיר הנידחת **בספר** הוא כרך המבדיל בין ישראל לגויים כלומר עיר גבול.

שנאמר בפרשה, "וְיָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלַעַל מִקְרָבְךָ", ללמד שאין הפרשה מדברת, אלא בעיר שבתוך הארץ, ולא בעיר שבסופה.

ורבי שמעון נותן טעם לדבר, והוא, **שמה ישמעו גויים**, [שנפרץ גבול הארץ, ויבואו דרך שם], **ויחריבו את ארץ ישראל**.

כמה ערים נידחות עושים

בכתוב מבואר, שעיר אחת או שתיים, עושים בהם דין עיר הנידחת, שנאמר "כִּי תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ", "בְּאַחַת" היינו עיר אחת, "עָרֶיךָ" היינו שתי ערים, **אבל שלוש ערים אין עושים בהם דין עיר הנידחת**.

לדעת ריש לקיש, לעניין זה, ארץ ישראל נחשבת כשלושה מקומות, [יהודה גליל ועבר הירדן], ובכל אחד מהמקומות אין עושים שלוש ערים נידחות. אבל עושים בכל אחד מהמקומות שתי ערים נידחות, **ואם כן בכל ארץ ישראל עושים שש ערים נידחות**.

ולדעת רבי יוחנן, לעניין זה, כל ארץ ישראל נחשבת כמקום אחד, ולכן אין עושים שלוש ערים נידחות, אפילו כל אחת מהן בחלק אחר של הארץ, כגון אחת בגליל, אחת ביהודה, ואחת בעבר הירדן. אבל עושים בכל ארץ ישראל שתי ערים נידחות, **ובלבד שלא יהיו שתיהן באותו חלק של הארץ**, כגון שתיהן ביהודה או שתיהן בגליל, אלא אחת ביהודה ואחת בגליל. [והטעם לכך שאין להרבות בערים נידחות שלא תהא ארץ ישראל

בְּלִי וְכֵן תַּעֲשׂוּ", ללמד, שקידוש המקדש לדורות הבאים, כקידוש המקדש בזמן משה, וכשם שבזמן משה, נתקדש המשכן על פי [מלך ונביא] וסנהדרין גדולה, שהרי נתקדש על ידי משה, שהיה [מלך ונביא] ושקול כנגד סנהדרין גדולה, כך לדורות הקדושה חלה על פי [מלך ונביא] וסנהדרין גדולה של שבעים ואחד.

- ואף שבפסוק הזה נאמר "וְכֵן תַּעֲשׂוּ", גם על בניין המשכן, וגם על תבנית כל כליו, מכל מקום מה שנאמר "וְכֵן תַּעֲשׂוּ", ללמד שהקידוש של דורות הבאים, יהיה באותו אופן שהיה הקידוש בזמן משה, אינו אלא על בניין המשכן והמקדש, **אבל הכלים של הדורות הבאים, מתקדשים בעבודתם בלבד, שנאמר בכלים, "אֶת פֶּלַי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָּם בַּקֹּדֶשׁ"**, ללמד שהשירות [=העבודה] בהם בלבד, **מקדש אותם**, ואינם צריכים לדבר נוסף, אף לא למשיחה ככלים הראשונים, שנאמר בהם "וַיִּמְשְׁחֵם וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם", כי ממה שנאמר בהם "אֹתָם", יש ללמוד, שדווקא אותם משחו, [וקידשו על פי מלך ונביא וסנהדרין גדולה], אבל לדורות, אין צריך משיחה [ושאר דברים], והעבודה בהם בפני עצמה מקדשת אותם.

העמדת בתי דינים ושוטרים בישראל

נאמר בתורה, "שִׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱקִיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוֹ אֶת הָעָם מִשִּׁפְט צְדָק".

ומכאן למדו חכמים, שיש להעמיד שופטים [=סנהדרין של עשרים ושלושה לדון דיני נפשות], **ושוטרים** [=החובטים במקלות על פי השופטים לכל מי שאינו שומע], **לכל שבט ושבט, ולכל עיר ועיר**, [ואם יש בעיר אחת שני שבטים, עושים בה שני בתי דינים, אחד לכל שבט].

ובתי דינים אלו מתמנים **על פי הסנהדרין הגדולה של שבעים ואחד**, שכן מצינו בימי משה, שהעמיד בתי דינים, והוא שקול כסנהדרין של שבעים ואחד.

רבי יהודה אומר, ממה שנאמר "תִּתֶּן לָךְ", יש ללמוד, שאחד ממנו **על כולם**. רש"י מפרש שהכוונה לסנהדרין גדולה של שבעים ואחד, הממונה על כל השאר. וי"מ שהכוונה לנשיא הממונה על כולם. **ותוס' מפרשים** שהכוונה למופלא שבבי"ד, שלדעת רבי יהודה בכל בי"ד, מלבד מניין הדיינים שבה, היה עוד זקן מופלג בחכמה, הנקרא מופלא שבבי"ד. (מתוך דברי תוס' כאן, משמע, שבכל סנהדרין היה מופלא שבבי"ד, אולם בדף ג' כתבו התוס', שבכל סנהדרין גדולה היה מופלא שבבי"ד).

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	--	--	--

"וְאַצְלַתִּי מִן הַרוּחַ אֲשֶׁר עֲלֶיךָ וְשִׁמְתִי עֲלֵיהֶם".

[קרחת מיושבים].

"וַיִּשְׁאַרוּ שְׁנֵי אַנְשִׁים בַּמַּחְנֶה"

יש אומרים בקלפי נשתיירו, שבשעה שאמר לו הקב"ה למשה, "אֶסְפָּה לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל", בירר משה ששה זקנים מכל שבט, והביא שבעים ושנים פתקים, על שבעים כתב 'זקן', ושנים הניח חלק, בללם ונתנם בקלפי, ואמר להם, בואו וטלו פתקיכם, כל מי שעלה בידו 'זקן', אמר לו משה, כבר קידשך שמים, ומי שעלה בידו חלק, אמר לו משה, המקום לא חפץ בך, אני מה אעשה לך.

ושנים מאותם שבעים שהלכו ליטול פתק מהקלפי, עלה בידם חלק, ונשתיירו בקלפי **שני פתקים**, שהיה כתוב בהם 'זקן', שהיו של **אלדד ומידד**, **שלא הלכו ליטול, משום שנתיירו שלא יעלה בידם חלק**.

ורבי שמעון אומר, במחנה נשתיירו, שבשעה שאמר לו הקב"ה למשה, "אֶסְפָּה לִּי שְׁבָעִים אִישׁ", אמרו אלדד ומידד, **אין אנו ראויים לאותה גדולה**.

אמר הקב"ה, הואיל ומיעטתם עצמכם, הריני מוסיף גדולה על גדולתכם, ומה גדולה הוסיף להם, שכל שבעים הזקנים נתנבאו ופסקו, [שנאמר בהם "וַיִּתְנַבְּאוּ" לשון עבר], ואלדד ומידד נתנבאו ולא פסקו [שנאמר בהם "מִתְנַבְּאִים" לשון הווה].

נבואת אלדד ומידד

- יי"א^א שהתנבאו, **'משה מת יהושע מכניס את ישראל לארץ'**. והסיבה ששמח משה כשמעו שהם מתנבאים, ואמר, "וַיִּמְיָן יִתְּן כָּל עַם ה' נְבִיאִים", משום שלא אמרו לו מה נבואתם, רק שהם מתנבאים.

- ואבא חנין אומר משום רבי אליעזר, שהתנבאו **על השלו**, שיעלה על המחנה.

- ורב נחמן אמר שהתנבאו **על גוג ומגוג**.

ולפי שני הביאורים האחרונים, הטעם שיהושע לא היה מרוצה מנבואתם, ואמר למשה, "אֲדַנִּי מֹשֶׁה כָּלְאִים", כי אין דרך ארץ שיתנבאו, כי הדבר דומה לתלמיד המורה בפני רבו. (יתכן ששונה נבואתם מנבואת שבעים הזקנים, שהזקנים היו עם משה, מה שאין כן אלו, שהתנבאו בפני עצמם).

"אֲדַנִּי מֹשֶׁה כָּלְאִים", כלומר, הטל עליהם צרכי ציבור, ונבואתם

^א יתכן שזו דעת רבי שמעון.

פעמים רב היה אומר, דווקא ביי"ד אחד אינו עושה דין עיר הנידחת בשלוש ערים [במקום אחד], אבל אם מתו הדיינים הראשונים שעשו דין עיר הנידחת בשתי ערים [במקום אחד], ונתמנו **דיינים אחרים** תחתיהם, האחרונים **עושים דין עיר הנידחת בעוד שתי ערים** [במקום הראשון], וכן לעולם, כל ביי"ד ראוי לעשות דין עיר הנידחת בשתי ערים [נוספות, במקום שעשו את הראשונות].

ופעמים רב היה אומר, לעולם לא יעשו דין עיר הנידחת בשלוש ערים [במקום אחד], **אפילו על ידי כמה בתי דינים**, ומאחר שעשו בשתי ערים דין עיר הנידחת [במקום אחד] שוב לא יעשו [במקום זה] עיר הנידחת לעולם. [והטעם לכך שאין להרבות בערים נידחות שלא תהא ארץ ישראל קרחת מיושבים].

דף י"ז

מניין הדיינים בסנהדרין הגדולה

לדעת חכמים, סנהדרין גדולה היתה של **שבעים ואחד** דיינים, שנאמר, "וַיֵּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֶסְפָּה לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל", הרי כאן שבעים, ונאמר "וַיִּנְשְׂאוּ אֶתְךָ בְּמִשְׁאֵ הָעָם", כלומר הם ידונו יחד עם משה, הרי כאן שבעים ואחד דיינים.

ואין לומר שהפסוק "וַיִּנְשְׂאוּ אֶתְךָ", בא ללמד, שיהיו הדיינים מיוחסים, כדברי רבי יהודה, כי דין זה יש ללמוד ממה שנאמר בסנהדרין קטנה "וַיִּנְשְׂאוּ אֶתְךָ".

ולדעת רבי יהודה, סנהדרין גדולה היתה של **שבעים** דיינים, שנאמר, "וַיֵּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֶסְפָּה לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל", ומה שנאמר, "וַיִּנְשְׂאוּ אֶתְךָ בְּמִשְׁאֵ הָעָם", לא בא ללמד שידונו עם משה אלא שיהיו דומים לו בכך שיהיו מיוחסים כמותו.

ומכל מקום גם רבי יהודה מודה, שנוסף לשבעים הדיינים, היה זקן אחד, שהוא מופלא שבבי"ד, כמבואר בדף ט"ז, אלא שהוא אינו ממניין הסנהדרין (תוס' בדף ג').

"וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ" משום שכינה

יי"מ שמה שנאמר בעניין הזקנים, "וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ", הכוונה **שיעמדו עם משה חוץ לאהל, ולא יכנסו, משום השכינה שבאהל**.

וי"מ שמה שנאמר בעניין הזקנים, "וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ", הכוונה **שיעמדו עם משה, כדי שתשרה עליהם השכינה, ככתוב**

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ. ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	---	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

בהלכה, מכל מקום אינו נמנה עמהם, וכאילו יש כאן רק עשרים ושנים דיינים, ומוסיפים עליהם עוד שנים, ודנים בעשרים וארבעה דיינים.

ב. לדעת רבי יהודה, סנהדרין גדולה היא ביי"ד שקול של שבעים דיינים. [וטעמו מבואר בדף ג'].

הטיה לרעה על פי שנים אפשרית רק ביי"ד שקול

כבר נתבאר לעיל, שאין מחייבים בדיני נפשות, אלא כשרבו המחייבים על המזכים לכל הפחות בשנים.

אולם ביי"ד של עשרים ושלושה הדבר לא יתכן. כי אם המחייבים שנים עשר, והמזכים אחד עשר, המחייבים יתרים על המזכים באחד. ואם המחייבים שלושה עשר, והמזכים עשרה, המחייבים יתרים על המזכים בשלושה.

ורק כשביי"ד שקול יתכן שיהיו המחייבים יתרים על המזכים בשנים, כגון כשאחד הדיינים אמר איני יודע והוסיפו שנים אחרים שיחד עם עשרים ושנים הראשונים הם עשרים וארבעה דיינים. או לדעת רבי יהודה בסנהדרין גדולה, שלדעתו היא ביי"ד שקול של שבעים דיינים.

סנהדרין שראו כולם לחובה

אמר רב כהנא, סנהדרין שכולם חייבו את הנידון, פוטרים אותו, משום שהדין הוא, שאין גומרים את הדין לחובה בו ביום, אלא למחרת, שמא בינתיים ימצאו לו זכות. וכשכולם מחייבים אותו, מסתבר שלא ימצאו לו שום זכות, ואי אפשר לקיים בו את הדין הזה, של הלנת הדין למציאת זכותו.

דברים שחייבים להיות בדייני הסנהדרין

לדעת רבי יוחנן, אין מושיבים בסנהדרין, אלא מי שיש בו את המעלות הבאות: (א-ב) **בעלי קומה**, ובעלי מראה, [שתהא אימתם מוטלת על הבריות]. (ג) **בעלי חכמה**. (ד) **בעלי זקנה**. (ה) ובעלי **כשפים**, [שיוכלו להמית מכשפים הבוטחים בכשפיהם להינצל מביי"ד, ושיוכלו לגלות את המכשפים המסיתים ומדיחים בכשפיהם כמו הנוצרים]. (ו) **יודעים בשבעים לשון**, [שיוכלו להבין עדות בכל לשון, שאם לא יבינו את העד, ויצטרכו למתורגמן, לא יוכלו לקבל את העדות, משום שנחשבת כעד מפי עד, שאין מקבלים אותה]

ומתוך דברי רבי יוחנן נראה, שהוא מצריך שכל הדיינים יהיו יודעים בשבעים לשון. אולם יש אומרים שדי אם יהיו בסנהדרין שלושה היודעים לדבר שבעים לשון, ועוד אחד המבין. ויש

כלה מאליה, שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה.

סנהדרין קטנה יש בה עשרים ושלושה דיינים

א. על עשרת המרגלים, שחטאו בהוצאת דיבה על הארץ, נאמר, "עַד מְתֵי לְעֵדָה הֶעֱצָה הָאֱלֹהִים", ומכאן יש ללמוד שעשרה קרויים עדה.

ב. בפרשת רוצח נאמר, "וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה ... וְהִצִּילוּ הָעֵדָה", כלומר בביי"ד שדן את הרוצח יש עדה של דיינים מחייבים, ועדה של דיינים מזכים, ומכאן יש ללמוד, שכל סנהדרין קטנה, צריך שתהא ראויה לכך, שיהיו בה עשרה מחייבים ועשרה מזכים, סך הכל עשרים דיינים.

ג. לעניין הכרעת הדין ביי"ד נאמר, "לֹא תִהְיֶה אֶחָדֵי רַבִּים לְרַעַת ... אֶחָדֵי רַבִּים לְהֵטֹת", וממה שנאמר "לֹא תִהְיֶה אֶחָדֵי רַבִּים לְרַעַת", יש ללמוד שדווקא לחובה אין הולכים אחר הרוב, אבל לזכות הולכים אחר הרוב, ואם כן, למה נאמר "אֶחָדֵי רַבִּים לְהֵטֹת", הלא ללמד שלזכות הולכים אחר הרוב אין צורך, אלא ללמד שאפילו לחובה הולכים אחר הרוב, וכדי שלא יהיו הכתובים סותרים זה את זה, על כרחך, כך כוונת הכתוב, "לֹא תִהְיֶה אֶחָדֵי רַבִּים לְרַעַת", כשהמחייבים מרובים על המזכים באחד, אבל "אֶחָדֵי רַבִּים לְהֵטֹת" אפילו לרעות, כשהמחייבים מרובים על המזכים בשנים.

ד. דבר נוסף שיש ללמוד מהכתוב הנ"ל הוא, שאין עושים ביי"ד שקול, כלומר ביי"ד שיכול להיחלק מחצה לזכות ומחצה לחובה, שאם כן, לא יתכן שתהיה הטייה לטובה על פי אחד. [ובדף ג' נכתב, שהדין הזה למד מהכתוב, "לְגִטֹּת אֶחָדֵי רַבִּים לְהֵטֹת", הבא ללמד שיש לעשות ביי"ד נוטה].

ה. ומאחר שכל ביי"ד צריך שיהיה ראוי שיהיו בו עשרה מזכים, [כמבואר באות ב'], וגם צריך שיהיה ראוי שיהיו בו המחייבים מרובים על המזכים בשנים, [כמבואר באות ג'], על כרחנו צריך שיהיו ביי"ד עשרים ושנים דיינים, עשרה מזכים ושנים עשר מחייבים, ומאחר שאין עושים ביי"ד שקול, [כמבואר באות ד'], יש להוסיף עוד דיון, הרי כאן עשרים ושלושה דיינים.

מתי עושים ביי"ד שקול

א. הכל מודים, שאם אחד הדיינים אמר, שאינו יודע מה לפסוק, הרי זה כמי שאינו, ושוב אין מקבלים את דבריו אם חוזר ואומר [מחייב אני], ואפילו אם מבאר מדוע אמר מתחילה שאינו יודע לפסוק, ומראה צדדים שהיו לו לכאן ולכאן, ולא שהיה כאלם

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

מוכח שאינו רב הונא, [כגון שאומר רב הונא דבר בשם אמרי בי רב], **שאז אמרי בי רב הוא רב המנונא. ולפירוש רבינו תם, תמיד הוא רב הונא**, ונקרא כן כשאמר דברים בשם רבו רב.

אמרי במערבא [=בארץ ישראל] – הוא רבי ירמיה.

שלחו מתם [=שלחו מארץ ישראל] – הוא רבי אלעזר.

מחכו עלה במערבא – הוא רבי יוסי ברבי חנינא.

כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו

אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה

(א) **בי"ד מכים ועונשים.**

(ב) **קופה של צדקה**, נגבית בשנים, ומתחלקת בשלושה.

(ג) **בית כנסת.**

(ד) **בית מרחץ.**

(ה) **בית הכסא.**

(ו) **רופא** [למול תינוקות].

(ז) **אומן** [=מקיד דם].

(ח) **לבלר** [=לכתוב ספרים].

(ט) **טבח**. [רש"י לא גורס טבח, ומפרש, שקופה של צדקה יש בה שני דברים. א] נגבית בשנים. [ב] מתחלקת בשלושה.

(י) **מלמד תינוקות.**

(יא) משום רבי עקיבא אמרו, אף מיני פירות, שהם מאירים את העינים.

מניין אנשי העיר שיש להיות בה

סנהדרין [קטנה של עשרים ושלושה]

לדעת תנא קמא, אם יש בעיר 120 בני אדם היא ראוייה לסנהדרין. וכך החשבון. 23 דייני הסנהדרין. ועוד שלוש שורות של עשרים ושלושה תלמידים היושבים לפניהם [כפי שיתבאר בעזרה"י בדף ל"ז], סך כל התלמידים 69. ו-10 בטלנים של בית הכנסת, [שבכל מקום צריך שיהיו עשרה בני אדם בטלנים מכל מלאכה, להיות מזומנים לבית הכנסת שחרית וערבית, שכשהקב"ה בא לבית הכנסת, ואינו מוצא שם עשרה, מיד כועס]. ו-2 סופרי הדיינים, הצריכים לכתוב את דברי המזכים ודברי המחייבים, [כפי שיתבאר בעזרה"י בדף מ']. ו-2 חזנים [=שמשי בי"ד] להלקות

אומרים שדי אם יהיו בסנהדרין **שנים** היודעים לדבר שבעים לשון, ואחד המבין. ויתכן שרבי יוחנן דיבר בסנהדרין גדולה, והם דברו בסנהדרין קטנה.

ולדעת רב יהודה אמר רב, אין מושיבים בסנהדרין, אלא מי **שיודע לטהר את השרץ**, כרב שטיהר את השרץ בקל וחומר מנחש.

רש"י מפרש, שיש לטהר את השרץ **מטומאת שרצים האמורה בו**, בקל וחומר, מה נחש החמור, שממית ומרבה טומאה, אינו מטמא במותו, שרץ הקל, שאינו ממית, ואינו מרבה טומאה, לא כל שכן.

ורבינו תם הקשה, מה לנו בחריפות של הבל, לטהר מה שטימאה התורה בפירוש, ולכן הוא **מפרש**, שיש לטהר את השרץ **מטומאת נבילות**, שלא יטמא כזית ממנו במשא כנבילה, בקל וחומר, מה נחש שממית, ומרבה טומאה, טהור מטומאת נבילות, שרץ הקל, לא כל שכן.

כינויי החכמים

הלומדים לפני החכמים – הוא לוי הלומד לפני רבי.

הדנים לפני החכמים – הם (א) שמעון בן עזאי, (ב) ושמעון בן זומא, (ג) וחנן המצרי, (ד) וחנינא בן חכינאי. ולדעת רב נחמן גם (ה) **שמעון התמני**. וכל אלו לא באו לכלל זקנה ויושבים בקרקע לפני הזקנים ודנים עימם בהלכה.

רבותינו שבבבל – הם רב ושמואל.

רבותינו שבארץ ישראל – הוא רבי אבא.

דייני גולה – הוא קרנא.

דייני דארץ ישראל – הם רבי אמי ורבי אסי.

דייני דפומבדיתא – הוא רב פפא בר שמואל.

דייני דנהרדעא – הוא רב אדא בר מניומי.

סבי דסורא – הם רב הונא ורב חסדא.

סבי דפומבדיתא – הם רב יהודה ורב עינא.

חריפי דפומבדיתא – הם עיפה ואבימי בני רחבה.

אמוראי דפומבדיתא – הם רבה ורב יוסף.

אמוראי דנהרדעא – הוא רב חמא.

נהרבלאי מתנו – הוא רמי בר ברבי. [וי"ג רבי בר ברוכי].

אמרי בי רב – לפירוש רש"י, בדרך כלל הוא רב הונא, אלא אם כן

פרק שני כהן גדול

דף י"ח

סידור פרק כהן גדול אחרי פרק דיני ממונות

כתבו התוס', אחרי ששינו בסוף פרק ראשון, 'אין דינים כהן גדול אלא על פי ביי"ד של שבעים ואחד', ממשיך התנא לשנות שאר דיני כהן גדול, ואחר כך דיני מלך, ואחר כך בפרק שלישי, חוזר לענייני מסכת סנהדרין.

התקוֹשָׁשׁוּ וְקוֹשׁוֹ

אמר ריש לקיש, אמר הכתוב, "הַתְּקוֹשָׁשׁוּ וְקוֹשׁוֹ", מכאן שיש לאדם לקשט עצמו תחילה, [כלומר ליישר דרכיו], ורק אחר כך לקשט אחרים, [כלומר ליישר דרכי אחרים], ואם כן אין ראוי לדון אחרים, אלא מי שאפשר לדון אותו.

כהן גדול דן ודינים אותו

כהן גדול יושב בסנהדרין, ודן, ככל שאר ישראל הכשרים לדון, [ורק בעיבור השנה אינו יושב, מטעם שיתבאר בעז"ה בהמשך].

כהן גדול נידון על ידי ביי"ד ככל ישראל. אלא שיש חילוק אחד בינו לשאר ישראל, שכשהוא נידון דיני נפשות, אינו נידון בביי"ד של עשרים ושלושה כשאר ישראל, אלא בביי"ד של שבעים ואחד, שנאמר "וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל יְבִיאוּ אֵלָיֶךָ" [כמבואר בדף ט"ז].

ודווקא כשהוא נידון בדיני נפשות, שגם הדין הוא דבר גדול, הוא נידון בביי"ד של שבעים ואחד, אבל בשאר דינים, כגון שעבר על עשה ולא תעשה, דינו ככל ישראל, ואינו נידון בביי"ד של שבעים ואחד.

הרוצח בשגגה שגולה לעולם

מי שהרג בשגגה, גולה לעיר מקלט, עד מות הכהן הגדול, [או עד מות משוח שעבר. וי"א גם מות משוח מלחמה], שהיו בעולם בשעת גמר דינו.

ואם בשעת גמר דינו לא היו בעולם אחד מהכהנים הללו, אף שנתמנו אחר גמר דינו, אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם, ואפילו ימותו בעודו שם.

ואין חילוק בדין זה, בין אם היה ההורג בשוגג הדיוט או שהיה כהן גדול. וזה וזה גולים לעיר מקלט, ואף שכשהוא כהן גדול,

החייב, ולהזמין בעלי דינים לדין, ו-2 בעלי דינים. ו-2 עדים. ו-1 שראויים להזים את העדים אם ישקרו, שעל ידיהם יתייראו העדים מלשקר. ועוד 2, שמא ישכור החייב שני זוממים, להזים בשקר את העדים, ויהיו אלו ראויים להזים את הזוממים. ועוד 5 לצורך קופה של צדקה, שנגבית בשנים ומתחלקת בשלושה. ועוד 1, שיהיה רופא, ואומן, ולבלר, ומלמד תינוקות.

ולדעת רבי נחמיה, אם יש בעיר 230 בני אדם היא ראויה לסנהדרין, שכל דיין צריך להיות לכל הפחות שר של עשרה בני אדם, שהיא השררה הקטנה ביותר שמצינו, אבל בפחות מעשרה לא מצינו שררה.

דף י"ח

ולדעת רבי, אם יש בעיר 277 או 278 בני אדם, היא ראויה לסנהדרין. וטעם הדבר, כי כשאחד הדיינים אומר איני יודע, מוסיפים עליהם עוד שנים, ואם אחר כך נחלקו הדיינים בשווה, מוסיפים עליהם עוד זוגות, עד שיהיו כמניין סנהדרין גדולה, 70 כדעת רבי יהודה, ו-71 כדעת חכמים, ואם כן, יש להוסיף על שיעורו של רבי נחמיה 47 כדעת רבי יהודה, ו-48 כדעת חכמים^א.

מניין דייני ישראל

כתוב בתורה, "וְשִׁמְתָּ עֲלֵהֶם שְׁרֵי אֲלָפִים שְׁרֵי מֵאוֹת שְׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׁרֵי עֶשְׂרֵית", ומאחר שהיו בני ישראל שש מאות אלף, נמצא, שהיו 600 שרי אלף. 6,000 שרי מאות. 12,000 שרי חמישים. 60,000 שרי עשרות. סך כל השרים 78,600.

י"מ ששרי עשרות היו בני עשרים עד ששים, שהם במניין שש מאות אלף של בני ישראל, אבל שאר השררות היו זקנים מששים שנה.

וי"מ שכל השררות היו בני עשרים עד ששים, אלא ששרי האלפים היו גם שרי מאות, ושרי חמישים, ושרי עשרות, שהחשובים שבשרי העשרות היו גם שרי חמישים, והחשובים שבהם היו גם שרי מאות, וכן הלאה לפי חשיבותם.

סליק פרק דיני ממונות

^א ולא זכיתי להבין זאת, הלא ממה נפשך, אם צריך שגם הדיינים הנוספים יהיו שרי עשרות, אם כן, לדעת רבי יהודה צריך שיהיו בעיר 700 בני אדם, ולדעת חכמים 710 בני אדם, ואם אין צריך שיהיו הנוספים שרי עשרות, למה לא די ב-230, ויבואו הדיינים הנוספים מתוך בני העיר.

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

כי עדיין לא אמר כלום, והגדול יוכל לומר אחר כך מה שירצה.

אולם תקנה זו אינה מועילה אלא כשהמלך אינו יושב עימהם, אבל כשהמלך עימהם, אין זה מכבודו לדבר לבסוף, ומאחר שידבר ראשון, שוב לא יוכלו לסתור דבריו. ואם יאמר דעתו לחובה, לא יכלו לזכות את הנידון, ולכן אמרו חכמים, שאין מושיבים מלך לדון עם הסנהדרין.

אין מושיבין מלך בעיבור שנה

אין מושיבים מלך בין הדנים אם לעבר את השנה, כי המלך חפץ שתתעבר, ואם כן הוא נוגע בדבר.

והטעם לכך, כי הוא חפץ שתתעבר השנה, [משום אפסניא, כלומר] משום שהמלך רגיל לחלק ממון לחיילותיו סכום קבוע לכל שנה, בין תתעבר ובין לאו, ולפיכך, ככל שיתעברו יותר שנים, כך טוב לו, שמשלם את הממון הקבוע, לזמן רב יותר.

אין מושיבין כהן גדול בעיבור שנה

אין מושיבים כהן גדול בין הדנים אם לעבר את השנה, כי הכהן הגדול אינו רוצה שתתעבר, ואם כן הוא נוגע בדבר.

והטעם לכך שאינו חפץ שתתעבר השנה, משום צינה, שכשתתעבר השנה, יהיה יום כיפור הבא מאוחר יותר, וכבר יהיה חורף, והוא צריך לטבול ביום כיפורים חמש טבילות, כשיהיה קר [כפירוש רש"י], וגם הרצפה קרה, ויתקרב ממנה, בעבודה שעובד לבדו כל היום יחף, [כפירוש תוס'].
חודש אדר כפי סברת הרועים

רועה בקר אחד אמר, אם בכיר [=אם חטים שנזרעו בתחילת החורף] **ולקיש** [=ושעורים שנזרעו עתה] **כחדא יינץ** [=יצמחו עתה בזמן אחד מחמת חום הקרקע], **דין הוא אדר** [=זהו אדר], ואם לאו, לית דין אדר אלא שבט.

ורועה בקר שני אמר, אם תור בצפר בתלג ימות [=אם בבקר יהא הקור חזק, עד שיהא השור קרוב למות מחמת הצינה], **ובטיהרא בטול תאינה ידמוך** [=ובצהרים יגדל כח החום, עד שיהא השור שוכב בצל התאנה מחמת החום], **ישלח משכיה** [=ויפשיט עורו, כלומר יתחכך בתאנה מחמת החום], **דין הוא אדר**, ואם לאו, לית דין אדר אלא שבט.

ורועה בקר שלישי אמר, אם קידום תקיף לחדא יהא יפח בלועך נפיק לקיבליה [=אם כבר תשש החורף כל כך שכשיהא רוח מזרחית חזקה מאד והיא מביאה צינה, ואתה מנשב בפך ויוצא

יש סברא לומר, שלא יגלה, כי אין תקנה לגלותו, שהרי במיתת מי ישוב מעיר גלותו, [אם במיתת עצמו, אין לו תועלת בכך. ואם במיתת אחר, הלא אין עתה עוד כהן גדול זולתו], **ומכל מקום הוא גולה, שנאמר "לָנוֹס שְׁמָהּ כָּל רֹצֵחַ"**, לרבות כהן גדול שהרג.

הפטורים מהשבת אבדה

בפרשת מציאת אבדה נאמר, "לא תוכל להתעלם", והרואה אבדה, ואינו מתעסק בה להשיבה לבעליה, עובר באיסור זה. אולם יש יוצאים מן הכלל,

א. כגון מי שאין מכבודו להתעסק באבדה, כזקן שמצא בהמה, ואין מכבודו להתעסק בה, [ופטור מלהשיב, כי נאמר "וְהִתְעַלְמֹתָ", ללמד שפעמים מותר להתעלם מהאבדה].

ב. וכגון מי שיש לו איסור להתעסק באבדה, ככהן, והאבדה במקום טומאה, שאסור לו להיכנס לשם.

ג. וכגון מי שיש לו הפסד ממון בהשבת האבדה, שעוסק במלאכה ששכרה מרובה, ואם יבטל ממנה, יפסיד יותר מכל שווי האבדה.

עדות של כהן גדול

כהן גדול היודע עדות בענייני איסור והיתר או קידוש החודש, מחויב לבוא להעיד, אף שאין מכבודו לבוא לבי"ד לעמוד בפניהם, משום ש"אין חִקְמָה וְאִין תְּבוּנָה וְאִין עֶצְהָ לְגַדְדָּהּ", כלומר מאחר שהעדות היא לכבוד ה', להעמיד את התורה ודיניה, אין חוששים לכבוד שום אדם אפילו הוא כהן גדול.

וכשהוא יודע עדות לחבירו בדיני ממונות, אינו מחויב לבוא להעיד לו, כי אין זה מכבודו, [והרי הוא זקן שפטור מהשבת אבדה שאין דרכו להתעסק עמה]. **אבל כשהוא יודע עדות לבן המלך, והמלך רוצה שיבוא להעיד לבנו, המלך בא ויושב עם הסנהדרין, והכהן הגדול בא ומעיד לפניהם, ואין לו פחיתות כבוד, משום שהוא מעיד בפני המלך**, [וכשיגמור עדותו, ילך המלך, וידונו הדיינים על פי עדות הכהן הגדול].

אין מושיבים מלך להיות דיין עם הסנהדרין

והטעם לכך, משום שנאמר, "וְלֹא תֵעָנֶה עַל רֵב", ללמד, שאין דיין רשאי לסתור דברי חבירו הגדול ממנו, [ובכלל הדין הזה, שאין הדיינים רשאים לסתור דברי המלך שהוא גדול מהם].

ומחמת הדין הזה, שהקטן אסור לסתור דברי הגדול, אמרו חכמים, שתחילה יאמרו דעתם הקטנים, ואחר כך הגדולים, שבאופן הזה, כשהקטן אומר דעתו, אינו סותר דברי הגדול ממנו,

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

שלא יגרום לעצמו לצאת מקדושתו, ולהיטמא במת.

לדעת רבי יהודה, מחמת הציווי הזה לא יצא אחר המיטה כלל,

שמה מחמת צערו יטמא במת.

ולדעת רבי מאיר, רשאי לצאת אחר המיטה, ובלבד שיתרחק

מהמיטה בשיעור כזה, שלא יהיה עם נושאי המיטה באותו

מבוי, אלא כשהם יוצאים ממבוי ראשון, רק אז הוא נכנס בו,

וכשהם יוצאים מהשני, רק אז הוא נכנס בו, ומלווה כך עד

שיגיעו לשער העיר, [אבל חוץ לעיר שאין מבואות, אין היכר

להרחקתו מהמיטה, ולא ילווה כלל].

שורה שעושים בחזרה מקבורת המת

בראשונה, כשהיו חוזרים מקבורת המת, היו האבלים עומדים

במעמדם, וכל העם עוברים על פניהם בשורה, ומנחמים אותם.

והיו שתי משפחות בירושלים מתגרות זו בזו, זאת אומרת אני

עוברת תחילה, וזו אומרת אני עוברת תחילה. **התקינו שיהיו**

העם עומדים בשורה, והאבלים עוברים.

ורבי יוסי החזיר את הדבר ליושנו בציפורי, שיהיו אבלים

עומדים וכל העם עוברים.

ורבי יאשיה רבה אמר לרב מנשיא בר עות בבית עלמין של

הוצל, שאפשר לעשות כך, ואפשר לעשות כך.

ועוד אמר רבי יאשיה, שאין שורה פחותה מעשרה, ואין אבלים

מהמניין.

ועוד מבואר בסוגיה, [שכשהעם עוברים והאבלים עומדים],

האבלים משמאל המנחמים הם עומדים.

כהן גדול בשורה

כשהכהן גדול עובר בשורה לנחם את האבלים, הסגן [הקרוי גם

ממונה], **ומשוח שעבר, [כגון שארע בזה פסול, ומשחו אחר תחתיו,**

וכשחזר זה עבר המשוח], שניהם הולכים מימינו של הכהן הגדול,

וראש בית אב, ושאר העם משמאלו של הכהן הגדול. נמצא

שהכהן הגדול ומלוויו לא הלכו ממש באותה שורה של שאר

העם, אלא מעט ימינה משאר העם.

וכשהכהן הגדול אבל, ועומד להתנחם מהשורה, כל העם

עוברים משמאלו, [ככל שאר האבלים], ומשום כבודו. הסגן עומד

הגמרא משמע, שהכל מודים שכונות הציווי לעשיית גדר שלא יטמא, ולא נחלקו אלא מהו

הגדר.

לקראתה, ונפחתך קשה מן הרוח ומחממתה], **דין הוא אדר, ואם לאו**

לית דין אדר אלא שבט.

ועיברו חכמים את אותה שנה, [ונתקיימו בכך דברי הרועים], ולא

משום שסמכו חכמים על דברי הרועים הללו עברו את השנה, אלא

משום שלפי דרכי העיבור היתה השנה צריכה להתעבר, אבל

דברי הרועים אינם כלום, שהרי פעמים החום מקדים, ופעמים

הוא מאחר, ופעמים הפירות מקדימים, ופעמים הם מאחרים,

שהרי הדברים הללו שאמרו תלויים בחודשי החמה, וכשמעברים

את השנה יקדים החורף, וכשלא יעברו הוא יאחר, ורק בדרך

מקרה ארע שבאותה שנה היה אדר כפי שאמרו הרועים.

יבום וחליצה בכהונה גדולה

כשהכהן הגדול מת בלא בנים, אשתו זקוקה לייבום או חליצה,

ואחד מאחיו חולץ או מייבם את אשתו.

וכשמת אחיו של הכהן הגדול בלא בנים, ואשת אחיו זקוקה

לייבום או חליצה, **הכהן הגדול חולץ לאשת אחיו, אבל אינו**

מייבם אותה, משום שכהן גדול אסור באלמנה.

אם היתה אשת אחיו שמת נשואה לאחיו, ועתה היא אלמנה מן

הנישואין, הכהן הגדול אסור לייבם אותה מהתורה, ואף על פי

שיש מצווה בייבום, ובכל מקום מצוות עשה דוחה איסור לא

תעשה, וטעם האיסור, כי אלמנה מן הנישואין יש בה לכהן גם

איסור עשה, [שמצווה לשאת בתולה ולא אלמנה], וגם איסור לא

תעשה, [שאסור לשאת אלמנה], ואין מצוות עשה [כגון של יבום],

דוחה איסור עשה ולא תעשה.

ואם היתה אשת אחיו שמת מאורסת לאחיו, ועתה היא אלמנה

מן האירוסין, ועודה בתולה, אינה אסורה לו אלא באיסור לא

תעשה, [שאסור באלמנה], **ומן התורה מותר לו לבוא עליה ביאה**

ראשונה, שמקיים בה מצוות יבום, משום שמצוות עשה זו דוחה

את האיסור, **ומכל מקום אף את זו לא ייבם, שמא יבוא עליה**

פעמים נוספות אחר שייבם אותה, ובביאות אלו אין מצווה, רק

איסור אלמנה, [שאין מצוות יבום אלא בביאה הראשונה].

דף י"ט

כהן גדול אינו נטמא לקרובים

כהן גדול שמת לו מת, מוזהר בתורה, "ומן המקדש לא יצא ולא

יחלל את מקדש אֶקִיּוּ", והכוונה היא^א, שיעשה חיזוק וגדר לכך,

^א במשנה פירש רש"י, שלדעת רבי יהודה, כוננת הציווי שלא יצא מהמקדש ממש, אולם מסוגית

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

אחר שמקשט עצמו].

וּרְאֵשׁ בֵּית אַב מִשְׁמָאלוּ, [אבל משוח שעבר אינו עומד אצלו, שמא תחלש דעתו של הכהן הגדול, כי יהיה סבור שהמשוח שעבר שמח באבלו משום שבעטיו, הוא אינו משמש].

כהן גדול בניחומי אבליים

עמידת בעלי הדין בשעת הדין
לפי הפירוש הראשון בתוס', **בדיני בממונות**, אין חובה שיהיו בעלי הדין בעמידה דווקא, אבל צריך שיהיו שניהם שווים, או שיהיו שניהם עומדים, או שיהיו שניהם יושבים, אבל אחד עומד ואחד יושב לא. ובדיני נפשות לעולם עומדים.

ולפירוש שני בתוס', אף **בדיני ממונות**, בשעת קבלת עדות, בעלי הדין בעמידה. [וכן בשעת גמר הדין].

תלמיד חכם או מלך בפני בי"ד

כבוד תורה עדיף על כבוד המלכות, ולעניין עמידה בדין, **תלמיד חכם אינו צריך לעמוד בפני הדיינים, ומלך צריך לעמוד בפניהם.**

תלמיד חכם או מלך המוחלים על כבודם

תלמיד חכם רשאי למחול על כבודו, כי התורה שלמד, שלו היא. והמלך אינו יכול למחול על כבודו, כי אין הכבוד שלו, אלא משום ציווי המקום, שתהא אימתו על ישראל, והמלך אינו יכול להפקיע את ישראל מהמצווה.

מעשה ינאי המלך

עבדו של ינאי המלך הרג נפש, אמר שמעון בן שטח לחכמים, תנו עיניכם בו ונדוננו, [בלא להחניף לו, ובלא לשאת פניו].

שלחו לו, 'עבדך הרג נפש'. שלח להם את עבדו שידונו אותו. שלחו לו, 'בא גם אתה', שהרי אמרה תורה, "וְהוֹעֵד בְּבִעְלָיו", ללמד שבעל הממון יהיה בשעה שדנים את ממונו. [ופירש רש"י, שצריך לבוא לשם, כי כשדנים את ממונו, גם הוא נפסד].

בא ינאי המלך וישב. אמר לו שמעון בן שטח, 'ינאי המלך עמוד על רגליך, ויעידו בך, שלא לפנינו אתה עומד, אלא לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד'. אמר לו ינאי המלך, 'לא כמו שאתה אומר אלא כמו שיאמרו חבריך', כלומר לך לא אשמע אלא אם יאמרו חבריך כמותך. **וכבשו כל שאר הדיינים פניהם בקרקע מחמת יראת המלך**, ולא אמרו לו לעמוד.

אמר להם שמעון בין שטח לשאר הדיינים, 'בעלי מחשבות אתם, יבוא בעל מחשבות, ויפרע מכם'. מיד בא גבריאל וחבטו בקרקע, ומתו. באותה שעה אמרו, מלך לא דן ולא דנים אותו, לא מעיד ולא מעידים אותו.

וּרְאֵשׁ בֵּית אַב מִשְׁמָאלוּ, [אבל משוח שעבר אינו עומד אצלו, שמא תחלש דעתו של הכהן הגדול, כי יהיה סבור שהמשוח שעבר שמח באבלו משום שבעטיו, הוא אינו משמש].

כשאחרים מנחמים כהן גדול, אומרים לו, 'אנו כפרתך', והוא אומר להם, 'תתברכו מן השמים'.

וכשכהן גדול מנחם אחרים, הוא אומר להם, 'תתנחמו'.

סעודת הבראה

סעודה ראשונה שהאבל אוכל, נקראת סעודת הבראה, ואסור לאכול משלו, אלא משל אחרים.

וכשכהן גדול אבל, ומברין אותו סעודה ראשונה משל אחרים, כל העם מסובים על הארץ, משום צערו של הכהן הגדול, אבל הוא מסב בכבוד על הספסל.

תקנות שהתקין רבי יוסי בציפורי

א. אמר רמי בר אבא, **התקין רבי יוסי בציפורי, שלא תהא אשה מהלכת בשוק ובנה אחריה**, משום מעשה שהיה, שגנבוהו רשעים מאחריה, וכשלא ראתה אותו, התחילה בוכה, אמר לה אחד מהם, בואי ואראנו לך, ונכנסה אחריו ועינו אותה.

ב. ואמר רמי בר אבא, **התקין רבי יוסי בציפורי, שיהיו נשים מספרות [=מדברות] בבית הכסא שבשדות**, [שהכל נפנים שם], משום ייחוד, שמא ילך שם אדם, וכשלא ישמע קול אדם, יכנס, ויתייחד עימהן.

מלך בדין

מעיקר הדין, לעניין דיני ממונות, **המלך דינו ככל ישראל, אחרים דנים אותו, והוא רשאי לשבת לדון אחרים, וכן הכתוב אומר, 'בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט'.**

וּכְתַבּוּ הַתּוֹסֵי שְׁדוּקָא דִּינֵי מַמוֹנוֹת הֵם דְּנִים, אבל דיני נפשות לא, שהרי אין מושיבים מלך בסנהדרין, משום "וְלֹא תִעָנֶה עַל רֵבִי", כמבואר בדף י"ח. ורק כשדנים מי שמרד בו, רשאי לשבת בדין, כי בזה אין לו בזיון שידברו אחרים לפניו, ואם כן יאמרו מה שירצו בלא שיסתרו הקטנים את דבריו, כי ידברו לפניו.

ומשום מעשה שהיה עם ינאי המלך, תקנו חכמים, שאין דנים את מלכי ישראל [אפילו דיני ממונות]. **ומאחר שאין דנים אותם, גם הם אינם רשאים לדון אחרים**, [שאין לאדם לקשט אחרים, אלא

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	---	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

כמבואר בהמשך, אף אלו בעברה]. ואף על פי שאין אדם מקדש את אחות אשתו בחיי אשתו, חלו קידושי מיכל לדוד אחר קידושי מירב לדוד, משום שבשעה שקידש את מיכל כבר מתה מירב.

ולדעת רבי יהושע בן קרחה, לא קידש דוד את מירב קידושין גמורים, כי לא קיבל שאול ממנו כלום לשם קידושיה. [אלא שהיה לו חוב לדוד, על שהבטיח למי שיכה את גלית, "יַעֲשֶׂהְנִי הַמֶּלֶךְ עֶשֶׂר גְּדוּלִי", ובכך לא יכול דוד לקדשה, שהמקדש בהלוואה אין כאן קידושין]. ואם כן מירב לא היתה אשתו של דוד, ובדין ניתנה לעדריאל, **ודוד היה מותר במיכל אחותה בחייה.** וזהו ששלח דוד "אֶל אִישׁ בִּשְׁתַּת בֶּן שָׂאוּל לֵאמֹר תִּנְחַת אֶת אֲשֶׁרִי אֶת מִיכַל אֲשֶׁר אֲרִשְׁתִּי לִי בְמִצָּה עֲרֻלוֹת פְּלִשְׁתִּים", שכוונתו לומר, מיכל אשתי, אבל מירב אינה אשתי.

קידושי דוד את מיכל

דוד קידש את מיכל במאה ערלות פלשתים, ואף על פי כן הלך שאול ומסרה לפלטי בן ליש, שלא כדין.

ו"א ששאל טעה, כי היה סבור, מאחר שדוד נתן לו הלוואה גדולה [=העושר הגדול שהתחייב שאול לתת לו], ופרוטה [=מאה ערלות פלשתים], אינה מקודשת בכך, כי המקדש במלווה ופרוטה, דעתו על המלווה, ואין אדם מקדש במלווה. אבל האמת היא שדעתו על הפרוטה, ולכן היא מקודשת.

ו"א ששאל טעה, כי היה סבור שערלות הפלשתים אינם שוים כלום, ואם כן אפילו פרוטה לא קיבל מדוד לשם קידושין, אבל האמת שהם שוים פרוטה, כי ניתן להאכילם לכלבים וחתולים, ולכן היא מקודשת.

פלטי בן ליש

מתחילה בשעה שנתן שאול את מיכל לפלטי, נכתב שמו כן, פלטי, אולם לבסוף כשיצאה ממנו, נכתב פלטיאל, על שם שפלטו א מן העבירה כל הימים שהיתה עמו, שנעץ חרב בינו לבינה, ואמר, כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב.

וכך ביאור הכתוב כשיצאה ממנו, "וַיִּלְכְּ אֶתָּה אִישָׁהּ", כלומר שנעשה לה כאישה, [לעניין שהיה מגדלה ומחבבה, אבל לא בא עליה]. "הִלֹּךְ וַיְכִיחֶה אֶחְרִיקָה", שהיה בוכה על המצווה שהלכה ממנו. "עַד בְּחָרִים", שנעשו שניהם כבחורים, שלא טעמו טעם ביאה.

עדות של מלך

מתוך הפירוש הראשון בתוס' (בדף י"ח) משמע, שהמלך אינו מעיד כלל, לא בדיני ממונות, ולא בדיני איסור והיתר.

ולפירוש השני בתוס' (הני"ל), המלך אינו מעיד בדיני ממונות, [שאין מכבודו להעיד לחבירו], **אבל בדיני איסור והיתר הוא מעיד,** [כפי שהתבאר בדף י"ח לעניין כהן גדול].

יבום וחליצה באשת מלך

כשהמלך מת בלא בנים, ואשתו זקוקה לייבום או חליצה, אחיו של המלך אינו יכול לייבם את אשתו, כי אשת המלך אסורה להדיוט. ומאחר שאינו יכול לייבם אותה, גם לחלוץ אינה חולצת. [לכאורה הטעם לכך שאינה חולצת, שכל שאינה עולה ליבום, אינה עולה לחליצה, כמבואר במסכת יבמות].

יבום וחליצה במלך

לדעת תנא קמא, כשמת אח המלך בלא בנים, ואשתו זקוקה ליבום או חליצה, המלך אינו מייבם את אשת אחיו, כי גנאי הוא למלך לקום על שם אחיו. וכמו כן אינו חולץ לאשת אחיו, כי גנאי למלך לבוא לבי"ד, ושתהא רוקקת בפניו.

ולדעת רבי יהודה, אם רצה המלך לחלוץ או לייבם, ולמחול על כבודו, רשאי, וזכור לטוב, ואף על פי שלצורך שאר דברים אין המלך רשאי למחול על כבודו, לצורך מצווה הוא רשאי.

אלמנת מלך

לדעת תנא קמא, אלמנת המלך אסורה לכל אדם, אף למלך אחר. וכשאמר הנביא לדוד, "וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת בֵּית אֲדֹנָיךָ וְאֶת נְשֵׁי אֲדֹנָיךָ בְּחִיקְךָ", אין הכוונה שישא דוד את אלמנות שאול המלך, אלא את בנותיו מירב ומיכל.

ולדעת רבי יהודה, אלמנת המלך מותרת למלך אחר. וזהו שנאמר לדוד, "וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת בֵּית אֲדֹנָיךָ וְאֶת נְשֵׁי אֲדֹנָיךָ בְּחִיקְךָ", הכוונה שישא את אלמנות שאול המלך.

קידושי דוד את מירב בת שאול

לדעת רבי יוסי, דוד קידש את שתי בנות שאול, מירב ומיכל, קידושין גמורים. [ומאחר שהיתה מירב אשת דוד, היתה אסורה לעדריאל, ובעבירה נתנה לו שאול. וכן יש לדרוש מהכתוב, "חַמֶּשֶׁת בָּנֵי מִיכַל בַּת שָׂאוּל אֲשֶׁר יִלְדָה לְעֶדְרִיאֵל בֶּן בְּרִזְלֵי הַמְּחֻלְתִּי", וכי לעדריאל ניתנה, והלא לפלטי נתנה, אלא להקיש קידושי מירב לעדריאל, לקידושי מיכל לפלטי, מה אלו בעבירה

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רוחה (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	---	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

המלך בהלוויית המת

לדעת רבי יהודה, בהלוויית המת, המלך רשאי לצאת אחר המיטה, ללוות את המת, כשם שמצינו במיתת אבנר, "וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הֵלֵךְ אַחֲרֵי הַמִּטָּה".

ולדעת תנא קמא, המלך אינו יוצא מפתח פלטרין שלו ללוות את המת, ואין ראייה ממה שיצא דוד אחר מיטת אבנר, כי הוראת שעה היתה מחמת טעם שהיה בדבר, כי יואב הרג את אבנר, והיו העם סבורים שבשליחות דוד נעשה הדבר, לכן יצא, והראה לעם את צערו ממות אבנר. וזהו שכתוב, "וַיָּבֹא כָּל הָעָם לְהַבְרֹת אֶת דָּוִד לְחֵם", והקרי הוא "להכרות", שהעם היו סבורים, שבמצוות דוד נהרג אבנר, ובאו להכרותו, ולבסוף כשהכירו שלא מאתו יצא הדבר, באו להברותו.

נשים בהלוויית המת

לדעת רבי יהודה, בהלוויית המת, הנשים אינן יוצאות לאחר המיטה, אלא לפני המיטה, שכן מצינו בדוד, שהלך אחרי מיטת אבנר, ואם הנשים הולכות אחר המיטה, ודאי לא היה דוד הולך עימהן. ואין לחוש להרהור, אף שיוצאות לפני המיטה, והאנשים אחריהן, כיון שהוא שעת צער.

ולדעת תנא קמא, הכל תלוי במנהג, אם נהגו הנשים לצאת אחרי המיטה, יוצאות, ואם נהגו לצאת לפני המיטה, יוצאות. ויתכן שגם במות אבנר יצאו הנשים אחר המיטה, ומה שנאמר, שהלך דוד אחרי המיטה עימהן, לא רק אחר המיטה הלך, אלא לפניו ואחריה, להראות לכל העם, אנשים ונשים את צערו, שנאמר, "וַיֵּדְעוּ כָּל הָעָם וְכָל יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא כִּי לֹא הִיָּתָה מִהֶמְלֶכֶת לְהַמִּית אֶת אַבְנֵר בֶּן נֵר".

ובירושלמי, יש מי שאומר, שהולכות לפני המיטה, לפי שגרמו מיתה לעולם. ויש מי שאומר, שהולכות אחר המיטה, ואנשים לפני המיטה, לפי שגנאי לבנות ישראל שישתכלו בהן אנשים.

למה נענש אבנר

לדעת רבי יהודה, אבנר נענש [למות], משום שלא מיחה בשאול, כשהרג את נוב עיר הכהנים. ורבי יצחק אומר, שאבנר מחה בשאול, אבל שאול לא שמע לו.

ולדעת רבי יצחק, אבנר נענש, משום שאיחר את מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה. שאחרי מות שאול, אבנר המליך את איש בושת על ישראל שתי שנים. ואף שעשה כן כי דרש את הכתוב, שנאמר ליעקב, "וּמְלָכִים מִחֻלְצֵינֶיךָ יֵצְאוּ", שהכוונה לשני עוניים, ועוסקים בתורה.

ואמר על כך רבי יוחנן, תקפו של יוסף, [דבר גדול שעשה, שפטפו ביצרו במעשה אשת פוטיפר], כענותנותו של בועז, [כדבר קל שעשה בועז, כשבאה אליו רות בלילה, שנאמר בו, "וַיְהִי בְּחֻצֵי הַלְּיָלָה וַיִּחְרַד הָאִישׁ וַיִּלְפַת וַיְהַנֶּה אִשָּׁה שְׁכֵבֶת מִקְּלָתָיו", ודרשו חכמים, שנעשה אברו קשה כראשי לפתות, ואף על פי כן כבש את יצרו]. ושל בועז גדול משל יוסף, כי רות פנויה היתה, ועמו במיטה, והיצר גדול יותר, ואשת פוטיפר אשת איש, ואינה עמו במיטה. ותוקפו של בועז, כעוותותו של פלטי, שבוועז התגבר פעם אחת, ופלטי שנים רבות.

וזהו שנאמר, "רְבֹבוֹת בְּנוֹת" [=יוסף ובוועז] "עָשׂוּ חֵיל" [=שהתגברו על יצרו], "וְאֵת עֲלִית עַל פְּלָנָה" [=פלטי בן ליש]. "שֶׁקֶר הַחַן" [=זה יוסף], "וְהַבֵּל הַיְפִי" [=זה בועז], "אִשָּׁה יָרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל" [=זה פלטי בן ליש].

המגדל יתום בתוך ביתו או מלמד תורה לבן חבירו

כל המגדל יתום בתוך ביתו, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. וכל המלמד בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

יעקב פדה את אברהם

ישעיה אומר, "לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אֵל בְּיַת יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם", וכוונתו לכך שיעקב פדה את אברהם מצער גידול בנים.

רש"י מפרש שהוטל על יעקב טורח השבטים, שעל אברהם היה צריך להיות מוטל אותו טורח, שנאמר לו, "וְהִרְבִּיתִי אֶת-זַרְעֲךָ", ויעקב פדאו. ותוסי מפרשים, שהיה ליעקב צער עם יוסף ואחיו וירידתם למצרים.

דף כ'

"שֶׁקֶר הַחַן וְהַבֵּל הַיְפִי אִשָּׁה יָרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל"

א. יש אומרים, שקר החן, זה יוסף, והבל היופי, זה בועז, יראת ה' היא תתהלל זה פלטי בן ליש.

ב. דבר אחר, שקר החן, זה דורו של משה, והבל היופי, זה דורו של יהושע, יראת ה' היא תתהלל, זה דורו של חזקיה. שדורו של משה ויהושע עסקו בתורה הרבה, ודורו של חזקיה יותר מהם, עד שבדקו מדן ועד באר שבע, ולא מצאו עם הארץ.

ג. דבר אחר, שקר החן, זה דורו של משה ויהושע, והבל היופי, זה דורו של חזקיה, יראת ה' היא תתהלל, זה דורו של ר' יהודה ברבי אילעאי, שהיו ששה תלמידים מתכסים בטלית אחת [מחמת עוניים], ועוסקים בתורה.

<p>כל הלומר תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	---	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

דין יציאה למלחמת הרשות מבואר בדף ט"ז.

דברים האמורים בפרשת המלך

"וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶת כָּל דְּבָרֵי ה' אֶל הָעָם הַשְּׂאֵלִים מֵאִתּוֹ מֶלֶךְ:
וַיֹּאמֶר זֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם אֶת בְּנֵיכֶם יִקַּח וְשָׂם לוֹ בְּמִרְכָּבָתוֹ וּבִפְרָשָׁיו וְרָצוּ לִפְנֵי מִרְכָּבָתוֹ: וְלָשׂוּם לוֹ שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְלַחֲרֹשׁ חֲרִישׁוֹ וְלִקְצָר קְצִירוֹ וְלַעֲשׂוֹת כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וְכָלֵי רִכְבּוֹ: וְאֵת בְּנוֹתֵיכֶם יִקַּח לְרִקְחוֹת וְלִטְבָּחוֹת וְלֹאֲפוֹת: וְאֵת שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֵת כְּרָמֵיכֶם וְזֵיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח וְנָתַן לְעַבְדָּיו: וְזֵרְעֵיכֶם וְכִרְמֵיכֶם יַעֲשֶׂה וְנָתַן לְסָרִיסָיו וְלַעַבְדָּיו: וְאֵת עַבְדֵיכֶם וְאֵת שִׁפְחוֹתֵיכֶם וְאֵת בַּחֲוִירֵיכֶם הַטּוֹבִים וְאֵת חֲמוֹרֵיכֶם יִקַּח וַעֲשֶׂה לְמִלְאכְתּוֹ: צֹאנֶיכֶם יַעֲשֶׂה וְאֵתָם תִּהְיוּ לוֹ לְעַבְדִּים."

לדעת רבי יוסי [ושמואל], **כל האמור בפרשה, מותר למלך לעשות לעם.**

והסיבה לכך שנענש אחאב, על שנטל את כרם נבות. (א) כי אין היתר למלך לקחת אלא כדי לתת לעבדיו, אבל לא לעצמו. (ב) וי"מ שאם היה נוטל מחמת דין המלוכה, היה רשאי, ולא היה נענש, אבל כשביקש מנבות שימכור לו, היה סבור שרשאי לסרב, ולכך נענש אחאב. (ג) וי"מ שלא נענש אחאב על עצם נטילת הכרם, אלא על שביקש לעשות בו עבודה זרה. (ד) והנקדן מפרש, שאין למלך היתר לקחת כרמים מהעם, אלא הרחוקים מהעיר, אבל כרם נבות שהיה אצל היכל אחאב, אסור למלך ליטול. (ה) וי"מ שדווקא שדה מקנה מותר למלך ליטול, אבל שדות אחוזה אסור. (ו) וי"מ שלא נאמרה פרשת המלך אלא למלך שנמלך על כל ישראל ויהודה ומאת המקום, ואחאב לא מלך על יהודה וגם לא מלך מאת המקום.

ולדעת רבי יהודה [ורב], **כל האמור בפרשה, אסור למלך לעשות לעם, ולא נאמרה הפרשה הזו, אלא כדי להטיל עליהם את מורא המלך, לקיים מה שנאמר, "שום תשים עליך מלך", שתהא אימתו עליך.**

ולדעת שני התנאים הללו, יפה שאלו העם להשים עליהם מלך, שהרי נצטוו על כך בתורה, "שום תשים עליך מלך". [וזה אחת משלוש המצוות שנצטוו ישראל בכניסתם לארץ, והשנייה להכרית את זרעו של עמלק, והשלישית לבנות את בית הבחירה].

ולדעת רבי אלעזר, זקנים שבדורו [של שמואל] **כהוגן שאלו, שבקשו, "תתן לנו מלך לשפוטנו", כלומר שרצו מלך לשופטם**

מלכים שיצאו מבנימין, ואיש בושת היא המלך השני. מכל מקום לא היה לו להמליך את איש בושת, אחרי שכבר נמשח דוד למלך על פי נביא. והכתוב "וּמְלָכִים מִחֻלְצֵיךָ יֵצְאוּ", יתקיים בזמן אחר.

רש"י מפרש, שמלכות ישראל היתה בטלה חמש שנים אחר מות שאול, ולאחר מכן מלך איש בושת שתי שנים, ולאחר מכן היתה חצי שנה בין מיתתו למלכות דוד על כל ישראל, ואם היה אבנר רוצה, באותו זמן היו ממליכים את דוד במקום איש בושת, והיה מקדים למלוך על כל ישראל שתי שנים ומחצה.

ותוס' מפרשים, שהיה חצי שנה בין מות שאול למלכות איש בושת, ואחרי שנתים של מלכותו בטלה מלכות ישראל חמש שנים, עד שמלך עליהם דוד.

ערסא דגדא

ערסא דגדא [=מיטת המזל], היא מיטה [ושלחן] שהיו נוהגים לערוך בבית, ולא היו משתמשים בהם כלל, אלא למזל הבית היו מונחים.

ערסא דצלא

ערסא דצלא [=מיטת עור] **קרויה דרגש**, והחילוק בינה למיטות אחרות, שבשאר מיטות יש נקבים בארוכות המיטה, שבהם מסרגים את החבלים מכאן לכאן, [עד שממלאים את כל השטח שביניהם חבלים, ומניחים שם דבר רך ושוכבים], אבל בנקבי ארוכות המיטה של הדרגש, אין מכניסים חבלים, אלא תולים בהם לולאות, ופורסים ביניהם עור שתלויות בו רצועות, ומכניסים את ראשי הרצועות בתוך הלולאות, ועל ידי זה העור פרוס בין ארוכות במיטה.

סעודת הבראה במלך

כשהמלך אבל, ומברין אותו סעודה ראשונה משל אחרים, כל העם מסובים על הארץ, משום צערו של המלך, אבל הוא מסב בכבוד על הדרגש.

כפיית המטה באבלות

מדיני אבלות, יש לכפות את כל המיטות שבבית, [כלומר להופכם], חוץ ממיטה המיועדת להניח עליה כלים, ולא לשבת עליה.^א

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, דרגש אין צריך לכפותו, ודי להתיר את הלולאות שבו, והעור נופל.^ב

^א ומיטה שיש לה נקליטים זוקף אותה ודיו.

^ב וחכמים אומרים שזוקף אותו.

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

דף כ"א

כמה נשים המלך רשאי לשאת

לדעת תנא קמא של המשנה^א, המלך מותר לשאת שמונה עשרה נשים, בין אם הן כשרות ובין אם הן פרוצות, אבל יותר משמונה עשרה נשים, אסור לו לשאת, אפילו הן כשרות. שנאמר "ולא ירבה לו נשים", ללמד, שאין לו להרבות בנשים יותר מהמידה, אבל פחות מהמידה מותר. ובמה שהוא רשאי לשאת, כלומר עד שמונה עשרה, אין חילוק בינו לשאר בני אדם, ונושא איזו אשה שירצה.

ומניין הנשים שהוא רשאי לשאת, נלמד ממה שאמר נתן הנביא לדוד, "ויאם מעט ואספה לך כהנה וכהנה", ללמד שיוסיפו לו נשים, פי שתיים כמניין נשים שהיו לו, [כהנה וכהנה], ובאותה שעה היו לו שש נשים, שנאמר, "ויגלדו לדוד בנים בכתרו ויהי (א) בכורו אמנון לאחינעם היזרעאלית: (ב) ומשנהו כלב לאביגיל אשת נבל הכרמלי (ג) והשלישי אבשלום בן מעכה בת תלמי מלך גשור: (ד) והרביעי אדניה בן חגית (ה) והחמישי שפטיה בן אביטל: (ו) והששי יתרעם לעגלה אשת דוד". ואם כן, אחרי שהוסיפו לו "כהנה וכהנה", היו לו שמונה עשרה נשים.

וי"א שיש ללמוד ממה שנאמר, "ואספה לך כהנה וכהנה", שהוסיפו לו תחילה שש, כמניין נשיו, ולאחר מכן הוסיפו לו עוד שתיים עשרה, כמניין כל הנשים עד ההוספה השניה, סך הכל עשרים וארבע נשים.

וי"א שיש לדרוש מהוי"ו של "והנהנה", שהוסיפו לו פעם שלישית כמניין כל הנשים עד ההוספה, כלומר עוד עשרים וארבע, סך הכל ארבעים ושמונה נשים.

ולדעת רבי יהודה, לא נאמר שיעור [שמונה עשרה נשים] למניין נשי המלך אלא כשנושא פרוצות, שנאמר "ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו", כלומר איסור ריבוי הנשים, הוא מחמת שיסירו את לבו, ואם כן אינו אמור אלא בנשים פרוצות, אבל כשרות נושא כמה שירצה.

ולדעת רבי שמעון, לא נאמר שיעור [שמונה עשרה נשים] למניין

^א כן מפרש רע"ב אולם התוס' בכמה מקומות מפרשים שרבי יהודה ורבי שמעון חולקים בביאור דברי תנא קמא ואין במשנה מחלוקת משולשת.

ולרדות הסרבנים שבהם. אבל עמי הארץ שבהם קלקלו, שבקשו, "והיינו גם אנחנו ככל הגוים ונפטרנו מלפנו ונצא לפנינו ונלחם את מלחמתנו", כלומר שרצו מלך שילחם מלחמותיהם.

ולדעת רבי נהוראי, פרשת המלך שבתורה, לא נאמרה למצווה, ששימו עליהם מלך, אלא על דרך נבואה נאמרה, כלומר גלוי וידוע לפני שעתידיים אתם לבקש שלא כהוגן, "אשמיך עלי מלך ככל הגוים אשר סביבתך", וכשתבקשו כן, תשימו עליכם מלך, אבל אינכם מצווים בזה לכתחילה.

על מי מלך שלמה

- בתחילה, קודם שנשא שלמה נשים נכריות, מלך אף על העליונים, שנאמר, "וישב שלמה על פסא הי".

- ולאחר מכן מלך על כל התחתונים, שנאמר, "כי הוא רדה בקל עבר הנהר מתפסח ועד עזה".

- ולאחר מכן מלך רק על ישראל, שנאמר, "אני קהלת הייתי מלך על ישראל".

- ולאחר מכן מלך רק על ירושלים, שנאמר, "דברי קהלת בן דוד מלך בירושלם".

- ולאחר מכן מלך רק על מיטתו, שנאמר, "הנה מטתו של שלמה".

- ולאחר מכן, כשהשליכו אשמדאי מכסאו, מלך רק על מקלו או גונדו [י"מ שגונדו הוא טליתו וי"ג קודו, שהוא מקידה של חרט שותים בה מים], שנאמר "וזה הנה חלקי מכל-עמלי".

י"א שלבסוף חזר למלכותו, [כעין מלכות הראשונה על העליונים]. וי"א שלא חזר למלכותו.

המלך פורץ גדר

המלך פורץ גדרות של אחרים, לעשות לו דרך ישר לשדהו ולכרמו, ואין מוחים בעדו. ודרך המלך אין לו שיעור, אלא כפי הצריך לו כך יעשה.

חלוקת שלל המלחמה

כשחולקים את הביזה [שלל המלחמה], אוצרות המלכים ניתנים למלך, כי רק לו הם ראויים. ושאר הביזה, מחצה למלך, ומחצה לעם.

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

השחי, ולא שער בית הערוה, תמר שהיתה בת יפת תואר, היה לה שער הערוה.

"וַתִּקַּח תָּמָר אֶפְרַיִם עַל רֵאשֶׁהּ וַתִּתֶּן הַפְּסִים אֲשֶׁר עָלֶיהָ קֶרֶךָ וַתִּשֶׂם יָדָהּ עַל רֵאשֶׁהּ וַתִּלְכֶּד הַלֹּחַ וְזָעָקָה", תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחא, **גדר גדול גדרה תמר באותה שעה**, שנשאו שאר נשים קל וחומר בעצמן, ואמרו, אם לבנות מלכים וצנועות ארע קלקול זה, להדיוטות על אחת כמה וכמה.

איסור ייחוד

אמר רב יהודה אמר רב, **באותה שעה גזרו, שלא יתייחד אדם אפילו עם פנויה**.

אבל ייחוד עם עריות אסור מהתורה, שנאמר, **"כִּי יִסִּיתֶךָ אֶחִיךָ בֶן אִמְךָ"**, ללמד, שרק הבן מותר להתייחד עם אמו, האסורה לו, אבל עם שאר עריות, אסור לאדם להתייחד.

סימן של מלכי בית דוד

בחלל כתר מלכות של בית דוד היה שרביט של זהב מדופן לדופן, ולא היה יכול ללובשו כראוי, אלא מי שיש לו חריץ בראשו כנגד השרביט, וזו עדות לבית דוד, שהראוי למלך, הכתר הולמו, ושאין ראוי למלך, אין הכתר הולמו. וזהו שנאמר, **"וַיִּצְדַּקְנָה בֶן חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לְאִמֵּר אֲנִי אֶמְלֶכֶךָ"**, שביקש ללבוש את הכתר, אבל לא הלמו.

לא ירבה לו סוסים

המלך אסור להרבות לו סוסים יותר מכדי צורך רכבו ופרשיו בהרווחה. [י"מ כגון שיהיה לרכב שני סוסים, שבכל שעה ירכב על סוס אחד, והסוס השני ינוח]. ובכל סוס וסוס שהוא מרבה לו שלא לצורך, הוא עובר בלאו, **"לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים"**.

לא ירבה לו כסף וזהב

המלך אסור להרבות לו ממון יותר מכדי צורך חילותיו בהרווחה, [שאם יצטרך לעוד חיילות, יהא מצוי בידו ממון לשכור]. וכשמרבה לו יותר מהשיעור הזה, עובר בלאו **"וְכִסֶּף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד"**.

חשיבות הכסף בימי שלמה

קודם שנשא שלמה את בת פרעה נאמר, "אֵין כֶּסֶף נְחָשֵׁב בְּיָמַי שְׁלֹמֹה לְמְאוּמָה", מחמת שהיה הכסף מרובה מאד.

ואחר שנשאה, נתמעט מעט הכסף, ונאמר, "וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת

נשי המלך, אלא כשנושא כשרות, אבל פרוצות אסורות לו מכל וכל. שאם היה כתוב רק, **"וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים"**, היינו דורשים שטעם האיסור הוא שלא יסור לבבו, והיינו אומרים שלא נאמר איסור ריבוי הנשים אלא בפרוצות, [משום שלדעת רבי שמעון יש לדרוש את טעם דיני התורה], אבל עתה שנכתב בפירוש **"וְלֹא יִסוּר לְבָבוֹ"**, הרי זה בא ללמד, שאפילו אחת פרוצה אסור לשאת, וממילא מה שנאמר, **"וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים"**, בא ללמד, שאסור להרבות [יותר משמונה עשרה], אפילו בנשים כשרות.

עגלה זו מיכל

עגלה אשת דוד זו מיכל, ולמה נקרא שמה עגלה, משום שחביבה עליו כעגלה. ובחברון ילדה לו את יתרעם, אבל אחר המעשה, שבזה לדוד על שפזז וכרכר לפני ה', נענשה, ושוב לא היה לה ולד עד יום מותה.

נשים ופלגשים

אמר רב יהודה אמר רב, נשים בכתובה ובקידושין, פילגשים בלא כתובה ובלא קידושין.

בעלי אגרופים של בית דוד

ואמר רב יהודה אמר רב, **ארבע מאות ילדים היו לו לדוד, וכולם בני יפת תואר היו, ומגדלי בלוריות היו, וכולם יושבים בקרונות של זהב, ומהלכים בראשי גייסות היו, והם היו בעלי אגרופים של בית דוד**.

מעשה אמנון ותמר

ואמר רב יהודה אמר רב, **תמר אחות אבשלום בת יפת תואר היתה, שנאמר, "וַיַּעַתָּה דָּבָר נָא אֶל הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא יִמְנַעֲנִי מִמֶּךָ"**, הרי שהיתה מותרת לאמנון, ואין זה אלא אם כן היתה בת יפת תואר.

רש"י מפרש שהיתה בת דוד ומעכה, אלא שנולדה ממעכה קודם שנתגיירה בלב שלם, ולכן היתה מותרת לאמנון. ותוסי' מפרשים, שתמר היתה בת מעכה, ולא היתה בת דוד, ונולדה למעכה, קודם שתפסה דוד כדין יפת תואר.

"וַיִּלְאַמְנוּן רַע וַיִּשְׁמוּ יוֹנְדָב בֶּן שְׁמֵעָה אֶחָי דָּוִד וַיּוֹנְדֵב אִישׁ חֶכֶם מְאֹד". ואמר רב יהודה אמר רב, **איש חכם לרשעה**.

"וַיִּשְׁנֶאֱהָ אֶמְנוֹן שְׁנֵאָה גְדוֹלָה מְאֹד", משום שקשרה לו נימא, ועשאתו כרות שפכה.

ואף שקודם שחטאו בנות ישראל, לא היה להם לא שער בית

כל הלומר תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר	לעילוי נשמת מרת ררזה (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.	בקיצור	סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)	לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה
כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)				

הַפְסֵף בִּירוּשָׁלַם פְּאַבְנֵים, שכבר נחשב מעט.

- וי"מ שזהו כתב שנעשה על ידי שממלאים דיו את כל הדרך, ומניחים את מקום האות, ונעשית האות לבן, וכל הדרך שחור.
 - ורבינו תם מפרש, שזהו סוג כתב משונה.

תחילת מלכות רומי

בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, ירד גבריאלי, ונעץ קנה בים, והעלה עליו שירטון, ועליו נבנה כרך גדול שברומי.

כתב ולשון של תורה

אמר מר זוטרא ואיתימא מר עוקבא, בתחילה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש. חזרה וניתנה להם בימי עזרא, בכתב אשורית ולשון ארמי. בירו להם לישראל כתב אשורית ולשון הקודש, והניחו לכותים כתב עברית ולשון ארמית.

מקראות שנכשל בהן שלמה

אמר רבי יצחק, מפני מה לא נתגלו טעמי תורה, [כגון למה נאסרה לבישת שעטנז ואכילת חזיר], ששני מקראות נתגלה טעמם, ונכשל בהם שלמה גדול העולם.

דף כ"ב

מקרא ראשון, הוא מה שנאמר למלך, "וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים וְלֹא יָסוּר לְבָבוֹ", כלומר לא ירבה לו נשים שמא יסור לבו, ואמר שלמה, אני ארבה ולא אסור, ונכשל שנאמר "וַיְהִי לְעֵת זְקֵנָת שְׁלֹמֹה נָשָׂיו הָיוּ אֶת לְבָבוֹ".

לדעת רבי יוסי, ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו, ואף שלא ניתנה תורה על ידו, נשתנה הכתב על ידו, שבימי עזרא נשתנה מכתב עברית לכתב אשורית, שנאמר בעזרא, "וַיִּכְתֹּב הַנְּשִׁיתָן", כלומר כתב שנשתנה, ועל ידי המלאך נשתנה, שכתב לבלשצר, "מִנָּא מְנָא תְּקַל וּפְרָסִין", ולא ידעו לקרותו, כי נכתב בכתב משונה ממה שכתבו בו עד עתה. ודבר זה, שעתיד הכתב להשתנות, כבר נאמר בתורה, "וַיִּכְתֹּב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת", ללמד שכתובה בכתב העתיד להשתנות, ונקרא הכתב החדש כתב אשורית, משום שעלה עם ישראל מאשור.

ומקרא שני, הוא מה שנאמר למלך, "רַק לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת הָעַם מִצְרִימָה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּסִים", כלומר לא ירבה לו סוסים, שמא ישיב את העם מצרימה במלאכת הבאת הסוסים, ואמר שלמה, אני ארבה, ולא אשיב, ונכשל, שנאמר, "וַיִּתְצֵא מֶרְכָּבָה מִמִּצְרַיִם וכו'".

מצוות כתיבת ספר תורה

כל אדם מישראל מצווה לכתוב לעצמו ספר תורה משלו, ואפילו אם הניחו לו אבותיו ספר תורה, שנאמר "וַיַּעֲתָה כְּתָבוּ לְכֶם אֶת הַשִּׁיחָה הַזֹּאת".

ולדעת רבי ורבי שמעון בן אלעזר, לא נשתנה הכתב מעולם, אלא מתחילה כך היה הכתב, ונקרא כתב אשורי, משום שהכתב הזה הוא מאושר שבכתבים.

והמלך מצווה לכתוב לעצמו שני ספרי תורה, שנאמר, "וַיִּכְתֹּב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת". אחת יוצאת ונכנסת עמו. ואחת מונחת לו בבית גנזיו. וזו שיוצאת ונכנסת עמו, עושה אותה כמין קמע, ותולה אותה בזרועו, שנאמר "שְׁנִיתִי ה' לְגִנְדֵי תְּמִיד כִּי מִימִינִי בֵּל אֲמוּט", יוצא למלחמה מוציאה עמו, נכנס הוא מכניסה עמו, יושב בדין היא עמו, מיסב היא כנגדו, שנאמר "וַיְהִי־הָ עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כֹּל יְמֵי חַיָּוִיו". אבל אינו נכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית הכסא, שנאמר, "וַיְהִי־הָ עִמּוֹ וְקָרָא", ללמד שתהא עמו רק במקום שמותר ללמוד בו.

ולפי דבריהם סיבה היתה לכך שלא ידעו לקראו מה שכתב המלאך.

- **לדעת רבי, משום שעזבו את התורה, ושכחו את הכתב** שהיה תמיד.

- **ולדעת רבי שמעון בן אלעזר, לא שכחו את הכתב, וידעו לקרוא, אבל לא הבינו, כי היה כתוב גימטריא.**

לדעת רב היה כתוב, "יִטַּת יִטַּת אֲדָךְ פּוּגַחמַט", שהוא בא"ת ב"ש, "מנא מנא תקל ופרסיין".

ולדעת שמואל היה כתוב, "ממתוס ננקפי אאלרן", ויש לקרוא תחילה את האותיות הראשונות של כל מלה, ולאחר מכן את השניות של כל מילה, וכן הלאה.

כתב עברי

מבואר בגמרא שכתב עברי, של בני עבר הנהר, הוא כתב ליבונאה.

- רש"י מפרש, שהוא כתב של אותיות גדולות, כעין אותן שכותבים בקמיעות ומזוזות.

מ	מ	ת	ו	ס
נ	נ	ק	פ	י
א	א	ל	ר	ן

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

ואמר רבי אלעזר, **כל המגרש את אשתו ראשונה, אפילו מזבח מוריד עליו דמעות.**

מיתת האישה

אמר רבי יוחנן ואיתימא רבי אלעזר, **אין אשתו של אדם מתה, אלא אם כן מבקשים ממנו ממון, בשביל שישלם נדרו, או להשיב מה שגזל, ואין לו לשלם.**

ואמר רבי יוחנן, **כל אדם שמתה אשתו ראשונה, כאילו חרב בית המקדש בימיו.**

ועוד מבואר, שאדם שמתה אשתו בימיו: (א) עולם חשך בעדו, [כדברי רבי אלכסנדר]. (ב) פסיעותיו מתקצרות, [כדברי רבי יוסי ברבי חנינא]. (ג) עצתו נופלת, [כדברי רבי אבהו].

זיווגו של אדם

זיווגו הראשון של האדם נקבע לפי מזלו, בתחילת זמן ההריון [של הזכר. וזמן זה נקרא ארבעים יום קודם יצירתו, כי אין יצירת האדם מתחילה, אלא ביום ארבעים להריון, אבל קודם לכן נחשב כמים בעלמא]. וכתבו התוס' שעל ידי תפילה אפשר לשנות את הדבר.

וזיווגו השני של האדם נקבע לפי מעשיו, [צדיקה לצדיק, ומרשעת לרשע], ועל זה נאמר "לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים". וזיווג זה קשה לפני המקום כקריעת ים סוף, משום שצריך לשנות את סדרי בראשית על מנת שיתקיים, כי אינה בת זוגו.

אשת נעורים

אמר רב שמואל בר נחמן, **לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים.**

וכן שנה רב יהודה לרב יצחק בנו, **אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה.**

והדברים הללו אמורים אף באשתו של רב יהודה עצמו, **שקרא עליה את המקרא, "ומוצא אני מר ממונת את האשה אשר היא מצודים וחקמים", כי אף שהיתה תקיפה, היתה מעברת על מידותיה, והיה מוצא בה קורת רוח.**

ואמר רב שמואל בר אוניא משמיה דרב, **אשה [קודם שנבעלה פעם ראשונה], גולם היא, [כלומר לא נגמרה יצירתה, שכן נקרא כלי שלא נגמרה עשייתו, כמו ששינו במסכת כלים פ"ב מ"ח, גולמי כלי עץ], ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, [שהוא בועלה, כמו] שנאמר, "כי בעלך עשך ה' צבאות שמו".**

מיתת האיש או האישה

אין איש מת אלא לאשתו, שנאמר "וימת אלימלך איש נעמי".

ולדעת רבי יוחנן היה כתוב, **"אנם אנם לקת ניסרפוי",** ויש לקרוא כל מילה מסופה לראשה.

ולדעת רב אשי היה כתוב, **"נמא נמא קתל פורסין",** ויש לקרוא בכל מילה את האות השניה תחילה, ואחר כך את שאר האותיות.

המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכונה כנגדו

אמר רב חנה בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכונה כנגדו, **שנאמר, "שְׁוִיִּיתִי ה' לְנִגְדֵי תְּמִיד".**

השתמשות בכלי המלך

אין רוכבים על סוסו של המלך. ואין יושבים על כסאו של המלך. ואין משתמשים בשרביטו של המלך. ובכלל הדינים הללו, שאין משתמשים בשום דבר של המלך, כגון משרתת המלך כאבישג.

ודוקא הדיוט אינו משתמש בהם, אבל מלך אחר משתמש בהם, [אחר מותו של זה]. ולכן אבישג אסורה להדיוטות ומותרת לשלמה.

דוד ואבישג

כתוב בתחילת ספר מלכים, **"והמלך דוד זקן בא בימים ויכסהו בבגדים ולא יחם לו: ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה ועמדה לפני המלך ותהי לו סכנת ושכבה בחיקך וחס לאדני המלך: ויבקשו נערה יפה בכל גבול ישראל וימצאו את אבישג השונמית ויבאו אתה למלך: והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סכנת ותשרתהו והמלך לא ידעה".**

אמרה לו אבישג, שא אותי לאשה. אמר לה, את אסורה לי, כי כבר יש לי שמונה עשרה נשים. אמרה לו, חסריה לגנבא [=כשהגנב חסר, שאינו מוצא מקום לגנוב], נפשיה לשלמא נקיט [=מחזיק עצמו כאיש שלום, שאינו רוצה לגנוב], כלומר מפני שזקנת ותשש כחך, אתה אומר שאני אסורה לך. אמר, קראו לי לבת שבע. "ותבא בת שבע אל המלך החדכה והמלך זקן מאד ואבישג השונמית משרתת את המלך", מלמד שבאותה שעה בא דוד על בת שבע שלוש עשרה בילות, כמניין התיבות שבפסוק. [בת שבע" נחשבת כתיבה אחת].

כמה קשים הגירושין

אמר רב שמן בר אבא, **בוא וראה כמה קשים גירושין, שהרי דוד המלך התיירו לו להתייחד עם אבישג, ולא התיירו לו לגרש אחת מנשיו כדי שיוכל לשאת את אבישג.**

<p>כל הלומר תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>	<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב-ל"א)</p>	<p>בקיצור</p>	<p>לעילוי נשמת מרת ררזה (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)</p>
---	--	--	----------------------	---	---

שלא בשעת עבודה, אם יתכן שיזדקקו להם לעבודה. ולכן אף בזמן הזה, מאחר שיש לחוש שיבנה בית המקדש במהרה, ויזדקקו לכהנים לעבודה, מי שידוע מתי זמנו לעבוד, [שמכיר את המשמרת שלו, ויודע באיזה שבוע זמנה לעבוד, או שמכיר את בית האב שלו, ויודע באיזה יום זמנו לעבוד], אסור לשתות יין באותו זמן, ומי שאינו יודע מתי זמנו לעבוד, אסור ביין לעולם, שמא עתה זמנו לעבוד, ואם יבנה בית המקדש יזדקקו לו לעבודה.

ולדעת רבי, אם היה לנו לאסור לכהנים לשתות יין שמא יבנה בית המקדש מהרה, יש לאסור לכל הכהנים לשתות בכל זמן, אף למי שזמן משמרתו אינו עתה, כי כשיבנה הבית מהרה, לא יספיקו לסדר את המשמרות, ומתחילה יעבדו בלא סדר, ויזדקקו אף למי שאינו מהמשמרת של השבוע, אלא שאין לחוש לכך כלל, ומאחר שהבית חרב, מותר לכל הכהנים לשתות יין, אף למי שידוע שהיום זמנו לעבוד.

איסור פריעת ראש לכהן בזמן הזה

מאחר שאין האיסור אלא בזמן העבודה, **הכל מודים שבזמן הזה מותר לכהנים לגדל את שערים פרע, ולא אסרו להם שמא יבנה הבית מהרה ויזדקקו להם לעבודה.**

- **י"א** שלא אסרו להם להיות פרועי ראש, **כי אם יבנה הבית, מיד יספרו את ראשם, ויהיו ראויים לעבודה.** [מה שאין כן אם ישתו יין, לא יוכלו להכשיר אותם לעבודה].

- **ורב אשי אמר, שהטעם שלא אסרו להם להיות פרועי ראש בזמן הזה, כי אפילו אם יבנה הבית, ויעבדו כך כשהם פרועי ראש, אין העבודה מחוללת.** [מה שאין כן אם יעבדו שתויי יין, שהעבודה מחוללת].

"עָרַל לֵב וְעָרַל בֶּשֶׂר"

נאמר ביחזקאל, **"עָרַל לֵב וְעָרַל בֶּשֶׂר לֹא יָבֹא אֶל מִקְדָּשִׁי"**, ומכאן למדנו, ש**כהן משומד, שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים [=עָרַל לֵב], וכן כהן שהוא ערל כי סכנה למולו, כגון שמתו אחיו מחמת מילה, ויש חשש שגם הוא ימות אם ימול [=עָרַל בֶּשֶׂר], שניהם פסולים לעבודה.** ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, אלא שיחזקאל כתב זאת בספרו.

סליק פרק כהן גדול

פרק שלישי זה בורר

דף כ"ג

ואין אשה מתה אלא לבעלה, שנאמר "וְאִנִּי בְּבֹאִי מִפְּדֹן מִתָּה עָלַי רְחִלִּי".

אין רואים את המלך כשאינו מכובד

אין רואים את המלך, לא כשהוא מסתפר. ולא כשהוא ערום. ולא כשהוא בבית המרחץ. שנאמר, **"שׁוֹם תִּשְׂמִים עָלֶיךָ מֶלֶךְ"**, שתהא אימתו עליך.

זמני תספורות

המלך מסתפר בכל יום, שנאמר "מֶלֶךְ בְּפָנָיו תִּתְחַזֵּן עֵינֶיךָ".

וכהן גדול מסתפר בכל ערב שבת, הואיל ומשמרות מתחדשות בו, כלומר מתחלפות, זו יוצאה וזו נכנסת, וצריך שיראו אותו בני המשמרת החדשה ביופיו.

וכהן הדיוט [אסור לגלח את שער ראשו לגמרי, ולא לגדלו יותר מדאי, אלא] **מסתפר** [לכל הפחות] **אחת לשלושים יום, שנאמר ביחזקאל, "וְרֹאשִׁים לֹא יִגְלַחוּ"**, ללמד שאסורים לגלח שערים לגמרי], **"וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ"**, ללמד שכשיגיע שערם לכדי שיעור "פרעי", שהוא מה שיגדל בשלושים יום, לא יגדלו יותר, אלא יספרו את ראשם. והתספורת תהיה באופן כזה, **"כְּסוּם יִקְסְמוּ אֶת רִאשֵׁיהֶם"**, כלומר ככוסמת שהשיבולים שבה ראשה של זו מגיע בצד עיקרה של זו, וכן יספרו את ראשם, שיגיע ראש שער זה, לצד עיקר השער הסמוך לו.

כהנים שתויי יין ופרועי ראש

הכתוב אומר, **"וַיִּדְבַר ה' אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר יִין וְשִׁכָר אֵל תִּשְׁתֶּה אֶתְּךָ וּבְנֵיךָ אֶתְּךָ בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ"**, ומכאן למדנו, ש**כהן ששתה יין, אסור לעבוד בבית המקדש. ואם שתה יין ועבד, מתחייב מיתה בידי שמים.**

והלכה למשה מסיני, שכן הדין לעניין כהן פרוע ראש, [כלומר שגידל שער יותר משלושים יום], שאסור לעבוד בבית המקדש, ואם עבד, מתחייב מיתה בידי שמים. ובא יחזקאל ורמז זאת, בכך שסמך דין פרועי ראש, לדין שתויי יין, שנאמר, "וְרֹאשִׁים לֹא יִגְלַחוּ וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ כְּסוּם יִקְסְמוּ אֶת רִאשֵׁיהֶם: וַיִּין לֹא יִשְׁתּוּ כֹל כֹּהֵן בְּבֹאֲם אֶל הַחֹצֵר הַפְּנִימִית".

אמנם יש חילוק בין זה לזה, שכהן ששתה יין ועבד, עבודתו מחוללת, וכהן שראשו פרוע ועבד, אין עבודתו מחוללת.

איסור שתיית יין לכהן בזמן הזה

לדעת חכמים, אף שמעיקר הדין איסור שתיית יין הוא רק בשעת העבודה, מדברי סופרים אסור לכהנים לשתות יין אף

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

אבל לדעת רבי מאיר, הדיין השלישי מתמנה גם על ידי שני בעלי הדינים, וצריך שיתרצו בו שניהם.

ולדברי רבי יוחנן, כשהאחד אומר לא אדון לפני הדיין שבירר חברי. רבי מאיר אומר, שאם האחד בירר דיין שאינו מומחה, חבירו יכול לומר, לא אדון לפניו, ואם בירר דיין מומחה, חבירו אינו יכול לעכב. וחכמים אומרים, שגם כשהאחד מברר דיין שאינו מומחה^א, חבירו אינו יכול לעכב.

ולדעת רבין אמר רבי יוחנן [בדף כ"ד] כשהאחד אומר, הדיין שבירר חברי פסול הוא, והעדים שיש לחברי פסולים הם, ונמצאו דבריו על העדים אמת. רבי מאיר אומר, מתוך [=מגו] שנמצאו דבריו על העדים אמת, יש להאמינו גם לעניין הדיין, והדיין שבירר חברו פסול. וחכמים אומרים, שאין לפסול את הדיין שבירר חברו, כל זמן שלא הוכח שהוא פסול, ואין להאמין את הפוסל משום שנמצא כדבריו לעניין העדים.

להכיר עם מי חותם עם מי דן ועם מי סועד

אין העדים חותמים על השטר, אלא אם כן יודעים מי חותם עימהם, שמא יחתום עימהם עד אחד פסול, ומבטל עדות כולם, [כי עדות שנמצא אחד מהעדים פסול, כל העדות פסולה], ונמצאו הכשרים בושים.

ואין הדיינים יושבים בדין, אלא אם כן יודעים מי יושב עימהם, [שמא ישב מי שאינו ראוי לדון ומקלקל את הדין].

ואין ראוי לתלמיד חכם לשבת בסעודה, אלא אם כן יודע מי יושב עמו, כי גנאי לתלמיד חכם לישב אצל עם הארץ בסעודה.

הפוסל את עדי בעל דינו

הכל מודים שאין אחד יכול לפסול את עדי בעל דינו, [אלא אם יבואו עדים כשרים, שאינם נוגעים בדבר, ויפסלוהו]. ונחלקו האמוראים בגמרא, כיצד ליישב את דברי רבי מאיר, שאמר זה פוסל עדיו של זה.

לדעת ריש לקיש: רבי מאיר וחכמים נחלקו כשאחד קיבל עליו, שיאמינו לעדות עד אחד שיביא בעל דינו כעדות שני עדים, ויחייבוהו על פיו.

- לדברי רבי מאיר, יכול לחזור בו, ולומר, שלא יאמינו לעד אלא כעד אחד, שאין מחייבים ממון על פי עדותו.

לווה ומלווה שכל אחד מהם אינו

רוצה לדון בבי"ד שחברו רוצה בו

א. כשאחד רוצה לדון בפני בי"ד מומחים של אותה העיר, וחבירו רוצה ללכת לדון במקום הוועד, [שיש בו הרבה תלמידי חכמים, ועדיף על סתם בי"ד מומחים].

המלווה כופה את הלווה ללכת לדון עמו בבית הוועד, משום שנאמר "וְעָבַד לַיהוָה לְאִישׁ מִלְּוָה".

והלווה אינו כופה את המלווה ללכת עמו לבית הוועד, אלא ידונו במקומם.

ב. כשאחד רוצה לדון בפני בי"ד של אותה העיר, שאינם בקיאים בדיני תורה [כערכאות שבסוריא], וחבירו רוצה ללכת לדון בפני בי"ד מומחים של עיר אחרת.

כל אחד מהם כופה את חבירו, ללכת לדון עמו בבי"ד מומחים שבעיר אחרת, ולא ידונו בפני בי"ד שאינם בקיאים שבערים, אלא אם כן שניהם מתרצים בו.

ג. כשאחד רוצה לדון בפני בי"ד מומחים של אותה העיר, וחבירו רוצה לדון בפני בי"ד מומחים אחר של אותה העיר.

אין האחד כופה את חבירו לדון בבי"ד שאינו חפץ בו, מאחר שחבירו מתרצה בבי"ד מומחים אחר של אותו מקום, [ולדעת התוס' כן הדין גם כשמתרצה בבי"ד מומחים הרחוק שלושה פרסאות ממקומם], ולא ידונו אלא בבי"ד ששניהם חפצים בו.

שלושה דיינים לדיני ממונות

על ידי זבל"א [=זה בורר לו אחד]

כדי שיצא הדין לאמיתו, ויצייטו לו בעלי הדינים, ידונו בפני שלושה דיינים, על ידי שכל אחד מבעלי הדין יברור דיין אחד, ושני הדיינים יבררו דיין שלישי, וכך יקבל החייב את הדין, כי יאמר, אני עצמי בררתי האחד, ואם היה יכול להפך בזכותי, היה מהפך, והדין יוצא לאמיתו, כי הדיינים יהפכו בזכות שניהם, כי שניהם ברום.

ולדברי הכל לא יתמנה הדיין השלישי אלא על ידי הסכמת השנים הראשונים, שהרי אין להם לשבת בדין אלא עם מי שיתרצו בו, [כפי שיתבאר בהמשך].

אלא שלדעת חכמים, רק על ידי שני הדיינים הראשונים מתמנה השלישי.

^א כערכאות שבסוריא [תוס' דף ג' ד"ה א].

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

- **ולדברי חכמים, אינו יכול לחזור בו, ומאחר שקיבל עליו, שיאמינו לעד, הוא מתחייב ממון על פי עדותו.**

- **ולדברי חכמים, זה שאמר שיש לו שתי כתות עדים, צריך לברר את דבריו, כלומר להביא שתי כתות עדים כשרות, ואם לא יהיו שתייהן כשרות, לא יזכה בדין. ולפיכך שכנגדו אינו להעיד [עם אחר] על פסול הכת הראשונה, כי הוא נוגע בעדותו, מאחר שעל פי הכת הזו רוצה בעל דינו לחייבו.**

ולדעת רבין אמר רבי יוחנן: רבי מאיר וחכמים נחלקו, כשהאחד אומר, הדיין שבירר חברי פסול הוא, והעדים שיש לחברי פסולים הם, ונמצאו דבריו על הדיין אמת.

- **לדברי רבי מאיר, מתוך [=מגן] שנמצאו דבריו על הדיין אמת, יש להאמינו גם לעניין העדים², ועדי חברו פסולים. [ובתנאי שיש לחבירו עדים נוספים, אבל אם אלו עדי היחידים, שרק על פיהם יזכה בדין, ויחייב את זה שבא לפוסלם, אינו יכול לפוסלם, משום שנוגע הוא בעדותו זו].**

- **ולדברי חכמים, אין לפסול את העדים, כל זמן שלא הוכח שהם פסולים, ואין להאמין את הפוסל משום שנמצא כדבריו לעניין הדיין.**

דף כ"ד

בני ארץ ישראל היו מחבבים זה את זה

ריש לקיש שהיה חריף וחכם הרבה, והרואה אותו בבית המדרש, כאילו עוקר הרים וטוחנם זה בזה, וכשראה דבר תמוה בדברי רבי מאיר, קראו פה קדוש, וישב את דבריו.

רבי מאיר בתלמודו

כל הרואה את רבי מאיר בבית המדרש כאילו עוקר הרי הרים וטוחנם זה בזה.

רבי מקבל דברי רבי יוסי

כששמע רבי את דברי רבי יוסי [שאמר שלא כדברי רבין], קיבל את דבריו ללא עוררין, ואמר, "כבר הורה זקן", אף על פי שאם היה רבי יוסי קיים, היה כפוף ויושב לפני רבי.

תלמידי ארץ ישראל ותלמידי בבל

² מתוך סוגית הגמרא משמע, שיש להאמין אותו, אף שאומר כן לבדו. אולם מתוך קושיית הגמרא, היינו דרב דימי, משמע, שגם בזה יש להאמינו רק כשאחר מעיד עמו על פסול העדים. ומכל מקום, אף שיש לבעל הדין עדים נוספים, אינו נאמן לפסול את אלו, אלא אם כן נמצא כדבריו לעניין הדיין. ויל"ע בזה.

לדעת רבי אלעזר: רבי מאיר וחכמים נחלקו, כשהאחד בא עם אדם נוסף, ומעיד על משפחת העד של בעל דינו, שהם פסולים, כגון שהם מזרע עבד שלא נשתחרר,

- **לדברי רבי מאיר, מאחר שאינו בא לפסול את העד בפני עצמו, אלא את כל משפחתו, אינו נחשב כנוגע בעדותו, ונאמן לפסול את משפחת העד, וממילא נפסל גם העד.**

- **ולדברי חכמים, מאחר שבעדותו רוצה לפסול את עדו של בעל דינו, נוגע הוא בעדותו, ואינו נאמן לפסול את משפחת העד.**

לדעת רב דימי אמר רבי יוחנן^א [כפירוש הראשון]: רבי מאיר וחכמים נחלקו, כשבעל הדין אומר, שיש לו שתי כתות עדים, האומרים כדבריו, ובא שכנגדו להעיד [עם אדם נוסף], שעדי הכת הראשונה הם פסולים.

- **לדברי רבי מאיר, זה שאמר, שיש לו שתי כתות עדים, צריך לברר את דבריו, כלומר, להביא את שתי הכתות, ואם לא יביא את הכת השניה, לא יזכה בדין. ולפיכך יכול שכנגדו להעיד [עם אחר] על פסול הכת הראשונה, ואינו נוגע בעדותו, כי בכל אופן לא ייפסק הדין על פי דברי הכת הראשונה, ורק כשיביא בעל הדין את הכת השניה, ייפסקו שהדין עמו. [ואז יסמכו על הכת השניה, אף על פי שנפסלה הראשונה, כי אינו צריך להביא שתי כתות כשרות, רק לברר שיש לו שתי כתות עדים כמו שאמר, ואם אחת כשרה דיו].**

- **ולדברי חכמים, זה שאמר, שיש לו שתי כתות עדים, אינו צריך לברר את דבריו, ודיו אם יביא כת אחת כשרה. ולפיכך שכנגדו אינו להעיד [עם אחר] על פסול הכת הראשונה, כי הוא נוגע בעדותו, מאחר שעל פי הכת הזו רוצה בעל דינו לחייבו.**

לדעת רב דימי אמר רבי יוחנן [כפירוש השני]: רבי מאיר וחכמים נחלקו, כשבעל הדין אומר, שיש לו שתי כתות עדים, האומרים כדבריו, ובא שכנגדו להעיד [עם אדם נוסף], שעדי הכת הראשונה הם פסולים.

- **לדברי רבי מאיר, זה שאמר, שיש לו שתי כתות עדים, אינו צריך לברר את דבריו, כלומר להביא שתי כתות כשרות, ודיו אם תהא אחת מהן פסולה, [ובלבד שיביא שתי כתות כמו שאמר]. ולפיכך יכול שכנגדו להעיד [עם אחר] על פסול הכת הראשונה, ואינו נוגע בעדותו, כי בזה לא ירוויח כלום, משום שיפסיד בדין על פי דברי**

^א העירוני שדעה זו והבאות כולם לבאר דברי רבי אלעזר באו.

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

בקיאים [שלושה רועי בקר], ולאחר מכן באו לחזור בהם מההסכמה הזו:

א. אם הנתבע חוזר בו מקבלתו שאמר תחילה, נאמנים עלי אלו שאם יחייבוני אתן לך, ועכשיו חוזר בו ואומר, לא אשלם על פי הדיינים הללו, אלא על פי דיינים כשרים. לדעת שמואל, הכל מודים שהדין עמו ואינו נותן. ולדעת רבי יוחנן ורבא, רבי מאיר אומר שהדין עמו, וחכמים [שרב נחמן פוסק כמותם] אומרים שאינו יכול לחזור בו.

ב. ואם התובע חוזר בו מקבלתו שאמר תחילה, נאמנים עלי אלו, שאם יזכוך אמחל לך על תביעתך, ועכשיו חוזר בו ואומר, לא אמחל על פי הדיינים הללו, אלא על פי דיינים כשרים. לדעת שמואל, רבי מאיר אומר שהדין עמו, ואין כאן מחילה. וחכמים אומרים שאינו יכול לחזור בו. ולדעת רבא, הכל מודים שאינו יכול לחזור בו. [ודעת רבי יוחנן לא התבארה בזה אם כשדברי שמואל או כדברי רבא].

ולדעת ריש לקיש, מחלוקת זו שנחלקו בה החכמים הללו, אם אחד מהם יכול לחזור בו, אין זה אלא כשבא לחזור קודם שנגמר הדין, אבל לאחר גמר דין, הכל מודים שאין יכול לחזור בו.

ולדעת רבי יוחנן [שרב נחמן פוסק כמותו], מחלוקת זו שנחלקו בה חכמים, אם אחד מהם יכול לחזור בו, אין זה אלא כשבא לחזור אחרי שנגמר הדין. אבל קודם גמר דין הכל מודים שיכול לחזור בו.

וכל זה, כשלא עשו קניין על ההסכמה. אבל אם עשו קניין על כך, אף קודם גמר דין אינם יכולים לחזור בהם.

הפסולים להעיד ולדון מהתורה

א. עבדים פסולים להעיד ולדון מהתורה, כמבואר במסכת בבא קמא [דף פ"ח].

ב. גזלנים פסולים להעיד ולדון מהתורה, שנאמר "אל תִּשֶׁתְּ יָדְךָ עִם כָּשֶׁעַ לְהָיִת עֵד חָמָס", ללמד שגזלן החוטא בשביל תאות הממון, פסול להעיד, [כי כשם שגוזל, כך יעיד שקר בשביל טובת הנאה שיקבל], וכל שכן שהוא פסול להיות דין.

הפסולים להעיד ולדון מדברי חכמים

יש שאינם נחשבים גזלנים מהתורה, אבל חכמים פסלו אותם להעיד ולדון כגזלנים, משום שדומים הם לגזלנים, בכך

נאמר, "וְאָקַח לִי שְׁנֵי מְקַלּוֹת לְאַחַד קְרָאתִי נַעַם וּלְאַחַד קְרָאתִי חַבְלִים".

נועם – אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמנעימים זה לזה בהלכה [=מעיינים יחד ומתקן זה את דברי זה והשמועה יוצאה לאור].

חובלים – אלו תלמידי חכמים שבבבל, שמחבלים זה לזה בהלכה [=מקשים זה לזה בלשון עז וחמה].

ועוד נאמר, "וְהָיָה מְנוּרַת זָהָב ... וְשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ ... וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים שְׁנֵי בְנֵי הַיִּצְהָר הָעֹמְדִים".

בני היצהר – אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמשמנים זה לזה בהלכה כשמן זית.

ושנים זיתים עליה – אלו תלמידי חכמים שבבבל, שמרורין זה לזה בהלכה כזית, [היינו אילן הזית שהוא מר].

מקום חנופה וגסות הרוח

כתוב בספר זכריה הנביא, "וְנֶאֱשָׂא עֵינַי וַאֲרָא וְהָיָה שְׁתֵּים נְשִׁים יּוֹצְאוֹת וְרוּחַ בְּכַנְפֵיהֶם וְלִהְיֶה כְנָפִים כְּכַנְפֵי הַחֲסִידָה וַתִּשְׁאַנְהָ אֶת הָאֵיפָה בֵּין הָאֲרָצַי וּבֵין הַשָּׁמַיִם: נֵאמַר אֶל הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בֵּי אֶנְהָ הֲמָה מוֹלְכוֹת אֶת הָאֵיפָה: וַיֵּאמֶר אֶלִי לְבָנוֹת לָהּ בֵּית בְּאֲרָץ שְׁנַעֲרִי".

ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, ששתי נשים אלו הן חנופה וגסות הרוח, שירדו לבבל.

חנופה נותרה בבבל. וגסות הרוח השתרבבה לעולם, כמו שאמרו, עשרה קבין של גסות הרוח ירדו לעולם, תשעה נטלה עולם, ואחת כל העולם כולו.

ודבר זה ארע לעולם, משום שהיו עניים בתורה, כמו שאמרו, סימן לגסות הרוח עניות התורה.

תלמוד בבלי

לדברי רבי יוחנן, תלמוד של בבל נקרא בשם תלמוד בבלי, משום שהוא בלול במקרא במשנה ובתלמוד.

ורבי ירמיה אמר, על הכתוב "בְּמַחְשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמַתִּי עוֹלָם", זה תלמודה של בבל, שאין נוחים זה עם זה, ותלמודם ספק בידם.

בעל דין המקבל עליו לקיים דבר שאינו חייב

שני בעלי דינים שקבלו עליהם קרובים שידונו אותם [אבא או אביך עם שנים שאינם קרובים], או שקבלו עליהם דיינים שאינם

גמור בין ינצח בין יפסיד > ומאחר שאין כאן אסמכתא, נמצא שהמנצח נוטל את הממון בדין, ואין לפסול את המשחק להעיד ולדון^א. אולם כשזה כל עיסוקו, ואינו עוסק בישובו של עולם, [כלומר בדברים המועילים לבריות], אינו בקי בטיב דינים ומשא ומתן, ואינו ירא חטא, ויש לחוש שיעיד וידון שקר ופסול לכך.

ופסולים אלו חוזרים לכשרותם, כשישברו את הקוביא שמשחקים בה, ויחזרו בהם חזרה גמורה, שאפילו בחנם לא ישחקו^ב.

דף כ"ה

אימתי ובמה בדברי רבי יהודה

א. כשחכמים אמרו דין, ובא רבי יהודה וסייג אותו בלשון "אימתי", [כגון כאן בסוגיה, שחכמים אמרו, משחק בקוביא פסול. ואמר רבי יהודה בלשון "אימתי", שהוא פסול רק כשאין לו אומנות אחרת]. לדעת רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן לא בא רבי יהודה לחלוק על דברי חכמים, אלא לפרש את דברי חכמים. ולדעת רמי בר חמא רבי יהודה בא לחלוק.

ב. וכשחכמים אמרו דין, ובא רבי יהודה וסייג אותו בלשון "במה דברים אמורים", [כגון מה ששינוי במסכת עירובין דף פ"א, שלדברי חכמים, אין מערבים אלא מדעתו של האדם, ואמר רבי יהודה, "במה דברים אמורים, בעירובי תחומין, אבל בעירובי חצירות, מערבין לדעתו ושלא לדעתו"]. לדעת רבי יהושע בן לוי לא בא רבי יהודה לחלוק על דברי חכמים, אלא לפרש את דברי חכמים. ולדעת רבי יוחנן רבי יהודה בא לחלוק.

עוד פסולים מדברי חכמים

[נוסף על הנזכר בדף כ"ד]

ב. החוטאים בהלוואת ריבית. במסכת בבא מציעא מבואר, שהלווה בריבית, והמלווה בריבית, שניהם עוברים באיסור תורה, ומאחר שחוטאים בכך על ידי חמדת הממון, הרי הם כגזלנים, שפסולים להעיד ולדון.

כשהלוואה בריבית שאינה קצוצה אין כאן איסור תורה, ואם כן

^א בתנאי מבואר, שכל זה כשמעות המשחקים על הדף, שהוא קנוי למי שהרוויח לזכות בו את המעות, אבל כשמשחקים באמנה, אפילו הקנו זה לזה, לא קנה המנצח, שאסמכתא גמורה היא ואין קניין מועיל לה.

^ב דין זה כתוב בבביתא בדף כ"ה, אמנם מתוך פירושו רש"י לברייתא נראה, שהברייתא הזו פוסלת משחק בקוביא, [אף כשעושה זאת באקראי, ואם כן הטעם שהוא פסול, כי הוא נחשב כגזלן]. משום [שהמנצח נוטל את הממון שלא כדין, שאין זה אלא] אסמכתא, [ואסמכתא אינה קונה], ואם כן יתכן שגם דין הכשרתו האמור כאן, הוא לדעת הפוסלים אותו משום גזל, אבל לדעת הפוסלים אותו משום שאינו עוסק בישובו של עולם, מסתבר שמשעה שתהיה לו אומנות אחרת, יהיה כשר, אף על פי שלא עזב את הקוביא.

שעוברים על דברי תורה, מחמת חימוד הממון:

א. משחק בקוביא. [=כעין משחקי קלפים, שכל אחד נותן ממון, והמנצח נוטל הכל].

לדברי רמי בר חמא – דעת חכמים, שעצם המשחק בקוביא נחשב לגזל, כי מעיקר הדין, המנצח אינו זוכה בממון, משום שאין זה אלא אסמכתא, [שכל אחד נותן את הממון, רק משום שסבור שינצח, ולא התכוון לתת לחבירו בלב שלם], ואסמכתא אינה קונה, ונמצא שהמנצח נוטל את הממון בגזל, [ומכל מקום אינו פסול להעיד ולדון מהתורה כשאר גזלנים, כי המשחק בקוביא סבור שאינו עושה איסור, ואינו כגזלן החוטף מחבירו, שמתכוון לעשות איסור, ויש לחוש שיעיד שקר מחמת ממון]. ולדעת רבי יהודה, עצם המשחק בקוביא אינו נחשב לגזל, [כפי שיתבאר בעזה"י בדברי רב ששת], ומשחק בקוביא אינו פסול לעדות ולדון אלא כשזה כל עיסוקו, כי כשאינו עוסק בישובו של עולם, [כלומר בדברים המועילים לבריות], אינו בקי בטיב דינים ומשא ומתן, ואינו ירא חטא, ויש לחוש שיעיד וידון שקר.

ולדברי רב ששת – אמנם דעת רבי טרפון, שעצם המשחק בקוביא, נחשב לגזל, והמשחק פסול לעדות. אבל לדעת רבי יהודה וחכמים, עצם המשחק בקוביא אינו נחשב לגזל, כי מעיקר הדין, המנצח זוכה בממון, ואין זה אסמכתא. >רש"י מפרש שאסמכתא היא, כשמתחייב לתת ממון, אם יתקיים דבר שבידו לבטלו, כגון אריס, שמתחייב לשלם לבעל הקרקע מחצית היבול, ואמר, שאם לא יגדל תבואה, ישלם לבעל הקרקע כאילו גידל כראוי, הרי זה אסמכתא, כי ודאי לא התכוון לשלם אלא אם יגדל, אלא שהיה בטוח שיקיים דבריו, ולא יצטרך לשלם. מה שאין כן המתחייב לתת ממון אם יתקיים דבר שאין בידו לבטלו, כגון משחק בקוביא, שמתחייב לתת את הממון למנצח, בזה אין לומר שלא התכוון לשלם אלא היה סבור שיזכה, משום שאין הדבר בידו, אם יזכה או לא, אלא במזל הדבר תלוי, ולכן, אם אמר שישלם למנצח, ודאי התכוון לכך בלב שלם. ור"י מוסיף על דברי רש"י ומפרש, שכשמתנה על דבר שבידו לעשות, אם היה התנאי שישלם כפי מה שראוי לו לשלם, כגון אריס שאמר, שאם לא יגדל תבואה, ישלם לבעלים כאילו גידל כראוי, אין זו אסמכתא, ורק אם היה אומר, שאם לא יגדל כראוי, ישלם אלף זוז, יותר ממה שהיה ראוי לבעל הקרקע, הדבר נחשב כאסמכתא, אבל כשמתנה על דבר שאין בידו לעשות, כמשחק בקוביא, אין זה אסמכתא, אף כשמתחייב לשלם ממון רב. ורבינו תם מפרש, שאסמכתא היא כשיש התחייבות להפסד בלבד, שאומר, אם לא אעבד את הקרקע, אשלם, שאינו מתכוון לכך, כי אין לו שום רווח בזה, מה שאין כן משחק בקוביא, שכשם שעלול להפסיד, כך יכול לזכות, ומאחר שרוצה לזכות אם ינצח, מתכוון לקניין

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

ופסולים אלו חוזרים לכשרותם, כשישברו את הכלים שבהם מזרזים את יוניהם, ויחזרו בהם חזרה גמורה, שאפילו בחנם לא ישחקו.

- **ורבי חמא בר אושעיא אמר, שמפריחי יונים היינו ארא, כלומר יודע לשלח יונים לפתות יונים של אחרים לבוא אלינו, וגוזל את בעליהם.** [ואינם כגזלנים גמורים להיפסל להעיד ולדון מהתורה, משום שיוני שובך ועליה אין בהם גזל אלא מפני דרכי שלום, ואין זה גזל גמור].

ופסולים אלו חוזרים לכשרותם, כשישברו את הכלים שבהם מזרזים את יוניהם, ויחזרו בהם חזרה גמורה, שאפילו במדבר לא ישלחו את יוניהם לפתות יונים לבוא אליהם.

בני אדם נוספים שהוסיפו חכמים לפוסלים

מלהעיד ומלדון בתקופה מאוחרת יותר

א. **גזלנים הנוטלים מחרש שוטה וקטן מה שמצאו.** אף שאין כאן איסור גזל מהתורה, כי חרש שוטה וקטן אין קניינם קניין, ומהתורה מה שמצאו הפקר הוא, ומותר לכל, ורק מדברי חכמים אסור ליטול מהם מה שמצאו מפני דרכי שלום. מכל מקום מאחר שמחמת חמדת הממון עוברים על התקנה הזו, ונוטלים מחרש שוטה וקטן מה שמצאו, הרי הם פסולים, שחשודים גם להעיד שקר, כדי לקבל טובת הנאה.

ב. **חמסנים** [הנוטלים בכח דברים של אחרים אך משלמים להם על כך]. לפי הפירוש הראשון בתוס', מאחר שנותנים ממון עבור החפץ שלוקחים, אין כאן איסור תורה של "לא תחמד", ולכן אינם פסולים אלא מדברי חכמים. ולפי הפירוש השני בתוס', אם הבעלים מתרצים על ידי כפיית החמסנים, אין כאן איסור תורה, אלא שראו חכמים, שהחמסנים לא היו חוששים לכך, והיו נוטלים אף בלא שיתרצו הבעלים, ולכן פסלו אותם, [ואם כן גילו שהם פסולים גמורים].

ג. **רועים.** מתחילה לא אמרו חכמים שהם פסולים, אף כשהיו מרעים בהמות בשדות אחרים, כי היו סבורים, שנכנסו לשם הבהמות מעצמם, ולא בכוונת הרועים. אולם כשראו שהרועים מתכוונים לכך, אמרו חכמים שהם פסולים, כשאר הגזלנים. ולדעת רבי יהודה, הרועה פסול, גם אם לא ראו אותו שמרעה בהמותיו בשדות אחרים, שחזקת כל הרועים לעשות כן. ומבואר בגמרא, שהרועה בהמות בשדות, פסול, בין אם רועה בהמות זקות ובין אם רועה בהמות גסות, אבל המגדל בהמות בביתו, אינו פסול, אלא כשמגדל בהמה זקה בארץ ישראל.

הדבר פשוט שפסולם להעיד ולדון הוא מדברי חכמים בלבד, שהרי אינם כגזלנים מהתורה. ומכל מקום גם כשההלוואה בריבית קצוצה האסורה מהתורה, פסולם להעיד ולדון הוא מדברי חכמים בלבד, כי אינם דומים לגזלנים החומסים ממון מחבריהם על כרחם, שהרי בהלוואת ריבית הדבר נעשה בהסכמה, ואינו נראה להם כאיסור.

ופסולים אלו חוזרים לכשרותם, כשיקרעו את השטר שיש בו ריבית, ויחזרו בהם חזרה גמורה, שאפילו לנוכרי לא ילוו בריבית.

תשובת טבח שהוציא טרפות מתחת ידו

טבח שהוציא טריפות מתחת ידו, [שלגרסת הגמרא גם הוא נפסל בכך לעדות, ומכל מכל אין לאכול משחיטתו עד שיעשה תשובה]. אם הראה את עצמו בצער על חטאו, [שגידל שער וצפרניו], אין די בכך להחשיבו כבעל תשובה ולהכשירו, כי יתכן שלא שב מחטאו, אלא מראה כן לאחרים כדי שיקבלוהו. ורק כשילך למקום שאין מכירים אותו, ויתנהג שם כן, אין בכך מעשה ערמה אלא תשובת אמת. וכן אם ימצא אבדה חשובה, וישיבנה לבעליה, ניכר שחזר בו מחמדת הממון.

עוד פסולים מדברי חכמים

[נוסף על הנזכרים לעיל]

ג. מפריחי יונים.

- **בבבל אמרו, שמפריחי יונים הם כמשחקים בקוביא, שכל אחד נותן ממון, ומתנים ביניהם, שמי שתגיע יונתו ראשונה, או מי שתנצח יונתו את יונת חברו, [והוא הדין לבהמה וחיה], יקבל את כל הממון.**

ויש לשנות את שני הדינים^א, מפריחי יונים ומשחקים בקוביא, כי אם היו שונים רק דין משחק בקוביא, היה ניתן לומר, שהמשחק בקוביא, סבור שבידו לנצח, כי בקי במשחק, ולכן אם הפסיד אסמכתא היא, ואינו מחויב לתת מהדין, כי לא התכוון לכך, מה שאין כן מפריחי יונים, שאין הדבר תלוי בדעת המפריח, ואם כן אין כאן אסמכתא, אלא באמת התכוון לתת למי שינצח, ומהדין זכה המנצח, ואינם פסולים. ואם היו שונים רק דין מפריחי יונים, היה ניתן לומר, שמפריח יונים בידו לנצח, כי יודע לזרז את יונתו, ולכן אם הפסיד, אסמכתא היא, ואינו מחויב לתת מהדין, מה שאין כן משחק בקוביא, שאין הדבר תלוי בידו אלא במזל, ואם כן אין כאן אסמכתא, ומהדין זכה המנצח, ואינם פסולים.

^א סברא זו היא רק כדעת האומרים, שפסול משחק בקוביא ומפריחי יונים הוא מחמת שנחשבים כאסמכתא. אולם לדעת האומרים שפסולם משום שאינם עסוקים בישובו של עולם, לכאורה יש לפרש את המשנה כרבי חמא בר אושעיא, שמפריחי יונים היינו ארא.

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

גם סוחרי שביעית פסולים להעיד ולדון

לדברי רב יהודה, בתחילה היו אומרים אוספי פירות שביעית כשרים, שהרי מותר לאכול את הפירות עד זמן הביעור, ואין שום איסור אם אוספים ואוכלים. **ורק הסוחרים בפירות שביעית פסולים**, משום שעוברים על מה שכתוב בתורה, "וְהִיְתָה שְׁבֵת הָאָרֶץ לְכֶם לְאָכְלָהּ", כלומר לאכילה ולא לסחורה. **אולם משרבו הסוחרים, שהיו נותנים מעות לעניים כדי שילכו ויאספו פירות שביעית עבורם, חזרו לומר אחד זה ואחד זה פסולים**, כי גם האוספים, מאחר שקיבלו מעות, ונתנו את הפירות לסוחרים, עברו באיסור סחורה בפירות שביעית.

ולדעת בני רחבה, בתחילה היו אומרים, אחד האוסף את פירות שדהו בשביעית, ואחד הסוחר בפירות שביעית, שניהם פסולים. אולם משרבו הגבאים האנסים, שגובים את הארנונא [=מס המלך מהתבואות כך וכך כורים לשנה] **אף בשביעית, התירו חכמים לאדם לחרוש ולזרוע את שדהו בשביעית, כדי לשלם את הארנונא, אבל לא התירו לו לחרוש ולזרוע כדי לסחור, והאוסף תבואתו בשביעית לשלם את הארנונא אינו נפסל לעדות.** י"מ שטעם ההיתר הוא משום ששביעית בזמן הזה מדברי חכמים היא, כי בטלה קדושת הארץ. וי"מ שטעם ההיתר הוא משום פיקוח נפש, שאם אין להם לשלם את הארנונא עלולים למות בתפיסת המלך.

וכיצד חוזרים פסולים אלו לכשרותם. לדעת חכמים, פסולים אלו חוזרים לכשרותם, כשתגיע שביעית אחרת, ולא יעשו כן. ולדעת רבי נחמיה, אינם חוזרים לכשרותם, אלא אם יוציאו מתחת ידם את הממון שהרוויחו באיסור, ויחלקו אותו לעניים.

עיבור שנה על ידי מלמדי זכות על רשעים

רבי חייא בר זרנוקי ורבי שמעון בן יהוצדק היו הולכים לעסיא, לחשב אם השנה צריכה להתעבר. פגש בהם ריש לקיש, ונלווה אליהם, לראות איך יעשו את הדבר.

בדרך ראה אדם הזומר כרם, אמר להם, 'כהן וזמר'. [כלומר מאחר ששביעית, ואסור לזומר, ודאי זה הזומר כהן הוא, שהרי הכהנים חשודים על השביעית, משום שמוותרים הם בתרומה וקדשים, והשביעית גם היא מקדושת הארץ, ומורים לעצמם היתר בדבר]. אמרו לו, 'יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך', [כלומר שאינו זומר לצורך השבת הכרם, אלא שצריך את הענף להשתמש בו בבית הבד, וכגון שזומר את הענף באופן שאינו משביח את הכרם]. אמר להם, 'הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות' [=לעבור על דת].

[רש"י מפרש, משום שיש לחוש שתברח לשדות יותר מהגסה, והחמירו בארץ ישראל יותר משום ישוב הארץ. ותוסי' מפרשים, שיש לחוש שיבוא לרעותה בשדות]. אבל מגדל בהמה גסה, אפילו בארץ ישראל, כשר. [רש"י מפרש, משום שאפשר לשמור שלא תברח לשדות. ותוסי' מפרשים, שלא גזרו שלא יגדלו אותן, משום שצריכים להן לחרישה].

ד-ה. גבאים הממונים לגבות את מסי המלך, ומוכסים הממונים לגבות את המכס^א. מתחילה לא אמרו חכמים שהם פסולים, כי היו סבורים שאינם גובים אלא כפי הקצבה. אולם כשראו שגובים יותר מהראוי, אמרו חכמים שהם פסולים כשאר הגזלנים. ולדעת רבי יהודה אינם נפסלים אלא אם כן ראינו שנטלו יותר מהראוי, אבל מן הסתם אינם עושים זאת, וכשרים הם. וכתבו התוסי', שמכל מקום כשראינו שנטלו יותר מהראוי, יש חילוק בינם לשאר גזלנים, שכל גזלן מחזיר גזלתו, וחוזר לכשרותו, אבל אלו אינם יודעים למי להחזיר, ואינם יכולים לחזור לכשרותם, ואפילו יחזירו, כיון שעודם עוסקים בזה, חשודים לחזור לקלוקלם.

אביו של רבי זירא גבאי כשר היה

אביו של רבי זירא היה גבאי המס שלוש עשרה שנה, והיה רגיל לומר לשר העיר, שיושבי העיר מועטים הם, ואין לו לבקש מסים מרובים.

וכששר העיר היה מגיע לעיר, אביו של רבי זירא היה חושש שיראה שיושביה מרובים, והיה רוצה שיתחבאו בבתיהם, ולכן היה אומר לחכמים ברמז^ב, "לָךְ עִמִּי בֵּא בְּחֻדְרֵיךָ", ולשאר האנשים היה אומר, 'ריש נהרא אתא למתא' [=שר העיר בא לעיר], 'והאידינא נכיס אבא לפום ברא וברא לפום אבא' [=ועתה ישחוט האב לפני הבן והבן לפני האב, כלומר אם יראה הרבה אנשים, יגבה מהם ממון], והיו הכל מתחבאים בבתיהם.

כאשר עמד למות, אמר, קחו שלוש עשרה מעות הצרורות לי בסדיני, והחזירו לפלוני, שנטלתי ממנו לצורך המס, ולבסוף לא היה צורך בהם.

דף כ"ו

^א מנוסח הסוגיה משמע, שגבאים ומוכסים הם עניין אחד, אולם רבינו חננאל כתב: אמר גאון זצ"ל, הני מוכסין לאו משום דשקלי טפי ממאי דקיץ להו פסלינהו רבנן, דאי הכי היינו גבאין, אלא בזמן שהמלכות מטילה מס כך וכך לגבות מן היהודים, מכל אחד ואחד לפי ממונו, כיון דחזי רבנן הני מוכסין, שמעריכין העם, ונושאים פנים למקצתן ומקילין עליהן, ומכבידין על מקצתם יותר מן הראוי, נמצא גזלנין, לפיכך פסלינהו רבנן.

^ב עיין יד רמה.

<p>כל הלומר תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

דוד, בא הנביא ואמר לו, "מה לך פה ומי לך פה כי חצבת לך פה קבר ... הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר" [שטלטול לגבר קשה מטלטול לאשה], "ועטך עטה" [שפרחה בו צרעת שנאמר בה 'ועל שפם עטה'], "צנוף וצנוף וצנוף וצנוף" [יקיפוך חיילות כשורה. וי"מ שתהא כגר שאין לו דירה. וי"מ שיקיפוך ככדור], להגלותך "אל ארץ רחבת ידים שמה תמות".

"ושמה מרפבות בבודך קלון בית אדניך", תנא, הוא ביקש קלון בית אדניו, לפיכך נהפך כבודו לקלון.

וכאשר יצא להשלים עם סנחריב, בא גבריאל וסגר את השער בפני סיעתו. אמרו לו, היכן סיעתך. אמר להם, חזרו בהם. אמרו לו, אם כן שחקת בנו, נקבוהו בעקביו, ותלאוהו בזנבי סוסייהם, והיו מגררים אותו על הקוצים ועל הברקנים.

אמר רבי אלעזר, שבנא בעל הנאה היה. [י"מ כמשמעו. וי"מ משכב זכור].

כי השתות יהרסון צדיק מה פעל

יש מפרשים, "השתות" אלו **צדיקים**, [שנאמר בהם, "כי לה' מצקי ארץ וישת עליהם תבל". אי"נ "הפלא עצה הגדיל תושיה"], ו"צדיק" הוא הקב"ה. וכוונת הפסוק, שאם חזקיה וסיעתו היו נהרסים, היינו שואלים איזה שכר הקב"ה משלם.

ויש מפרשים, "השתות" זה **בית המקדש**, [על שם שהיתה בו אבן שתיה], וכוונת הפסוק, שאם בית המקדש נהרס על ידי עצת שבנא, היינו שואלים איה נפלאות הקב"ה.

ועולא מפרש, "השתות" אלו מחשבות, [כמו שנאמר 'ולא שת לבו גם לזאת'], וכך כוונת הפסוק, אילו **מחשבותיו של אותו רשע** אינן נהרסות, היינו שואלים צדיק מה פעל.

התורה נקראת "תושיה"

י"א מלשון תשישות, על שם שהיא מתשת את כוחו של האדם.

וי"א על שם שנתנה בחשאי, מפני השטן, שהיה מקטר, ואומר, תסתפק לעליונים, ולא ימסרו הלוחות ביד משה.

וי"א שהוא לשון נוטריקון, "תו" רומז לתוהו, "שיה" רומז לתשתית, והכוונה בזה היא, **שהתורה היא דברים בלבד**, שאין בהם ממש, כתוהו שאין בו ממש, **ואף על פי כן היא יסודו של העולם ותשתיתו**, ועליה העולם עומד.

מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה

אמר עולא, מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה, שנאמר "מפר

שוב ראה אדם חורש, אמר להם, 'כהן וחורש'. **אמרו לו**, יכול **לומר אגיסטון אני בתוכו**, [כלומר אינו בעל הקרקע, אלא שכיר בתוכה. י"מ שמוותר לו לחרוש כי הוא שכיר בקרקע של נוכרי. וי"מ שמוותר לו לחרוש אף בקרקע של ישראל משום ארנונא].

אמרו, 'טרודא הוא דין' [=קנתרן הוא זה ומטריח בדבריו]. **וכאשר הגיעו לעליה שבאו לחשב בה את עיבור השנה**, נטלו את הסולם, **שלא יוכל ריש לקיש לעלות עימהם**.

בא לפני רבי יוחנן, ואמר לו, 'וכי בני אדם החשודים על השביעית', [שנעשו סנגורים לרשעים], **כשרים לעבר שנה**. שוב אמר, 'אין זו שאלה, שהרי לא עליהם אנו סומכים, ואינם אלא כשלושת רועי הבקר, שאמרו שהשנה צריכה להתעבר, ואמנם עברו את השנה, אבל לא על פי דבריהם, אלא על פי חשבון חכמים', [כמבואר בדף י"ח]. אך דחה תשובה זו, 'אין זה דומה, שהרי שם נמנו חכמים לעבר, ולא סמכו על דברי הרועים, וכאן באים אנו לסמוך עליהם, ורשעים הם, וקשר רשעים אינו מן המניין, ואין לסמוך עליו'. **אמר לו רבי יוחנן**, 'דא עקא' [=זו צרה], שאתה קורא אותם רשעים.

וכשבאו לפני רבי יוחנן, אמרו לו, 'מדוע שתק כשקרא להם ריש לקיש רועי בקר'. **וענה להם רבי יוחנן**, 'אפילו היה קורא לכם רועי צאן, לא היה לי מה לומר'.

סחורה באקראי בפירות שביעית

כתבו התוס', איסור סחורה בשביעית, הוא כשמוכר בשוק כעין חנות, אבל פעם אחת באקראי בעלמא, אין איסור.

קשר רשעים אינו מן המניין

קשר רשעים אינו מן המניין, ואין הולכים אחר רוב רשעים, אלא אחר רוב כשרים, אף על פי שהרשעים מרובים מהם.

שכן מצינו, שסיעת שבנא היתה מרובה מסיעת חזקיה, ששבנא היה דורש בשלושה עשר ריבוא, וחזקיה המלך היה דורש באחד עשר ריבוא. וכשבא סנחריב לצור על ירושלים, לדעת שבנא היה צריך להשלים עמו, ולדעת חזקיה לא היה צריך להשלים עמו. וחשש חזקיה שמא אין הדין עימו, משום שהרוב היו עם שבנא. בא הנביא ואמר לו, "לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הנה קשר", כלומר קשר רשעים הוא, וקשר רשעים אינו מן המניין.

מעשה שבנא

שבנא התגאה למרוד במלכות, והלך לחצוב לו קבר בקברי בית

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

מחשבות ערומים ולא תעשנה ידיהם תשנה".

נרבע פסול לעדות].

ודווקא לשאר עדויות הוא כשר, אבל אינו נאמן להעיד על אשת איש, שמת בעלה, או גירשה בעלה, ועל ידי זה להתירה לכל כפנויה, כי יש לחוש שמסקר בעדותו, משום שחפץ בה.

גנב ניסן וגנב תשרי

פועל העוסק בדבר שנגמרה מלאכתו, מותר לו לאכול ממה שעוסק בו, [כמבואר בפרק השוכר את הפועלים]. והאריס, מאחר שדינו ליטול חלק בפירות הקרקע עם הבעלים, [למחצה לשליש או לרביע], יש לו רשות לאכול ממה שעושה בו, בדבר שנגמרה מלאכתו, רק מחלקו, ולא מחלק הבעלים.

אמנם אם מורה לעצמו היתר בדבר, ואוכל בדבר שנגמרה מלאכתו, ונוטל זאת מלבד חלקו בפירות, אינו נפסל בכך לעדות כגזלן, כי סבור שהבעלים אינו מקפיד עליו בדבר מועט ואין בכך חטא, ואינו חשוד לחטוא בדבר שיודע שאסור.

קוברי מתים ביום טוב

לדעת רב פפא, הקובר מתים ביו"ט, חוטא הוא מחמת חימוד הממון, שמקבל שכר על הקבורה, ולכן הוא פסול לעדות. [ואותם שקברו מתים ביום טוב של עצרת, נידה אותם רב פפא, ופסלם לעדות].

ולדעת רב הונא בריה דרב יהושע, הקובר מתים ביו"ט, אינו פסול לעדות, כי הוא סבור שיש בכך מצווה ואינו חוטא. ואפילו אם נידו אותו על כך, והוא חוזר ושונה בעבירה, אינו נפסל, כי הוא סבור שמותר לחלל יו"ט בשביל לקבור, ומה שמנדים אותו, אין זה אלא לכפר לו על שחילל יו"ט, ואם כן, מאחר שאינו יודע שיש במעשהו חטא, אינו נפסל לעדות, שהרי אינו חשוד לעבור על איסור ידוע לו, אפילו בשביל ממון.

דף כ"ז

עדים זוממים ממתי נפסלים

לדעת אביי [שהלכה כמותו], עדים זוממים למפרע הם נפסלים, כלומר מאחר שהוזמו, והתברר ששיקרו בשעה שהעידו, נמצא שמאותה שעה שהעידו היו עדי שקר, וכל מה שהעידו מאותה שעה ואילך אינו כלום, [ומכל מקום, רק מה שהעידו אחר שגמרו את אותה עדות בטל מחמת פסולם. אבל מה שהעידו בשעת עדותם הראשונה לא בטל, אף על פי שהוזמו על החלק הראשון מאותה עדות,

- י"מ שדאגת הלב על מזונותיו של אדם, מועילה לשכח לימודו, וכוונת הפסוק, שהקב"ה נותן מזונות להפר את המחשבות על המזונות, שהיו מבטלות את הלימוד.

- וי"מ שמחשבה שאדם מחשב כך וכך אעשה, כך וכך אצליח, מועילה להשבית את הדבר, שלא תתקיים מחשבתו, אפילו לדבר תורה, כגון עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא.

- וי"מ שמחשבה שאדם חושב להעשיר עם לימוד התורה, אינה מחשבת אמת, כי לא יעלה בידו.

ואמר רבה, שכל זה כשעוסק בתורה שלא לשמה, אבל אם עוסק בה לשמה, אין לחוש לכך, [ולא ישכח את לימודו. ויעלה בידו לקיים מה שסבור לעשות. ויעשיר עם לימודו].

הכרזה על הפסולים

- גזלן גמור [החוטף ממון של אחרים], שפסול להעיד ולדון מהתורה, פסול בלא הכרזה, אלא מאחר שנודע שהוא גזלן, הרי זה פסול.

- ושאר הפסולים, שפסלו חכמים, אינם פסולים אלא אחר שיכריזו עליהם בבי"ד שהם פסולים מחמת העבירה שבידם.

- ולעניין רועה, נחלקו חכמים. י"א שפסול בלא הכרזה. וי"א שפסול רק אחרי שיכריזו עליו, [ולאחר ההכרזה הוא פסול, אף על פי שאין עדות שגזל בפועל, כפי שנתבאר לעיל, שסתם רועים גזלנים הם].

המקבל צדקה מן הנוכרים

מבואר בגמרא שמי שזקוק לקבל צדקה מהנוכרים, ויכול לקבל מהם בצנעא, ואף על פי כן מקבל מהם בפרהסיא, מחלל הוא שם שמים.

ומאחר שחוטא בכך מחמת חימוד ממון, דומה הוא לגזלן שחוטא מחמת חימוד ממון ופסול כמותו לעדות ולדון^א.

חשוד על העריות

החשוד על העריות כשר לעדות, [כפי שנתבאר בדף ט', בעניין

^א לא זכיתי להבין זאת, הלא לכאורה הוא מקבל בפרהסיא, מה שהיה מקבל בצנעא, ואם כן אין לו רווח ממוני כלל מעצם הפרסום, שהוא בלבד חטא חילול השם, ואם כן החטא שחוטא אינו מחמת חימוד ממון, אלא כעין מומר להכעיס. ושמה אין הגמרא מדברת, אלא במי שהיה יכול לקבל מהם בצנעא, מעט כדי חייו, או הרבה בפרסום, ומחמת חימוד הממון נטל מהם הרבה בפרסום, ויל"ע בזה. [ומכל מקום גם אם כנים דברנו, מאחר שהלכה כאביי, שמומר להכעיס פסול לעדות, הוא הדין בנידון זה, המקבל צדקה מהנוכרים פסול לעדות, כשהיה יכול לקבל בצנעא וקיבל בפרהסיא, אף אם לא הרוויח מכך שקיבל בפרהסיא].

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

במה שהאחרונים נאמנים והראשונים מוכחשים, כי סברא פשוטה היא, שיש להאמין לשנים האחרונים, שמכחישים כל אחד מהראשונים בפני עצמו, ובכל הכחשה יש שני עדים כנגד האחד]:

ללשון הראשון – מאחר שאין בפסול האחרונים שום חידוש, הם נפסלים **למפרע**.

וללשון השני – גם בזה הם נפסלים **מכאן ולהבא** משום תקנת הלקוחות.

ב. כשהאחרונים פוסלים את הראשונים, על ידי שמעידים שהם גזלנים, ולא בהכחשת גוף עדותם, בזה סברא פשוטה היא שהאחרונים נאמנים, כי אין מי שמכחיש את דבריהם:

ללשון הראשון – מאחר שאין בפסול האחרונים שום חידוש, הם נפסלים **למפרע**.

וללשון השני – גם בזה הם נפסלים **מכאן ולהבא** משום תקנת הלקוחות.

ורבינו תם מפרש שבסוגיה נאמר עניין אחד:

ג. כשהוזם רק עד אחד [וחבירו נפסל בעדות שהוא גזלן]:

ללשון הראשון – מאחר שזה שהוזם, אין חידוש בכך שנפסל, שהרי שנים מזימים אותו, ואין אחד במקום שנים כלום, ממילא הוא נפסל **למפרע**.

וללשון השני – גם בזה הוא נפסל **מכאן ולהבא** משום תקנת הלקוחות.

מומר אוכל נבילות לתיאבון

לדברי הכל, מומר האוכל נבילות לתיאבון, **פסול להעיד ולדון**, כי האוכל נבילות מחמת תאבון, חוטא בכך מחמת חמדת הממון, שמוצא לקנות נבילה בזול, וכבר נתבאר, שכל החוטא מחמת חמדת ממון, פסול לעדות, שהוא בכלל הכתוב, "אֶל תִּשֶׁת יָדְךָ עִם רֶשַׁע לְהִיטֵת יַד חֲמָס", הכולל כל מי שחוטא מחמת חמדת ממון, שכשם שחוטא מחמת חמדת ממון, כך ישקר בעדותו עבור טובת הנאה של ממון.

מומר אוכל נבילות להכעיס

מומר האוכל נבילות להכעיס, אינו בכלל הכתוב, "אֶל תִּשֶׁת יָדְךָ עִם רֶשַׁע לְהִיטֵת יַד חֲמָס", משום שהאוכל נבילות להכעיס את בוראו, אינו חוטא מחמת חמדת הממון. ונחלקו בו חכמים אם נפסל לעדות.

ונמצא שכבר שקרו בעדותם קודם למה שאמרו אחרי כן, כי כל זמן שלא גמרו עדותם, יכולים לחזור בהם, ולא נעשו פסולים אלא משעת גמר העדות ששקרו בה].

ולדעת רבא ללשון הראשון, מהתורה אינם נפסלים אלא **מכאן ולהבא**, כלומר משעה שבאו עדים והזימו את עדות הראשונים, אבל כל עדויות שהעידו מאחרי העדות שהוזמו בה ועד עתה, [וכן שטרות שחתמו בהם עד עתה], אינן בטלות. והטעם לכך, כי מסברא אין להאמין למזימים יותר מהזוממים, שאלו שנים, ואלו שנים, וחידוש התורה הוא שיש להאמין למזימים ולא לזוממים, ומאחר שחידוש הוא, אין לך בו אלא משעת חידוש, כלומר משעת עדות האחרונים.

ולדעת רבא ללשון השני, מהתורה הם נפסלים **למפרע** כסברת אביי, אלא שחכמים תקנו שלא לפסול עדויות שהעידו קודם שהוזמו, אלא רק **מכאן ולהבא**, משום שעד עתה לא נודע שהם שקרנים, ואם נפסול את עדויותיהם למפרע, יפסידו כל הלקוחות שהחתימו אותם בשטרותיהם.

וכתבו התוס', שיש מי שאומר, [במסכת בבא בתרא], **שלדעת רבא, שני כתות עדים המכחישות זו את זו, שתיהן פסולות לכל שאר עדויות שבתורה**.

ו"מ שלפי דעה זו, אין שום חידוש בפרשת עדים זוממים, במה שהזוממים פסולים, שהרי כן הדין בכל שני כתות עדים המכחישות זו את זו, ואם כן על כרחך לדעה זו, **רבא פסל עדים זוממים רק מכאן ולהבא משום תקנת הלקוחות כלשון השני**, ולא משום שיש חידוש בפסולם.

ו"מ שאף לדעה זו, מאחר שבפרשת עדים זוממים חידשה תורה שהמזימים כשרים, מעתה כל הפרשה נחשבת כחידוש, הן כשרות המזימים ואין פסול הזוממים, ואין לך לפוסלם אלא משעת ההזמה, ואם כן אף לדעה זו **יתכן שלדעת רבא מהתורה עדים זוממים פסולים רק מכאן ולהבא כלשון הראשון**.

נפקא מינה בין שתי הלשונות בדברי רבא

מתוך הסוגיה עם פירוש רש"י נראה שיש שני דברים:

א. כשנפסלים הראשונים באופן שאינו חידוש, שיש כת עדים המזימה כל עד זומם בפני עצמו ואחד במקום שנים אינו כלום. [כגון שכל אחד עומד בפני עצמו כנגד שני המזימים אותו, שאם לא כן, אלא באים ארבעה להזים את השנים, אין עדיפות לארבעה על השנים. ודבר זה יתכן כשלדברי הזוממים לא ראו יחד את ההלוואה, אלא כל אחד ראה מחלון אחר, או שהחייב הודה למלווה שתי פעמים, בכל פעם בפני עד אחר, ובאו שני עדים להזים כל אחד על עדותו שבוה אין חידוש

לשלם כל ימיו את מס הגולגולת של רב פפי.

א. דעת רבי יוסי.

מומר להכעיס כשר לעדות, שהרי לדעתו, החוטא בדבר קל, אינו חשוד על דבר חמור, ומי שנמצא שקרן בעדות ממון, [על ידי שהזימו את עדותו], לא נפסל בכך לעדות נפשות, ואין לחוש שישקר בה. וכמו כן, מי שחוטא בדבר קל, לאכול נבילות, שהוא רע בכך רק לשמים ולא לבריות, אינו חשוד לחטוא בדבר חמור, להעיד שקר, שהוא רע בכך לשמים ולבריות, [שמפסיד אותם בעדותו].

הקרובים שפסולים לעדות

- **לדעת תנא קמא במשנתנו, אלו הם הקרובים הפסולים לעדות**

מחמת קרובה [ולדברי רבי יוסי זו משנת רבי עקיבא]:

[קרבת הורים]

(א) **אביו.** קרוב לו מהכל.

(ב) **בעל אמו.** אמו קרובה לו מהכל, ובעלה כמותה.

(ג) **חמיו** [=אבי אשתו]. חמיו קרוב לאשתו מהכל, והוא כאשתו.

- וכשם שאלו פסולים כך בניהם וחתניהם פסולים, [סה"כ עוד ששה קרובים].

[קרבת אחים]

(ד) **אחיו.** שקרוב לו קרבה ראשונה. [וכבר נכלל במה שאמרו שבן אביו פסול].

(ה) **בעל אחותו.** שאחותו קרובה לו קרבה ראשונה, ובעלה כמותה. [וכבר נכלל במה שכתוב לעיל כי בעל אחותו הוא חתן אביו או חתן בעל אמו].

(ו) **גיסו** [=בעל אחות אשתו]. שאשתו ואחותה יש ביניהן קרבה ראשונה, ובעליהן כמותן. [וכבר נכלל במה שאמרו שחתן חמיו פסול].

- והוא הדין בניהם וחתניהם, [סה"כ עוד ששה קרובים].

- ולדעת רבי יוסי בברייתא, [בדף כ"ח] חתן גיסו כשר, [אבל בן גיסו פסול, משום שהוא בעל אחות אמו של בן גיסו, וזה פסול כמבואר באות י'].
[קרבת אחי הורים]

(ז) **אחי אביו** (ח) **ואחי אמו.** שקרובים לו קרבה שניה.

(ט) **בעל אחות אביו** (י) **ובעל אחות אמו.** שאחות אביו ואחות אמו קרובים לו קרבה שניה, ובעליהן כמותן.

- והוא הדין בניהם וחתניהם, [סה"כ עוד שמונה קרובים].

(יא) **חורגו** [=בן אשתו]. שבן אשתו קרוב לאשתו מהכל, והוא כאשתו. וזה פסול לו לבדו, אבל בנו וחתנו של חורגו כשרים להעיד לו.

- **ולדעת רבי יוסי כך היתה משנה ראשונה:**

דודו [=ראשון בשני], ובן דודו [=שני בשני], וכל הראוי לירשו, כלומר **כל הקרובים ממשפחת האב פסולים** להעיד לו.

ב. דעת רבי מאיר.

לדברי אביו [שהלכה כמותו], דעת רבי מאיר, שהאוכל נבילות להכעיס, **פסול לעדות,** שכן לדעת רבי מאיר, החוטא בדבר קל, חשוד אף על דבר חמור, ומי שנמצא שקרן בעדות ממון, [על ידי שהזימו את עדותו], נפסל בכך גם לעדות נפשות. וכמו כן מי שחוטא בדבר קל, לאכול נבילות, שהוא רע בכך רק לשמים ולא לבריות, חשוד לחטוא בדבר חמור, להעיד שקר, שהוא רע בכך לשמים ולבריות, [שמפסיד אותם בעדותו].

ולדברי רבא, דעת רבי מאיר שהאוכל נבלות להכעיס, **כשר לעדות,** ואף שלדעת רבי מאיר, מי ששיקר בעדות ממונות הקלה, נפסל גם לעדות נפשות החמורה, אין זה אלא אחר שהוכח שהוא רע לשמים ולבריות [אפילו בעדות ממונות הקלה], אבל אוכל נבילות להכעיס, שלא הוכח כלל שהוא רע לבריות, אינו נפסל לעדות.

הנשבע שבועת שוא

שתי שבועות אסורות משום שבועת שוא. (א) כשנשבע על אבן שהוא אבן, כלומר שנשבע על הידוע ללא צורך, אף שהוא אמת. (ב) כשנשבע על אבן שהוא זהב, כלומר שנשבע לשקר בדבר ששקרו מפורסם.

והנשבע אחת משבועות אלו, רע הוא לשמים ולא לבריות, שהרי אינו מפסיד בכך ממון לחבירו, וגם אינו מרוויח כלום בשבועתו, ולכן **דינו לעניין עדות כדין אוכל נבילות להכעיס.**

בר חמא ניצל מעונש על הריגה

בר חמא הרג נפש. אמר ריש גלותא לרב אבא בר יעקב, לעיין בדינו, ואם יתברר שבאמת הרג, יענישו אותו בעיניו. [י"מ שינקרו את עיניו. וי"מ שיטלו ממנו את ממונו, ויתנו לירשי ההרוג. וי"מ שינדו אותו]. הביא בר חמא עדים, שהעידו על אחד מהמעידים שהרג את הנפש, שהוא גזלן. ועל ידי זה זיכו אותו בדין, כי רב פפי הוכיח מהמשנה, שהלכה כרבי מאיר, שהפסול לעדות ממון, פסול גם לעדות נפשות. נישק בר חמא את רב פפי על רגליו, וקיבל עליו

שבנו ובין אחיו פסולים להעיד עליו.

וכן מבואר בכתוב שהבנים אינם נהרגים בעדות האבות, ומכאן שאביו ואחיו פסולים להעיד עליו.

ודבר נוסף יש ללמוד בקל וחומר, שהרי אם בן האח אינו מעיד, כל שכן שהאח עצמו אינו מעיד.

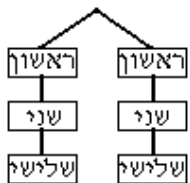
ואם כן למדנו מכאן על ארבעה פסולים. (א) אב. (ב) אח (=ראשון בראשון^א). (ג) בן אח (=שני בראשון). (ד) אחי אב (=ראשון בשני).

ב. שני בשני.

כדי ללמד את הדברים הנ"ל, די היה לכתוב "לא יומתו אבות על בן", ומתוך שכתבה תורה "על בנים" יש ללמוד שגם הבנים אינם מעידים זה לזה, ואם כן למדנו פסול נוסף. (ה) בן אחי האב (=שני בשני).

לדעת רב – גם שלישי בראשון וראשון בשלישי פסולים. שנאמר וי"ו במילה "ובנים", לרבות דור נוסף לפסול.

ולדעת רבי אלעזר – גם שלישי בשני ושני

בשלישי פסולים. שנאמר "על בנים", לתת את פסולי האבות בבנים, וכשם שהשלישי פסול לראשון [כדברי רב], כך השלישי פסול לבנו של הראשון, כלומר לשני.

ג. להעיד לאחרים.

לדעת רמי בר חמא, אמנם מהכתובים יש ללמוד רק זאת, שהקרובים אינם מעידים זה לזה. אולם **מסברא** יש ללמוד ששני קרובים אינם מעידים יחד גם לאחרים, שהרי אם יעידו שני קרובים לאחרים, וימצאו זוממים, יענשו כאשר זממו לעשות, וכל זה בא להם על ידי צירופם, נמצא שכל אחד נהרג מחמת קרובו. [ורבא דחה דברים אלו, כי לא מחמת קרובו הוא נהרג אלא מחמת שהוזם על ידי המזימים].

ולדעת רבא – כדי ללמוד את הדינים הנ"ל, די היה לכתוב, "ובן לא יומת על אבות", או "והם לא יומתו על אבות", ואין צורך לחזור ולכתוב פעם שניה "ובנים", ומתוך שכתבה זאת התורה, יש ללמוד, שבנים [כלומר קרובים], פסולים לגמרי, אף להעיד לאחרים.

אבל הקרובים ממשפחת האם, כגון אחי אמו [=ראשון בשני], ובעל אחות אמו, **כשרים** להעיד לו, שאינם ראויים ליורשו. [ודווקא הם כשרים להעיד לו, אבל הוא פסול להעיד לאחיו אמו, כי הוא ראוי לרשת את אחי אמו].

ודווקא הקרוב לו באותה שעה שראה את העדות, או שבא להעיד, הוא פסול להעיד לו, אבל אם היה קרוב קודם לכן, ונתרחק, כגון שהיה חתנו, וראוי ליורשו, [שהבת יורשת את אביה, והבעל יורש אותה], ואחר מתה אשתו, קודם שראה את העדות, **הרי זה כשר**.

מתה ביתו ויש לחתנו בנים ממנה

רבי יהודה אומר, אם מתה בתו, ויש לחתנו בנים ממנה, הרי זה קרוב. [ובדף כ"ח נחלקו חכמים אם הלכה כמותו]:

- אמר רבי תנחום אמר רבי טבלא אמר רבי ברונא אמר רב **שהלכה כרבי יהודה**.

- **ורבא אמר רב נחמן וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שאין הלכה כרבי יהודה**.

מתי אדם נענש על עוון אחרים

כל ישראל ערבים זה לזה, ולכן מי שבידו למחות ביד אחרים החוטאים, ואינו מוחה בהם, נענש על כך, שנאמר "וְכַשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו", כלומר יענשו על עוון אחיהם.

ומי שאינו יכול למחות באחרים מלחטוא, אינו נענש עליהם, ואפילו הוא מזרעם, שנאמר "אִישׁ בְּחֻטְאוֹ יוֹמְתוֹ", ללמד שאין אדם נענש על חטא אביו או בנו, אלא על חטאו שלו.

ודווקא כשהבן צדיק, אינו נענש על חטא אבותיו, אבל אם אוהז מעשיהם הרעים בידו, נענש גם על עוון אבותיו, שנאמר "פֶּקֶד עוֹן אָבוֹת עַל בְּנֵיהֶם", וזה כשאוחזים מעשי אבותיהם בידיהם, ככתוב "וְאִף בְּעֹנֹת אָבוֹתֶם אֶתֶם מִקְוִי".

דף כ"ח

מניין שקרובים פסולים לעדות

א. ראשון בראשון. וראשון בשני. ושני בראשון.

כתוב בתורה, "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות", וכוונת הכתוב לשני אחים ובניהם, ששני האחים הם האבות, ובניהם הם הבנים.

ומבואר בכתוב, שהאבות אינם נהרגים בעדות הבנים, ומכאן

^א אח הוא ראשון. בן האח הוא שני. ובן בן האח הוא שלישי.

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

ד. קרבת אם.

בן אחות חמותי לא יעיד לי – ודבר זה מבואר במשנה, שהרי אני חתן אחות אמו [ובעלה], ומבואר במשנה שחתן בעל אחות אמו פסול.

אחי חמי לא יעיד לי – ודבר זה מבואר במשנה שהרי אני חתן אחיו ומבואר במשנה שחתן האח פסול.

בן אחי חמי לא יעיד לי – ודבר זה מבואר במשנה שהרי אני חתן אחי אביו ומבואר במשנה שחתן אחי האב פסול.

בן אחות חמי לא יעיד לי – ודבר זה מבואר במשנה שהרי אני חתן אח אמו ומבואר במשנה שחתן אחי האם פסול.

עדות לאשת הפסול

כשם שאדם קרוב לחורגו [=בן אשתו], כך הוא קרוב לאשת חורגו, ואינו מעיד לה. [וכן הדין בשאר נשות הקרובים].

בסורא אמרו, משום שהבעל כאשתו, כלומר כשם שאשתו היא חמות אשת חורגו, כך הוא עצמו נחשב כחמיה של אשת חורגו, ולכן הוא פסול להעיד לה.

ובפומבדיתא אמרו, משום שהאשה כבעלה, כלומר אשת חורגו נידונית כבעלה, שהוא חורגו, ולכן פסול להעיד לה.

אמר רב הונא אמר רב, **מניין שהאשה כבעלה, שנאמר "עֲרֹנֹת אַחִי אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב דְּדֹתְךָ הוּא"**, והלא **אשת דודו** היא ולא דודתו, וקראה **הכתוב דודתו**, ללמד שאשה כבעלה.

אח אחיו

אחי האח [כגון שהיה אחיו מן האב בלבד, וזה אחיו מן האם בלבד]. **לדעת רבי ירמיה, פסול. ולדעת רב חסדא, כשר.**

שני מחותנים

שני מחותנים [אבי חתן ואבי הכלה], אינם קרובים מחמת נשואי בניהם, ומעידים זה לזה.

קרבת ארוס וארוסה

לדעת רבה בר בר חנה, ארוס מעיד לארוסה, משום שאינם נחשבים כקרובים אלא אחר הנישואין, כמו שאמר עולא, שאין דינה כנשואה, לעניין שאם מתה, בעלה אינו אונן ומטמא לה, ולא יורש אותה, וכן אם הוא מת, היא אינה אוננת ומטמאה לו.

ולדעת רבינא, אמנם הארוס והארוסה אינם נחשבים כקרובים,

כדי ללמד את הדינים הנ"ל, די היה לכתוב "אבות" פעם אחת, ובפעם השניה לכתוב, "ובנים לא יומתו עליהם", **ומתוך שכתבה תורה "אבות" פעם שניה, יש להוסיף אבות נוספים לפסול, ומאחר שכבר פסלנו את קרובי האב, יש ללמוד מכאן שגם קרובי האם פסולים.**

ה. פסולים אף לזכות.

כדי ללמד את הדינים הנ"ל, די היה לכתוב "יומתו" פעם אחת, **ומתוך שכתבה תורה "יומתו" פעם שניה, יש להוסיף עוד עדות שקרובים פסולים לה, ומאחר שכבר פסלנו את הקרובים לעדות חובה, יש ללמוד מכאן שגם לעדות זכות הם פסולים.**

ו. לעדות ממונות.

כשם שקרובים פסולים לעדות בדיני נפשות, כך הם פסולים לעדות בדיני ממונות, **שנאמר "מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם"**, להשוות דיני ממונות לדיני נפשות.

מידת הקרבה שבה העדים פסולים

[סיכום מהאמור לעיל]

כשאח אחד או זרעו, באים להעיד לאח שני או לזרעו, האחים נקראים ראשונים, ובניהם נקראים שניים, ובני בניהם נקראים שלישיים. וכך הוא דינם:

דרגה (א) **ראשון בראשון** – לדברי הכל העדים פסולים.

דרגה (ב) **ראשון בשני ושני בראשון** – לדברי הכל העדים פסולים.

דרגה (ג) **שני בשני** – לדברי הכל העדים פסולים.

דרגה (ד) **שלישי בראשון וראשון בשלישי** – **לדעת משנתנו הם כשרים. ולדעת רבי אלעזר ורב הם פסולים.** רבינו תם מפרש שהלכה כרב, והם פסולים. אולם בנוסח פירוש רש"י המודפס כתוב שהם כשרים.

דרגה (ה) **שלישי בשני ושני בשלישי** – **לדעת משנתנו ולדעת רב הם כשרים. ולדעת רבי אלעזר הם פסולים.** והלכה שהם כשרים.

אופן נוסף שנזכרו בו פסולי קרובה

אחי חמותי לא יעיד לי – ודבר זה מבואר במשנה, שהרי אני חתן אחותו [ובעלה], ומבואר במשנה, שחתן בעל אחותו פסול.

בן אחי חמותי לא יעיד לי – ודבר זה מבואר במשנה, שהרי אני חתן אחות אביו [ובעלה], ומבואר במשנה, שחתן בעל אחות אביו פסול.

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

ורבא אמר, שלא ימנעו מלשקר בשביל כך, כי יאמרו, שהם לא ירעבו, כמאמר בני האדם, שב שני הוה כפנא [=שבע שנים יש רעב], ואבבא אומנא לא חליף [=ועל פתח בעל המלאכה לא עובר הרעב].

ולדעת רבא, כך אומרים להם, **שבעבור עוון עדי שקר בא דְבַר**, שנאמר "מִפִּיץ וְחָרַב וְחָץ שָׁנוּן אִישׁ עֲנָה בְרַעְיָהוּ עַד שְׁקֵר", [כלומר כמה מיני מיתות באים על ידי עד שקר], ויתיראו מלשקר, שמא ימותו בדבר.

ורב אשי אמר, שלא ימנעו מלשקר בשביל כך, כי יאמרו, שהם לא ימותו קודם זמנם, כמאמר בני אדם, שב שני הוה מותנא [=שבע שנים יש דבר], ואיניש בלא שניה לא שכיב [=ואדם לא מת קודם זמנו].

ולדעת נתן בר מר זוטרא, כך אומרים להם, **סהדי שקרי אאוגרייהו זילי**, כלומר עדי השקר בזויים הם בעיני השוכרים אותם, כמו שנאמר בעניין עדי השקר שאמרו לאחאב לשכור, כנגד נבות היזרעלי, שאמרו לו כך, "וְהוֹשִׁיבוּ שָׁנִים אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלַעַל נִגְדוּ וַיַּעֲדוּהוּ", הרי שקראו להם הבאים לשוכרם בשם גנאי, וכשישמעו זאת העדים, יחזרו בהם, כי לא ירצו להיות בזויים.

עדות הודאה

א. כשעדים אומרים, "יודעים אנו שראובן חייב ממון לשמעון, שהרי לוי אמר לנו זאת". אין מחייבים את ראובן על פי עדותם, כי הם לא ראו שראובן לווה, ולא ראו שראובן הודה.

ב. וכשעדים אומרים, "יודעים אנו שראובן חייב ממון לשמעון, שהרי כך אמר לנו ראובן בעצמו". גם כן אין מחייבים את ראובן על פי עדותם, משום שפעמים אדם אומר לאחרים שחייב ממון, אף שאינו חייב, ועושה זאת כדי שלא יחזיקוהו לעשיר.

ג. וכשעדים אומרים, "יודעים אנו שראובן חייב ממון לשמעון, שהרי ראינו ששמעון תבע את ראובן, והודה לו ראובן על חובו". בזה הדין תלוי.

אם ראובן אומר, "איני חייב כלום, ומה שהודיתני לו, לא היה אלא בשחוק", ראובן נאמן, ואין מחייבים אותו על פי העדים, כי פעמים כשאדם תובע את חבירו בשקר, הוא משטה ושחוק עמו, ומודה לו, ואין כוונתו להודות.

ואם ראובן אומר, "לא אתן לך עד שתביא עדים שלויתי ממך", אין אנו טוענים במקומו, שהודה לו בשחוק, אלא מאחר שהודה בפני עדים שחייב ישלם.

ולכן אם מעיד לחובתה מקבלים את עדותו, אולם מאחר שעומדים להינשא, יש לחוש שישקר לטובתה, ולכן אינו נאמן להעיד לטובתה.

ומסקנת הגמרא, שארוס אינו מעיד לארוסה כלל, לא לזכות ולא לחובה, כי לענין עדות דינם כקרובים גמורים, משום שפסול קורבה לענין עדות נובע מכך שהם קרובים בדעתם זה לזה, ומשעת אירוסין כבר נתקרבו, ואין זה דומה לדין קורבה האמור בטומאה אוננות וירושה, שתלוי בקרבת בשר גמורה.

שמואל ופינחס אחיו, היו אחים גויסים, כי היו נשותיהם אחיות.

קרוב שנתרחק כשר לדון.

דף כ"ט

אוהב ושונא לענין עדות

לדעת רבי יהודה, אוהב ושונא פסולים לעדות. אוהב זה שושבינו, [לדברי רב, הוא פסול להעיד לו כל שבעת ימי המשתה. ולדברי רבא, מיום הראשון ואילך אינו פסול לעדות^א]. ושונא, כל שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה.

ולדעת חכמים, לא נחשדו ישראל להעיד שקר משום איבה ואהבה, וכשרים.

ודוקא בעדות נחלקו, אבל בדין, מודים חכמים שפסול לדונו, כי מאחר ששונא אותו, לא ימצא לו זכויות.

תלמידי חכמים ששונאים זה את זה

שני תלמידי חכמים ששונאים זה את זה, אינם יושבים לדון בבי"ד אחד.

מה אומרים לעדי ממונות כדי שלא יבואו להעיד שקר

לדעת רב יהודה, כך מזהירים עדי ממונות שלא ישקרו, אומרים להם, **שבעבור עוון עדי שקר גשמים נעצרים**, שנאמר "וְנִשְׁיֵאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אֵין אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמִתַּת שְׁקֵר", ויתיראו מלשקר שמא עליהם יבוא הרעב.

^א כן נראה מפשטות הסוגיה, שדברי רבא באים לבאר את דעת רבי יהודה, ורבנן האמורים בגמרא, הם אמוראים שאמרו זאת משמו של רבא, [ואם כן מה שאמרו מיום ראשון ואילך, היינו אחר היום הראשון, אבל ביום הראשון הוא פסול לעדות]. אולם הגאון בעל "פורת יוסף" מפרש, שדברי רבא באים לבאר את דברי חכמים, ורבנן האמורים בגמרא הם חכמי המשנה, וכך צריך לומר, יורבנן [מאי סברי], משמיה דרבא אמרי אפילו מיום ראשון ואילך [ואם כן הכוונה שאפילו ביום הראשון הוא כשר לעדות].

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

הנגיעה, אף על האכילה לא תמותי.

ב. במידות הארון נאמר, "**אֲמַתִּים וְחֻצֵי אֲרָכּוֹ**", ואם לא היו מוסיפים את האות אל"ף, וכותבים מתים [=מאתים], היה שיעורו גדול יותר, הרי שבתוספת האל"ף נגרע השיעור.

ג. בעניין מניין היריעות נאמר "**עֲשֵׂתִי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת**" [=אחד עשרה יריעות], ואם לא היו מוסיפים את האות עי"ן וכותבים שתי עשרה, היה מניין מרובה יותר הרי שבתוספת העי"ן נגרע השיעור.

האם אדם אומר דברים שלא

להשביע את עצמו או את בניו

א. מי שאמר שהוא חייב ממון לאנשים מסוימים, אין מזה ראייה שבאמת הוא חייב להם, כי יתכן שאמר זאת רק כדי שלא להשביע את עצמו, כלומר שלא יראה כבעל ממון השבע מממון, אבל באמת אינו חייב להם.

ולולא הסברא הזאת היה משלם על פי הודאתו, ואינו יכול לומר, משטה הייתי בהם, כי אין אדם משטה אלא במי שתובע אותו, אבל אלו לא תבעו אותו כלל, ולמה ישטה בהם.

ב. מי שאמר קודם מותו, שהוא חייב ממון לאנשים מסוימים. לדעת רבי ישמעאל ברבי יוסי, יש בכך ראייה שחייב להם ממון, כי בשעת מותו לא אכפת לו אם יחשבוהו כעשיר, ולא יאמר שחייב ממון, אלא כשבאמת חייב, ולא כדי שלא להשביע את עצמו. ולדעת רבי חייא, אין בכך ראייה שחייב להם ממון, כי יתכן שאמר זאת רק כדי שלא להשביע את בניו, כלומר שלא יראו כבעלי ממון השבעים מממון, אבל באמת אינו חייב כלום.

וכשהוציאו ממון מהיורשים על פי דעת רבי ישמעאל ברבי יוסי, אף שלפי דעת רבי חייא נעשה הדבר שלא כהלכה, אמר, "כבר הורה זקן", ולא החזיר את הממון הזה ליורשים.

כתיבת שטר על חוב שיש בו עדי הודאה

הלוואה בשטר עדיפה מהלוואה בעל פה לכמה דברים, [כגון לגבות ממשועבדים, ושלא יוכל הלווה לומר פרעתני]. וכשאדם לווה מחבירו בלא שטר, [ובלא עדים], והודה לו על כך בפני עדים, [באופן שיש לסמוך על עדות ההודאה כמבואר לעיל].

אם החייב אמר לעדים שיכתבו את החוב בשטר, או שבשעת ההודאה עשה קניין על חובו, [כלומר שעבד את נכסיו למלווה לתשלום חובו], כותבים זאת בשטר, [שסתם קניין לכתובה עומד].

ודוקא לו אין טוענים זאת, אבל אם מת ראובן, ובא שמעון לתבוע את היורשים על סמך ההודאה הזו, אנו טוענים ליורשים, שלא הודה אביהם באמת, אלא שיטה בשמעון.

ואם ראובן אומר, "לא הודיתי לשמעון". לדעת אביי, הוחזק שקרן, שהרי עדים אומרים שהודה. **ולדעת רבא,** כשאדם מודה בשחוק, שוכח הוא את הודאתו, ולכן יתכן שהודה בשחוק, ושכח, ולכן אומר שלא הודה כלל, ואינו מוחזק בזה לשקרן.

ד. וכשעדים אומרים, "יודעים אנו שראובן חייב לשמעון, שהרי בפנינו הודה ראובן לשמעון על חובו, ואמר זאת אחר שעשו אותנו עדים על כך". כך הדין:

אם ראובן החייב אמר להם "אתם עדי", או ששמעון התובע אמר להם "אתם עדי" וראובן שתק, יש כאן עדות על הודאה גמורה, כי כשיש עדים על ההודאה, אין אדם מודה אלא באמת, ועל פי עדות זו ראובן חייב לשלם.

אבל אם שמעון אמר לעדים "אתם עדי", וראובן לא הסכים שיעידו, אין בהודאתו כלום, ואין מחייבים אותו על פי העדות שהודה.

האם טוענים לבעל הדין טענות

זכות כשאינו יודע לטעון בעצמו

א. בדיני ממונות. אין טוענים עבורו, [כפי שנתבאר לעיל באות ג].

ב. בדיני נפשות [חוץ ממסית]. טוענים עבורו.

ג. בדין מסית. אין טוענים עבורו, שנאמר, "**וְלֹא תִּחְמַל וְלֹא תִּכְפֹּה עָלָיו**". וכן היה בדינו של נחש הקדמוני, שהסית את חוה לאכול מעץ הדעת, שהיה אפשר לטעון עבורו טענות זכות, [דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים, ואם כן היה יכול לומר לקב"ה, לא היה לה לשמוע לי, אלא לציווי הקב"ה], ולא טען לו הקב"ה טענה זו.

וכתבו התוס', שלא כל מסית יכול לטעון טענה זו, שרק הנחש, שלא נצטווה שלא להסית, ונענש על מה שחטאה חוה בגללו, יכול לומר לא היה לה לשמוע לי, אבל מי שנצטווה שלא להסית, נענש על עצם הסתתו, ועל זה אינו יכול לטעון כלום.

מניין שכל המוסיף גורע

א. בעניין עץ הדעת ציווה הקב"ה שלא יאכלו ממנו, והזהיר שהעונש על כך הוא מיתה, וחווה הוסיפה לומר לנחש, שהקב"ה ציווה גם שלא לגעת בו, ומתוך כך בא הגירעון, שדחף נחש את חוה על האילן עד שנגעה בו, ואמר לה, ראי שאין מיתה על

ומעתה נעשית ההלואה כהלוואה בשטר. [אולם אם החייב חזר בו קודם שנכתב השטר, הרשות בידו, ויכול לומר, לא תכתבו שטר].

– **ולדעת רבא,** אם הודה סתם בפני שלושה, אין ראייה שהתכוון שיהיו דיינים, אפילו אם הוא אסף אותם, ואין כותבים את החוב בשטר. **ורק אם אמר להם בפירוש, שיהיו כדיינים, כותבים את החוב בשטר.**

– **ולדעת מר בר רב אשי,** אפילו אסף שלושה, ואמר להם שיהיו כדיינים, והודה בפניהם, אין כותבים את החוב בשטר. **ורק אם ישבו כדרך דיינים במקום קבוע לדין, ושלחו לחייב לבוא לפניו לדין, ובא והודה בפניהם, מאחר שמתפרסם החוב על ידי העמדתו בדין, כותבים את החוב בשטר.**

באלו מקומות הלכה כמר בר רב אשי

ברוב הש"ס. לפירוש רש"י, ורבינו גרשון, וריב"ן, אין הלכה כמותו. **ולפירוש סדר תנאים ואמוראים,** ורבינו חננאל, הלכה כמותו.

ובאודינא [=הודאה בפני שלושה המבוארת לעיל]. **לפירוש רש"י,** ורבינו גרשון, וריב"ן, ורבינו חננאל, (ובעל הלכות גדולות, ובעל הערוך), הלכה כמותו. **ולפירוש סדר תנאים ואמוראים,** אין הלכה כמותו.

ובמיפך שבועה [שלדעתו אף בשבועה מהתורה יש דין היפוך שבועה על שכנגדו]. **לפירוש רש"י,** ורבינו גרשון, ורב האי גאון, הלכה כמותו. **ולפירוש סדר תנאים ואמוראים,** ובעל הלכות גדולות, ובעל הערוך, ורבינו חננאל, אין הלכה כמותו.

ובחורי – לפירוש רבינו חננאל, אין הלכה כמותו.

דף ל'

שטר שנכתב אחרי הודאה בפני שלושה

שלושה שהודה החייב בפניהם, [באופן שנחשבים כבי"ד, ויכולים לכתוב על כך שטר], צריכים לכתוב את השטר בנוסח של דיינים, ולא בנוסח של עדים.

ואם מת אחד מהם קודם שחתמו, צריכים לכתוב בפירוש, "במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי" [=במושב שלושה היינו ואחד מת], ואם לא כתבו זאת, וחתמו שנים, יש לחוש שלא היו מתחילה אלא שנים, ולא היה להם לכתוב את השטר ואם כן השטר פסול.

ואם כתוב בשטר, שעשו אותו על פי הוראת אדם גדול, אין לחוש שטעו לעשות שטר על פי שנים, ובוודאי היו מתחילה שלושה.

ואם בא לידינו שטר, שחתומים בו שני עדים, וכתוב בו, 'בפנינו הודה פלוני', הרי זה ככל שטר חוב, אף על פי שלא כתבו בתוכו שנכתב בצוואת החייב, או שנעשה קניין, כי בוודאי לא היו כותבים את השטר, אלא אם כן היה רשאים לעשות זאת.

וכשלא אמר להם לכתוב זאת בשטר, ולא עשה קניין על כך, פעמים אינם כותבים זאת, ואין כאן אלא הלוואה בעל פה, **ופעמים כותבים זאת,** ויש כאן הלוואה בשטר:

א. כשהיתה ההודאה בפני שני עדים, אין כותבים את החוב בשטר, ואין כאן אלא הלוואה בעל פה.

ודווקא בהודאת חוב של מטלטלין, אבל אם הודה לו שקרקע שמוחזק בה שייכת לתובע. **לדעת מר זוטרא** [שהלכה כמותו], מאחר שקרקע בחזקת בעליה עומדת, ואינה מחוסרת גביה, **כותבים שטר על כך,** שאין זה שטר גביה, אלא גילוי מילתא בעלמא, שהקרקע של התובע. **ולדעת אממר,** גם בזה אין **כותבים.**

ולפי ההלכה שבהודאת קרקע כותבים שטר. **דעת רבינא,** שכן הדין גם בהודאת מטלטלין שהם בעין, שההודאה אינה כהודאה על חוב, אלא מגלה שמה שברשותו של המודה שייך לתובע, **וכותבים שטר על כך. ולדעת רב אשי,** מאחר שהם ברשות המודה, ועדיין מחוסרים גביה, אין כותבים את השטר, ככל הודאה במלווה על פה.

ב. וכשהיתה ההודאה בפני שלושה [בהודאת חוב];

– **לדעת רב, כותבים את ההודאה בשטר,** הואיל והודה בפני שלושה, שהם כבי"ד, ולבי"ד יש כח להפקיע את רכושו, לעשות את החוב כמלווה בשטר, שהפקר ב"ד הפקר. [אולם למעשה לא נהג כן רב, אלא חשש לדברי רב אסי].

– **ולדעת רב אסי, אין כותבים את ההודאה בשטר,** אף על פי שהודה בפני שלושה, כי לא התכוון אלא שיהיו עדים בדבר, ולא שיהיו דיינים.

– **ולדעת רב אדא בר אהבה, אם הודה בפני שלושה שכבר היו יושבים יחד קודם להודאתו,** אין ראייה שהתכוון שיהיו דיינים אלא עדים בלבד, ואין כותבים את החוב בשטר. **אבל אם הוא אסף אותם שיהיו שלושה,** הרי הראה שרוצה להודות בפני שלושה, ואם כן כוונתו שיהיו כדיינים, ולכן **כותבים את החוב**

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

יכתבו מי מהדיינים מזכה, ומי מחייב, יעברו על הכתוב בתורה, "לא תִלְךָ רְכִיל בְּעַמֶּיךָ", שידע הנידון מי זיכה אותו ומי חייבו.

ולדעת ריש לקיש, אם יכתבו את הפסק כאילו יצא מדעת כולם, הדבר נראה כשקר, שהרי לא יצא כן מפי כולם, ולכן אסור לכתוב זאת, אלא **יכתבו מי זיכה ומי חייב**, ואין כאן איסור, "לא תִלְךָ רְכִיל בְּעַמֶּיךָ", משום שעליהם מוטל לדון.

ולדעת רבי אלעזר, אם יכתבו כאילו יצא הפסק מפי כולם, הדבר נראה כשקר, ואם יכתבו מי מזכה ומי מחייב, יש כאן איסור "לא תִלְךָ רְכִיל בְּעַמֶּיךָ", לכן יכתבו, "מתוך דברי הדיינים יצא הפסק כך וכך", וכך אינם כותבים שיצא הפסק מדעת כולם, וגם אינם כותבים מי זיכה ומי חייב.

נפסק הדין על פי הרוב ונתברר כטעות

שלושה שדנו דין, ונחלקו בדבר, והלכו אחר הרוב, ולאחר מכן נתברר שטעו, באופן שיש לדיין לשלם מה שטעה והפסיד לנידון, **השנים שטעו**, שהם שני שלישי מביי"ד, **משלמים לנידון שני שלישי** ממה שהפסידו אותו, **ושליש הוא מפסיד**.

ואינם משלמים את חלקו של הדיין שלא טעה, כי לולא שדן עימהם, לא היו משלמים כלל, כי היו רק שנים. אבל אם היו חמישה דיינים, ושלושה טעו ופסקו כמותם, הם משלמים לנידון הכל, כי על ידיהם לבד גם היה נגמר הדין.

מקצת מסדרי הדין

מקבלים עדות כל אחד מהעדים בפני עצמו, שלא יהיו שאר העדים עמו בחדר. "י"א שרק לצורך בדיקתם עושים כן, אבל לאחר שנבדקו ונמצאו מכוונים, **יכניסו את כל העדים יחד, ויקבלו עדותם יחד**, שאין עדותם מתקיימת בביי"ד, עד שיעידו כאחת. **ורבי נתן אומר, שעדים יכולים להעיד זה שלא בפני זה**, ואם כן מקבלים את עדותם ממש כל אחד בפני עצמו]. **ואם נמצאו דברי כל העדים מכוונים לדבר אחד, הדיינים נושאים ונותנים בדבר**.

"י"א שבשעת הדיון בעלי הדין היו בפנים. **ורבי נחמיה אומר**, בשעת הדיון מוציאים את בעלי הדין לחוץ.

אם נחלקו הדיינים בדין, כגון שנים מזכים ואחד מחייב, או שנים מחייבים ואחד מזכה, **הולכים אחר הרוב**.

ואם אחד הדיינים אינו יודע אם לזכות או לחייב, הרי זה כמי שאינו, ויש כאן שני דיינים, ואפילו שניהם אומרים דבר אחד,

מי סידר הגמרא

כתב רש"י, **שבי"ד של רב אשי היה ראש בימי רבינא, ושניהם סדרו גמרא של תלמוד בבלי**.

ראיתי אביכם שהטמין מעות והן של

מי שמת אביהם, ואמר להם אדם אחד, אני ראיתי את אביכם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל, **ושל פלוני הן, או של מעשר שני הן**.

- **אם אמר להם, שהם טמונים, במקום, שהוא עצמו לא יכול לקחתם משם**, כגון שאמר שטמונים בביתם, **אין בדבריו כלום**, ונוטלים את המעות לעצמם.

- **ואם אמר להם, שהם טמונים, במקום, שהוא עצמו יכול לקחתם משם**, כגון שאמר שטמונים בשדה, **דבריו קיימים**, ונותנים את המעות למי שאמר, כי מגו [=מתוך] שהיה יכול לקחתם משם, ולתת אותם למי שאמר שהם שייכים, נאמן על כך, אף בלא שיעשה זאת בפועל.

ראו אביהם מטמין ואמר להם שהן של

מי שראו את אביהם מטמין מעות בשידה תיבה ומגדל, ואמר להם, **של פלוני הן, או של מעשר שני הן** :

- **אם נראה להם, שמתכוון לדבריו**, כדי שידעו מה לעשות בממון אחר מותו, **יש להם לקיים דבריו**.

- **אבל אם נראה להם שהממון שלו, ואינו אומר שהוא של אחרים אלא להערים עליהם**, משום שירא שיטלו זאת בחייו, או יחזיקוהו כעשיר, ויבקשו ממנו ממון, **אין בדבריו כלום, ונוטלים זאת לעצמם אחר מותו**.

בא בחלום ואמר לו מעות טמונים של

מי שמת אביו, והיה מצטער על מעות שהניח אביו, שלא ידע היכן הם, **ובא בעל החלום [=שר (=מלאך)] המראה חלומות בלילה**, ואמר לו, **'כך וכך מעות הן, ובמקום פלוני הן**, אבל של מעשר שני הן', **אם נמצאו שם מעות, רשאי לקחת אותן לעצמו, משום שדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין**.

כתיבת פסק דין כשיש מחלוקת

בין הדיינים והלכו אחר הרוב

לדעת רבי יוחנן, כשהוכרע הדין על פי הרוב, כותבים את הפסק כאילו יצא מפי כולם, כגון **"פלוני זכאי"** או **"פלוני חייב"**, שאם

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

- **ולדעת רבי אבא אמר רב הונא אמר רב, ולדעת רב אידי בר אבין, בזה אף חכמים מודים לרבי יהושע בן קרחה שהעדים מצטרפים.**

ד. מעידים על בכור. י"מ שהכוונה לעדות שמעידים על בכור בהמה, שנפל בו המום מאליו, לפי שנחשדו הכהנים להטיל מומים בבכורות בזמן הזה, כי אינם מותרים אלא כשייפול בהם המום, וצריך להעיד שנפל בו המום מאליו. [ואין נראה לתוס', כי לפירושהם לעדות זו די בעד אחד]. וי"מ שהכוונה לעדות שמעידים על בכור בהמה, שהתירו חכם על ידי שנפל בו מום. [ואין נראה, כי לעדות זו אין צריך שני עדים]. וי"מ שהכוונה לעדות שמעידים על בן אדם, שאמר עליו אביו שהוא בנו בכורו.

- **לדעת רב אידי בר אבין, בזה אף חכמים מודים, לרבי יהושע בן קרחה שהעדים מצטרפים.**

ה. מעידים על שתי חזקה בקרקע אחת. כגון זה אומר בפני החזיק בקרקע שלוש שנים, תשס"ו תשס"ז תשס"ח, וזה אומר בפני החזיק בקרקע שלוש שנים, תשס"ט תש"ע תשע"א, שמעידים על שנים אחרות, אבל שניהם מעידים שזה החזיק בקרקע הזו שלוש שנות חזקה.

- **לדעת רב אידי בר אבין, בזה אף חכמים מודים, לרבי יהושע בן קרחה שהעדים מצטרפים.**

ו. מעידים על סימני גדלות שונים בבן אחד או בבת אחת. כגון זה אומר יש שתי שערות בכרסה, וזה אומר יש שתי שערות בגבה, שכל אחד מעיד על סימנים אחרים, אבל שניהם מעידים על גדלות אותו אדם.

- **לדעת רב אידי בר אבין, בזה אף חכמים מודים, לרבי יהושע בן קרחה שהעדים מצטרפים.**

סמיכת אדם גדול בטעות

גברא רבה [=אדם גדול], **כיון דסמיך** [=מאחר שסמך אדם להיות רב], אף על פי שעשה זאת מפני דבר מסוים שהתברר כטעות, לא נתבטלה הסמיכה, והרי זה **סמיך**.

עדים המכחישים זה את זה בבדיקות

כבר נתבאר לעיל, שאין מקבלים את העדים, אלא אם כן נמצאו דבריהם מכוונים בלא סתירות. ואמנם אם הכחישו זה את זה בגוף העדות, אי אפשר לסמוך עליהם. אבל כשהכחישו זה את זה בדבר שאינו גוף העדות, פעמים ניתן לקבל את דבריהם,

אין לפסוק את הדין בשנים, ולכן **מוסיפים עליהם עוד שני דיינים.**

גמרו את הדין, [לדעת רבי נחמיה] **היו מכניסים את בעלי הדין, וגדול הדיינים אומר להם את פסק הדין.**

עדים שלא ראו את המעשה בבת אחת

לדעת תנא קמא בברייתא, אין עדות שני עדים מצטרפת, אלא אם כן ראו את אותו מעשה כאחד. (א) סברא היא, שאם כל אחד מעיד על מעשה אחר, כגון על הלוואה אחרת, אין כאן שני עדים על אותו חוב. (ב) קרא הוא, שנקראו העדים בתורה בלשון יחיד "עד", ללמד שאינם מצטרפים עד שיראו כאחד.

ולדעת רבי יהושע בן קרחה, עדותם מצטרפת אפילו אחד ראה היום ואחד מחר, (א) סברא היא, שהרי כל אחד מעיד שהלווה חייב מנה. (ב) קרא הוא שנאמר "וְהוּא עֵד אוּ כְּאֵה אוּ יָדְעִי לרבות ראייה אחר ראייה.

ובגמרא באו כמה פרטים של הדין הזה.

א. מעידים על שני חובות. כגון זה אומר, בפני לווה מנה ביום ראשון. וזה אומר, בפני לווה מנה ביום שני. או זה אומר, ביום ראשון הודה זה בפני זה שחייב לו. וזה אומר, בפני לווה ממנו ביום שני, שדבר ברור הוא, **שמעידים על שתי הלוואות שונות, אבל שניהם מעידים על חוב של מנה.**

- **לדעת רב חייא אמר רב, ולדעת נהרדעי, הלכה כרבי יהושע בן קרחה, שהעדים מצטרפים.** [ולדברי רב יוסף כן דעת עולא].

- **ולדעת עולא, וכן לדעת רב** [כפי דברי רבנן שבאו ממחוזא], אין הלכה כרבי יהושע בן קרחה, והעדים **אינם מצטרפים.**

ב. מעידים על חוב אחד. כגון, זה אומר, בפני הודה על חובו ביום ראשון. וזה אומר, בפני הודה על אותו חוב ביום שני. או זה אומר, בפני לווה ביום ראשון, וזה אומר בפני הודה על אותו חוב ביום שני.

- **בזה אף לדעת רב, הלכה כרבי יהושע בן קרחה שהעדים מצטרפים.**

ג. מעידים על קרקע אחת. כגון, זה אומר, בפני הודה ביום ראשון שהקרקע של זה. וזה אומר, בפני הודה ביום שני שהקרקע של זה.

- **לדעת רבי חייא אמר רב, ולדעת עולא, הלכה כרבי יהושע בן קרחה שהעדים מצטרפים.** [אבל חכמים חולקים על זה].

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

כשדוע מי הפסול, אבל בזה אין ידוע מי פסול. אי"נ לדברי בית שמאי, כשיש עד אחד פסול, מתקיימת העדות בשאר העדים. אי"נ אין עד אחד פסול פוסל את כל העדים, אלא כשמעידים כולם יחד, אבל כאן כל כת העדה בפני עצמה, ואין פסול באלו פוסל את אלו.

ומתוך המבואר בסוגיה משמע, שאין להכשיר עדים המכחישים זה את זה, אלא מטעם שההכחשה היא בדבר צדדי, שאין אדם שם אל לבו, אבל אין להכשיר אותם על סמך דברי רבי יהושע בן קרחה, האומר, ששני עדים מצטרפים, אף על פי שכל אחד ראה דבר אחר, כי רק כשכל אחד ראה דבר אחר, ואינו מכחיש את חברו, [כגון שכל אחד ראה ביום אחר, ואינו אומר שחברו לא ראה], יש לצרף את עדותם, אבל כשמכחישים זה את זה, אין לצרפם, [אלא כשיש לומר שלא שמו אל ליבם].

אולם רש"י מפרש, שלדעת רבי חנינא, רבי צירף שני עדים המכחישים זה את זה בדבר צדדי, משום שסמך על דברי רבי יהושע בן קרחה, והדבר צ"ע.

דין האומר חוץ לבי"ד אני זכיתי וחבריי חייבו

דין האומר חוץ לבי"ד, אני זכיתי וחבריי חייבו, ומה אעשה, שהם רבים ממני, ולכן נגמר הדין לחובה. עובר על הכתוב בתורה, "לא תלך ככיל בעמיתך", שהוא בכלל הכתוב, "הולך ככיל מגלה סוד".

פירסם סוד ישן

נתפרסם על תלמיד אחד, שגילה דבר, שנאמר בבית המדרש לפני עשרים ושתים שנה, והוציאו רב אמי מבית המדרש, ואמר שהוא מגלה סודות.

סתירת פסק הדין

א. הבא לבי"ד, ולא היה שטר זכותו בידו, ויצא חייב מבי"ד, ולאחר זמן מצא את שטר זכותו והביאו.

- הכל מודים שאפילו אם מצא את שטרו לאחר זמן מרובה, בי"ד סותרים את הפסק הראשון, ומחייבים את שכנגדו.

ב. הבא לבי"ד, ולא היה שטר זכותו בידו, וחייבוהו, ואמרו לו, "כל ראיות שיש לך הבא בתוך שלושים יום ונסתור את דינך".

- לדעת חכמים, אם הביא ראיה בתוך שלושים יום, סותרים את הפסק הראשון, ומחייבים את שכנגדו, ואם הביא ראיה אחר שלושים יום, אין סותרים את הפסק הראשון.

- ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, אפילו אם הביא ראיה לאחר

משום שיתכן שלא שמו אל לבם דברים צדדיים ואין ראיה מהסתירה שהם משקרים, ועיקר דבריהם אמת.

א. הכחשה בדבר שאינו המעשה עצמו, כגון [בדיני ממונות] זה אומר לוה ממון בארנקי שחורה, וזה אומר לוה ממון בארנקי לבנה, [או זה אומר לוה בדיוטא עליונה, וזה אומר לוה בדיוטא תחתונה, ודוגמתו בדיני נפשות], זה אומר בגדי הרוצח שחורים, וזה אומר בגדי הרוצח לבנים.

- לדברי רבא, דעת רבי יהודה שבדיני ממונות העדות כשרה ואינה נפסלת בהכחשתם, ובדיני נפשות אין מקבלים את עדותם.

- ולדעת רב חסדא, אף בדיני נפשות העדות כשרה ואינה נפסלת בהכחשה זו.

ב. הכחשה בדבר המעשה עצמו, כגון [בדיני ממונות] זה אומר לוה מנה שחור [=סלע ישנה], וזה אומר לוה מנה לבן, [ודוגמתו בדיני נפשות], זה אומר רצח בסייף, וזה אומר רצח בגרזן.

- לדעת רב יהודה ורב חסדא אין מקבלים את עדותם.

דף ל"א

- ולדעת נהרדעי, כשאחד אומר מנה שחור, ואחד אומר מנה לבן, מקבלים את עדותם. [ויל"ע אם דווקא בדיני ממונות הדין כן, או אף בדיני נפשות].

ומתוך פירוש רש"י משמע, שרק נהרדעי הולכים בשיטת רבי שמעון בן אלעזר המבוארת להלן, אבל החולקים עליהם אינם הולכים בשיטת רבי שמעון בן אלעזר. אולם התוס' מפרשים, שהכל מודים לדברי רבי שמעון בן אלעזר, אלא חולקים איזה עניין דומה להכחשת מנה ומאתים.

ג. הכחשה בחלק ממעשה עצמו, כגון זה אומר לוה מנה, וזה אומר לוה מאתים.

- לדברי רבי שמעון בן אלעזר, דעת בית שמאי, שאין מקבלים את עדותם, כי מכחישים זה את זה.

- ולדברי רבי שמעון בן אלעזר, דעת בית הלל, שמאחר שיש בכלל מאתים מנה, אין כאן הכחשה אלא במנה השני, אבל מנה אחד ששניהם מעידים עליו ישלם על פיהם.

וכשיש שתי כתות עדים, אחת אומרת לוה מנה, ואחת אומרת לוה שתיים, הכל מודים שישלם מנה שהכל מעידים עליו. י"מ שבית שמאי מודים בזה, אף שלדבריהם יש כאן כת אחת שקרנית, וכלל בידינו שאם יש עד אחד פסול, אין מקבלים את כל העדים, כי אין הכלל הזה אלא

מקומות. (א) ערב. (ב) צידן. (ג) ראייה אחרונה.

שטר שביד שלישי

שטר שאינו ביד הלווה או המלווה, אלא ביד אדם שלישי שהפקידו אצלו את השטר, ואמר אותו אדם, **שהשטר פרוע**, הרי זה **נאמן**:

- **לדעת רבי** האומר ששטר נקנה במסירה, כשנמסר לשלישי הרי הוא כשלו, ובידו למחול עליו, ומתוך [=מגו] **שבידו למחול**, נאמן לומר שהוא מחול.

- **ולמסקנה** הכל מודים שהשליש נאמן לומר שהשטר מחול, מתוך [=מגו] **שהיה יכול לשורפו**, [ואין הלכה כרב נחמן], שאמר, שאין זה מגו, כשהשטר מקויס, או כשהשטר הוחזק בבי"ד וראוהו ביד השליש].

יבמה הולכת אחר היבם

בדף כ"ג נתבאר, מה הדין כשאחד אומר נדון כאן, ואחד אומר נלך למקום הוועד.

והיבמה הולכת אחר היבם לעירו, אפילו בעירה יש בי"ד חשוב יותר, שנאמר, **וְיִקְרְאוּ לוֹ זְקֵנֵי עִירוֹ**, ללמד שהיא באה לעירו.

תשלום הוצאות הדרך לבי"ד בעיר אחרת

כתבו התוס', [לפי הגרסא המודפסת], שמי שמתחייב בדין, אינו משלם לשכנגדו את הוצאות, אף על פי שהזקיקו ללכת לדון בעיר אחרת.

כינוי של משה

וי"ג **שמשה רבינו מכונה כאן בר בתיה** [=בן בתיה], על שם שבתיה בת פרעה גדלה אותו כבן.

וי"ג **שמשה רבינו מכונה כאן בר ביתיה** [=בן ביתו], על שם הכתוב **וְעַבְדֵי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתֵי נַאֲמָן הוּא**.

מר עוקבא היה לו זיו

וי"מ **שמשום שהיה מר עוקבא חכם גדול**, וכתוב **חִקְמַת אֲדָם תִּפְאֵר פְּנֵיו**, כששלחו לו דברים, כתבו לו, **"לדזינו ליה ..."**, כלומר למי שמקרין עור פניו כמשה.

וי"מ **שמר עוקבא היה בעל תשובה**, [שנתן עיניו באשה אחת, והעלה לבו טינא (=נימוק, מרוב אהבה נטמס לבו), ונפל בחולי, ואשת איש היתה, לימים נצרכה ללוות ממנו, ומתוך דוחקה, נתרצית לו, וכבש יצרו, ופטרה לשלום, ונתרפא], **וכשהיה יוצא לשוק, היה נר**

זמן מרובה, בי"ד **סותרים את הפסק הראשון**, ומחייבים את שכנגדו.

והלכה כרבן שמעון בן גמליאל, ובי"ד שעשה כחכמים, אין בכך כלום, אלא מחזירים את הדבר.

ג. הבא לבי"ד, ולא היה שטר זכותו בידו, וחיבוהו, **ושאלו אותו אם יש לו עוד ראיות, ואמר, "אין לי שום ראיה", ולאחר זמן הביא ראיה**.

- **לדעת חכמים**, אף על פי שהביא ראיה, **אין סותרים את הפסק הראשון**, שהרי אמר אין לי ראיה, ואם כן יש לחוש שהביא עתה ראיה מזויפת.

- **ולדעת רבן שמעון בן גמליאל**, אם הביא ראיה, בי"ד **סותרים את הפסק הראשון**, ומחייבים את שכנגדו, כי יתכן שלא ידע שיש לו ראיה, ולכן אמר "אין לי ראיה", ולאחר מכן נודע לו על ראיתו, והביאה.

והלכה כחכמים, ודבר פשוט הוא שבי"ד שעשה כרבן שמעון בן גמליאל, אין בכך כלום, אלא מחזירים את הדבר.

אולם במקום שמסתבר שאינו משקר, אלא שנתחדשה לו ראיה לאחר זמן, ולא ידע עליה קודם לכן, **כגון יתום שחיבוהו**, ואמר שאין לו ראיה, ולאחר מכן נודע לו על ראיה, או כל אדם שאמר אין לי ראיה, ולאחר מכן **באו לו עדים ממדינת הים, או שנתגלית לו ראיה שהיתה מופקדת ביד אחרים, בזה הכל מודים שנאמן**, אף על פי שאמר תחילה אין לי ראיה.

ד. הבא לבי"ד, ולא היה שטר זכותו בידו, וחיבוהו, **ושאלו אותו אם יש לו עוד ראיות, ואמר, "אין לי שום ראיה", וכשראה שמתחייב בדין, אמר לשנים שיעידו לטובתו, או שהוציא ראיה מתוך בגדו**.

- **הכל מודים שוודאי עדי שקר הם, וודאי ראית שקר היא**, ואין סותרים את הפסק הראשון.

מתי אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל

לדעת רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן, שבכל מקום שהובאו דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנה הלכה כמותו, חוץ ממקום אחד, והוא הנקרא **ראיה אחרונה**. [כלומר המחלוקת האחרונה בעניין הבאת ראיה לסתור את הדין, (אות ג' הנ"ל)].

ולדעת רבה בר רב חנה אמר רבי יוחנן, שבכל מקום שהובאו דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנה הלכה כמותו, חוץ משלושה

<p>כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר</p>		<p>לעילוי נשמת מרת רחל (שושנה זיסל) ע"ה בת הר"ר שמעון ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>בקיצור</p>	<p>סיכומי סוגיות מסכת סנהדרין פרקים א-ג (דפים ב'-ל"א)</p>		<p>לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה</p>
---	--	--	----------------------	--	--	--

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

ורב אשי אמר, שבאמת לא היו יכולים לדון אותו אלא בארץ ישראל, כי היו דיני קנסות, ומה שאמרו לו, שאם ירצו ידונו בבבל, לא אמרו כן אלא מפני כבודו של מר עוקבא.

דולק בראשו, ועל שם האור הזה כתבו לו, "לדזיו ליה כו"י".

-

דייני ארץ ישראל שלחו למר עוקבא, שהיה אב ביי"ד [או ראש הגולה] בבבל: 'עוקבן הבבלי צעק לפנינו, שירמיה אחיו העביר עליו את הדרך', [י"מ שסירסו ואיבד ממנו דרך בני אדם. וי"מ שלא נהג עמו כדרך בני אדם בענייני ממון], 'לכן אמור לו לירמיה, שידון עם אחיו בבבל, ואם לא ישמע, [שיאמר נלך לביי"ד הגדול], הכרח אותו שיבוא וידון עם אחיו כאן בארץ ישראל'.

סליק פרק זה בורר